

Аляксандр Патапаў

ВЫТОКІ

СТАНАЎЛЕННЕ ПРАВАСЛАЎЯ І ІНШЫХ РЭЛІГІЙНЫХ АБШЧЫН НА РАГАЧОЎШЧЫНЕ

3

Мінск
Выдавец Печанко А.Г.
2012

УДК 908(476.2)
ББК 26.89(4Бел)
П 20

Папапаў, А. Ф.
П 20 Вытокі. Станаўленне Праваслаўя і іншых рэлігійных абшчын на Рагачоўшчыне – 3 / Аляксандр Папапаў. — Мінск : Печанко А. Г., 2012. — 187 с.
ISBN 978-985-7008-87-2.

Дадзеная кніга ўяўляе сабой клопат звычайнага чалавека аб сваёй малой радзіме. Гэта ўзор служэння свайму народу на тым узроўні, які захапляе аўтара.

УДК 908(476.2)
ББК 26.89(4Бел)

ISBN 978-985-7008-87-2

© Папапаў А. Ф., 2012
© Афармленне. Выдавец
Печанко А. Г., 2012

Вынік руплівай працы

Добра папрацаваў Аляксандр Фёдаравіч! Відавочна, што аўтар гэтага выдання сапраўдны патрыёт роднага краю, энтузіяст сваёй справы, якому неабыякавы лёс Рагачоўшчыны і яе жыхароў. А сабраныя і падрыхтаваныя ім матэрыялы будуць цікавымі не толькі знаўцам рэлігіі, але і гісторыі Беларусі наогул. Прычым зборнік можна прапанаваць чытачам самага рознага ўзросту і колу дзейнасці.

М. Ларычкаў,
дырэктар ДУК «Рагачоўскі музей “Народнай славы”»

Уступ

У апошні час абудзілася вялікая цікавасць жыхароў Рагачоўшчыны да гісторыі роднага горада, вёскі, да ведаў пра былую веліч і славу, пра звычайнае жыццё яго насельнікаў, пра яго абрады, пра яго веравызнанне ў мінулым. Аб гэтым сведчыць такі факт: тэлефонныя званкі, пісьмовыя звароты, сустрэчы, падзякі, водгукі, дапаўненні да раней апублікаваных артыкулаў. Таму было вырашана выдаць трэці зборнік з запланаванай мною серыі “Вытокі. Станаўленне праваслаўя і іншых рэлігійных абшчын на Рагачоўшчыне”.

Тут артыкулы аматараў гісторыі, краязнаўцаў, свяшчэнна- і царкоўнаслужыцеляў, прыхаджан. Не толькі з Рагачоўшчыны, але і з Гомеля (выканаўчага сакратара Беларуска-Індзейскага таварыства) А.Сімакова, супрацоўніка жлобінскай райгазеты “Новы дзень” М. Шуканава (Жлобін), прыхаджанкі Храма Святой праведнай Сафіі Слуцкай Т. Левішко (Мінск).

Пры падрыхтоўцы выдання было скарыстана шматлікая колькасць літаратуры па тэме, перагледжана мноства архіўных дакументаў. Таксама выкарыстаны фотадакументы, аўтабіяграфіі святароў і царкоўнаслужыцеляў, звесткі, якія тычацца адраджэння Ціхініцкага храма і каталіцкага касцёла. Большасць здымкаў і дакументаў друкуецца ўпершыню.

Магілёўская рыма-каталіцкая епархія

Найбольш распаўсюджаная гіпотэза наконт з’яўлення рымска-каталіцкай царквы на беларускіх землях: з суседняй Польшы ў XIII-XIV стагоддзях. І пачатак рэфарміравання беларускай каталіцкай традыцыі менавіта ў гэты перыяд.

22 лістапада 1773 года Кацярына II сваім указам стварыла Беларускаю рыма-каталіцкую епархію (дзіяцэзію, біскупства) з цэнтрам у горадзе Магілёве. Межы яе супалі з межамі Расійскай Імперыі. Рым у пачатку не прыняў гэтага і толькі праз 10 гадоў, у 1783 годзе, папскі нунцыя Аргеці па даручэнню Папы Пія VI учыніў адкрыццё Магілёўскай рыма-каталіцкай епархіі. Гэта пераўтварэнне было пацверджана граматай імператрыцы ад 11 лістапада 1783 года. З расшырэннем імперыі змяніліся і межы епархіі. У канцы XIX стагоддзя юрысдыкцыя Магілёўскага епіскапа (з 1797 года жыву ў сталіцы, Санкт-Пецярбург, але захаваў свае тытулы) распаўсюджвалася ад Магілёва да Уладзівастока. У гэты час дзіяцэзія была самай вялікай рыма-каталіцкай епархіяй у свеце. Архіепіскап меў тытул “Архіепіскап Магілёўскі і мітраполіт Расійскай імперыі”, касцёл Унебаўзяцця Дзевы Марыі (святога Станіслава) з 1773 года з’яўляўся кафедральным.

У 1785 годзе Магілёў становіцца цэнтрам усіх рыма-католікаў грамадскай імперыі. Старэйшы каталіцкі прыход на Магілёўшчыне знаходзіцца ў вёсцы Абольцы Аршанскага павета і быў заснаваны каралём Уладзіславам Ягайлай яшчэ ў 1387 годзе.

Епархія мела сваю семінарыю і акадэмію, якія называліся магілёўскімі (семінарыя з 1847 года, акадэмія з 1882 года), размяшчаліся ў Санкт-Пецяярбургу. У 1926 годзе Рым зрабіў рэарганізацыю і абмежаваў юрысдыкцыю магілёўскага мітрапаліта межамі БССР. Яго пачалі называць “Мітрапалітам Мінска-Магілёўскім”. На цяперашні час кардзінал К.Свёнтак носіць тытул мітрапаліта Мінска-Магілёўскага (ад 2005 года), яго кафедра знаходзіцца ў сталіцы горадзе Мінску, ксёндз Раман (Факсінскі) узначальвае Магілёўскі дэканат, яго на працягу многіх гадоў узначальвае епіскап Віцебскі Уладзіслаў (Блін).

*Станіслаў – Ян Богуш
Сестранцэвіч*

Першым жа епіскапам быў вікарый Віленскай епархіі Станіслаў–Ян Богуш Сестранцэвіч. Нарадзіўся гэты знакаміты чалавек 3 верасня 1731 года ў невялікай вёсцы Занкі Ваўкавыскага павета Наўгародскага ваяводства (цяпер Свіслацкі раён Гродзенскай вобласці).

Ахрышчаны ў вёсцы Заблудава, каля Беластока. Па паходжанні ён быў літвін, рэфарматарскага веравызнання. Яго бацька быў старадубскім кушташам, кальвіністам па веравызнанню, маці — Карнелія з Адзінцовых, каталічка.

Станіслаў з'яўляўся кальвіністам, вучыўся ў Слуцкім кальвінісцкім вучылішчы. Па заканчэнні курсаў у Слуцкім рэфармацкім вучылішчы ён далейшую адукацыю атрымаў у Франкфурцкім універсітэце. Спачатку ён рыхтаваўся ў духоўнае званне, але сціплае становішча рэфармацкага пастара не магло задаволіць розум палкага юнака, і ён паступае ў афіцэры прускіх гусар, а потым перайшоў у літоўскую гвардыю, дзе прабыў 10 гадоў. У 1761 годзе Сестранцэвіч выйшаў у адстаўку капітанам.

За час служэння ў войску багацця не нажыў, тады ўладкаваўся настаўнікам да князя Радзівіла. Стаў выхавальнікам яго дзяцей.

Пазнаёміўшыся тут з людзьмі, якія часта наведвалі Радзівіла, духоўнымі вернікамі рыма-каталіцкага спавядання, ён пачаў вывучаць догматы гэтага спавядання і для гэтага наведваў галоўную калегію піараў у Варшаве (1762 год). У 1763 годзе, належным чынам падрыхтаваны, ён быў пасвечаны ў ксяндзы. Шчыры, рэлігійны, Сестранцэвіч разам з тым займаўся літаратурай, гісторыяй, аграраміяй і медыцынай. Вольна валодаючы некалькімі мовамі, ён рабіў пераклады, і за пераклад Макензі атрымаў месца плябана ў Гомелі. (Не выключна, што тым часам ён наведваў каталіцкія храмы на Рагачоўшчыне). Потым ён быў перамешчаны ў Бабруйск, а пасля прызначаны Віленскім канонікам.

Карыстаючыся размяшчэннем Віленскага епіскапа, князя Масальскага, Сестранцэвіч па ад'ездзе ў 1771 годзе епіскапа за мяжу часова кіраваў Віленскай

епархіяй і праявіў тут свае адміністрацыйныя здольнасці. З нагоды пагрозы ў Варшаве на жыццё караля Станіслава Аўгуста ён прамовіў 13 лістапада 1771 года ў Віленскім кафедральным касцёле выдатную пропаведзь, якую кароль загадаў перавесці на некалькі моў і адправіў пераклады да царскіх асоб Еўропы. Былы прускі гусар і літоўскі гварадзеец паклаў гэтым пачатак сваёй кар’еры. Павышаны ў сан епіскапа-суфрагана і пражываючы ў Абольцах, Сестранцэвіч пры пераходзе Беларусі да Расіі паступіў у подданства Кацярыны II. Імператрыца не магла не ацаніць добрых якасцяў асвечанага епіскапа, не зараджанага лацінска-езуіцкай руцінай, і указам ад 22 лістапада 1773 года прызначыла яго епіскапам Беларускам з поўным падначаленнем яму беларускіх каталіцкіх манастыроў, якія знаходзіліся перад тым у распараджэнні правінцыялаў, падданных Польшчы.

Аглядаючы епархію, епіскап звярнуў увагу за няпад манаскага жыцця, на невуцтва і амаральнасць манахаў і прыняў меры да ўхілення абуральнага зла. Абавязаўшы манахаў вучыцца прапаведніцтву і розным навукам і палегчыўшы манаскае жыццё і манастырскія абраднасці, ён заснаваў у 1778 годзе ў Магілёве семінарыю на 20 клірыкаў на пачатках праўдзівай асветы, праціглым разумоваму заняволенню, якое панавала ў лацінскіх школах. Разам з тым ён навучаў духавенства рабіцца карыснымі падданымі Расіі. “За хлеб, якім сілкуецца духоўны”, — павучаў архіпастар, і за дастаўленую яму ў Імперыі бяспеку ён

павінен быць адданы і верны васпану, не ўяўляючы, што асабліваець адзення яго ад таго вызваляе.

Ён прыклаў намаганні, каб кананічнае права выкладалася ў семінары “ў тым выглядзе, як яно будзе зацверджана васпанам да каталіцкай царквы, якая карыстаецца ў Імперыі яго заступніцтвам”.

Ва ўсіх сваіх асвечаных распачыненнях Сестранцэвіч сустракаў аднак вялікія перашкоды з боку езуітаў. Ордэн Ігната Лайёлы, скасаваны Папам Кліментам XIV як шкодны і процівахрысціянскі, быў захаваны Кацярынай у межах яе дзяржавы і заставаўся вольным ад уплыву епархіальнай улады. Імператрыца глядзела на езуітаў як на кансерватыўны элемент. Прытым Кацярына імкнулася ўладкаваць у сваіх межах рыма-каталіцкую царкву апроч волі і жадання Папы. Але Сестранцэвіч ненавідзеў езуітаў, іх фанацізм, з прычыны чаго не карыстаўся і іх павагай, па асвеце і розуму ён нават быў для іх небяспечны.

І вось, каб паслабіць дзеянні Сестранцэвіча, яны змясцілі да яго каадзютарам свайго прыхільніка, каноніка Іаана Беніслаўскага. Адначасова з тым Сестранцэвіч наклікаў на сябе незадавальненне і Папы за тое, што па наказе Кацярыны адкрыў павідзіат для езуіцкага ордэна, калі ён быў скасаваны Папам. Але Імператрыца апраўдала перад рымскім дваром Сестранцэвіча, узвзяла яго ў сан архіепіскапа (17 студзеня 1782 год) і прымусіла Папу пагадзіцца на кананічнае яго сцвярджэнне ў гэтым сене. З уступам на пасад Паўла I значэнне Сестранцэвіча ў вачах імператарскай улады не было знішчана. Павел дараваў

яму ордэн Андрэя Первазваннага, прысвоіў тытул мітрапаліта ўсіх рыма-каталіцкіх цэркваў у Расіі, паклапаціўся для яго ў Папы пра кардзінальскую адзежу і ўзвёў яго ў званне камандора вялікага крыжа святога Іаана Іерусалімскага. Сестранцэвіч выкарыстаў усё гэта і стаў пры Паўлу распаўсюджваць каталіцкую веру ў Расіі. Застаючыся добрым католікам, ён разам з тым быў праўдзівым падданым Расіі і не дапускаў развіцця духоўна-палітычнага самаўладства Папы ў Рускай дзяржаве.

Вялікая і рэдкая па сваіх праявах заслуга з боку каталіцкага іерарха! Ён паставіў рыма-каталіцкую Царкву ў Расіі ў такое становішча, што не трэба было ёй аддзяляцца ад Рыма.

Па інтрыгах Груббера Сестранцэвіч пазбавіўся падтрымкі Паўла і 14 лістапада 1800 года быў высланы ў свой маёнтак, але ў канцы 1801 года быў вернуты ў Пецярбург і зроблены нават папскім прысмам. Каталіцкі архіепіскап (з 1783 года) актыўна адчыняў школы ў Беларусі, садзейнічаў адкрыццю Віленскага універсітэта. У Магілёве ў 1744 годзе ён заснаваў друкарню, у якой друкавалася духоўная і свецкая літаратура, урадавыя пастановы. З 1783 года пачаў працаваць заснаваны С.Сестранцэвічам тэатр, кіраўніком якога быў А.Жукоўскі. У гэтым жа годзе была пастаўлена напісаная Сестранцэвічам трагедыя ў вершах “Гіцыя ў Таўрыдзе”, а ў 1788 годзе яшчэ адна п’еса — “Ора”. У 1793 годзе ў Магілёве была выдадзена кніга Сестранцэвіча “Аб Заходняй Расіі”. Пазней ён напісаў “Гісторыю Таўры”. У 1813 годзе

яго абралі прэзідэнтам Вольнага Эканамічнага таварыства і часова — прэзідэнтам Расійскай акадэміі навук. У пачатку XIX стагоддзя ў яго хаце ў Магілёве выхоўваўся сірата-пляменнік, будучы класік беларускай літаратуры В.І.Дунін-Марцінкевіч. Сестранцэвіч быў узнагароджаны ардэнамі Андрэя Первазваннага, Аляксандра Неўскага, Уладзіміра вялікага крыжа, Ганны першай ступені, Белага Арла Святога Станіслава, Іаана Іерусалімскага. Уладальнік вялікай маёмасці, Сестранцэвіч будаваў за свой кошт капліцы ў Пецярбургу і Маляцічах. Заснаваў 15 стыпендый для бедных студэнтаў-беларусаў і 4 стыпендыі для дзяўчынак-беларусак, якія атрымлівалі адукацыю ў сталіцы Расіі.

С. Сестранцэвіч быў някепскім гаспадаром, які здолеў заснаваць піваварны завод і сукнавальную фабрыку. У яго працавалі друкары і дываноўшчыкі, ён меў цудоўную аранжарэю ў Буйнічах. Зямельныя валоданні ён здаваў у арэнду.

Згодна завяшчанню, усіх прыгонных на прыналежных яму прадпрыемствах адпусцілі на свабоду, вылучыў кожнаму каня, грашовую дапамогу на набыццё леса для будаўніцтва хаты. Сваю бібліятэку (3 000 тамоў), 20 000 рублёў, розныя прыборы для навуковых адкрыццяў завяшчаў касцёлу Святога Станіслава ў Санкт-Пецярбургу, будынак ў Магілёве, Магілёўскай рыма-каталіцкай кансісторыі.

Да канца свайго жыцця С. Сестранцэвіч заставаўся архіепіскапам Магілёўскім мітрапалітам рыма-каталіцкіх цэркваў у Расіі, адміністратарам Віленскай

вакантай епархіі, старшынёй рыма-каталіцкай духоўнай калегіі.

Памёр Станіслаў Богуш-Сестранцэвіч у 11 гадзін раніцы 1 снежня 1826 года на 96 годзе жыцця і быў пахаваны ў касцёле Святога Станіслава ў Пецярбургу, аднак памяць аб ім будзе жыць ва ўдзячных католікаў. У 1804 годзе ў склад архіепархіі ўваходзіла 159 парафій з 204 касцёламі і 78 ксяндзамі, 524 манахамі і 44 манашкамі, 223 936 вернікамі.

Каталіцкае духавенства і манаства прыняла актыўны ўдзел і ў паўстанні 1830-1831 гадоў. У касцёлах ксяндзы зачытвалі дакументы паўстанцаў, некаторыя з іх актыўна змагаліся ў паўстанцкіх атрадах.

У ліпені 1832 года быў прыняты ўказ аб скасаванні некаторых кляштароў: бернардзінцаў у Рагачове, Мсціслаўі, Оршы. Манахаў з зачыненых кляштароў накіроўвалі ў іншыя.

У 1842 годзе архіепархіі нададзены 1-ы клас.

У 1846 годзе на яе тэрыторыі заставаліся мужчынскія (3 дамініканцаў, 1 бернардзінцаў, 2 капуцынаў) і жаночыя (3 марыявітак, 1 бенедыкцінак) кляштары.

У 1858 годзе было 165 парафій і 14 філіялаў з 266 ксяндзамі і 365 753 вернікамі.

У 1882 годзе ўваходзілі 121 прыходскіх і 23 філіяльных касцёлы, 217 капліц, быў 281 ксёндз, 439 229 прыхаджан, заставаўся адзін кляштар — Англонскіх дамініканцаў у Віцебскай губерні з 6 манахамі.

У 1883 годзе Магілёўскай архіепархіі падпарадкаваны касцёлы і Слоні́мскі кляштар бернардзінак

Мінскай рыма-каталіцкай епархіі (створана ў 1798 годзе пад началом епіскапа Якава Дадэркі).

У тагачасных архівах захаваліся малаколькасныя, але вельмі цікавыя звесткі аб візітах біскупа ў беларускія парафіі. Так біскуп Францыск Альбін Сімон, суфраган Магілёўскі і рэктар Пецярбургскай духоўнай акадэміі, у 1894 годзе ў перыяд з 17 чэрвеня да 5 жніўня наведаў парафіі на тэрыторыі Беларусі і пабываў у Сенні, Талочыне, Шклове, Магілёве, Быхаве, Рагачове, Гомелі, Чачэрску, Чэрыкаве, Крычаве, Мсціслаўі і іншых гарадах. Дзённік гэтых вандровак вёў сам біскуп, і зараз ён захаваўся ў архіве капітула ў Вавелі. У 1909 годзе адбыўся візіт біскупа, суфрагана Магілёўскага Сцефана Антонія Дзенісевіча, радавітага шляхціча беларускага, былога пробача ў Смаленску (каб зноў парушыць люд, ажывіць дух рэлігійны ў сэрцах верных, заахвоціць іх да сакрамантаў, да працы над сабой штодня, каб уцвярдзіцца ў веры), каб задаволіць рэлігійны патрэб тутэйшых католікаў, якія 15 гадоў не мелі біскупа (пасля апошняга наведвання беларускіх парафій біскупам А.Ф. Сімонам).

У наступным годзе 24.07. – 30.08.1910 года біскуп наведаў 21 парафію ў Беларусі паміж Чавусамі, Раснай, Чэрыкавым, Гомелем, Рагачовам і Сенна і бежмаваў 7 745 чалавек.

У 1914 годзе ў архіепархіі: 31 дэканат, 309 парафій, 455 ксяндзоў, 1 155 526 прыхаджан. У духоўнай семінары вучылася 145 чалавек.

Перад самым 1917 годам налічвалася на Беларусі 2 429 030 католікаў, у 456 парафій працавала 911 святароў.

У 1920-я гады узмацніўся кантроль за дзейнасцю ксяндзоў: на месцах вывучаліся іх адносіны да бальшавіцкай улады. Так 24 снежня 1924 года намеснік паўнаважанага прадстаўніка АДПУ па БССР І. Апанскі паведамляў у ЦК КП(б)Б, што па інфармацыйных крыніцах у рэспубліцы налічвалася 36 служыцеляў рыма-каталіцкай царквы, ваража настрояных супраць улады. Пасля асуджэння біскупа Цепляка абедззве каталіцкія дыяцэзіі ў БССР пуставалі.

Карта-схема Магілёўскай Рыма-каталіцкай Епархіі

13 жніўня 1926 года адміністратарам у Магілёве стаў Б. Слоскан. Латыш па нацыянальнасці, Слоскан шмат увагі ўдзяляў беларускай мове. Закончыў Пецярбургскую каталіцкую духоўную семінарыю.

Таму свой першы пастырскі ліст ён апублікаваў на дзвюх мовах, беларускай і польскай, чым адразу звярнуў увагу да сябе ДПУ. Усе яго казанні ў далейшым праслухоўваліся агентамі ДГТУ. За кароткі тэрмін Слоскан наведаў Мінск, Оршу, Барысаў, Полацк і іншыя гарады. Мясцовыя ўлады катэгарычна забаранялі біскупу сустракацца з вернікамі, якія пражывалі ў пагранічнай зоне. Актыўная дзейнасць прывяла да таго, што 17 верасня 1927 года ўлады арыштавалі Слоскана і даставілі на допыт, які пачаўся на рускай мове. Але біскуп зрабіў заўвагу, што яны знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі і таму ён будзе адказваць на беларускай мове. Пераведзены хутка ў Маскву, уладыка атрымаў тры гады катаржных работ на Салавецкіх астравах. Пасля заканчэння тэрмінусылкі восенню 1930 года Слоскан вярнуўся ў Магілёў, каб зноў заняцца пастырскай працай. Але праз тыдзень яго ў чарговы раз арыштавалі і выслалі ў Туруханскі край. У пачатку 1933 года біскупа нечакана перавезлі ў Маскву. 20 студзеня пасол Латвіі паведаміў яму аб тым, што ўлады пагадзіліся абмяняць яго на камуніста і на наступны дзень ён можа выехаць у Рыгу. У сталіцы Латвіі Б.Слоскан знаходзіўся да 1941 года, узначальваючы духоўную семінарыю. У 1941 годзе гестапа вывезла яго ў канцлагер у Германію. І ўсё астатняе жыццё ён правёў за мяжой.

Па даных камісіі па аддзяленні царквы ад дзяржавы па стану на 01.01.1930 год на тэрыторыі Беларусі яшчэ дзейнічала 1 766 рэлігійных аб'яднанняў, сярод іх было 111 рыма-каталіцкіх.

Паступова колькасць дзеючых касцёлаў скарачалася. Так, на працягу 1930-1931 гадоў пад культавыя і гаспадарчыя ўстановы было перадаана 29 касцёлаў. І ў выніку ў перадаваены час ва Усходняй Беларусі ўжо не было ніводнага дзеючага касцёла.

Рэпрэсіі працягваліся. Так, у 1936 годзе быў асуджаны ксёндз Кунда Уладзіслаў Ігнатавіч. Нарадзіўся ў 1887 годзе ў сяле Яміны Сувальскай губерні (Польша). Закончыў Пецябургскую духоўную семінарыю. У 1914 годзе ўзведзены ў сан рыма-каталіцкага свяшчэнніка. Вікарыі царквы Святых Пятра і Паўла ў Ноўгарадзе (1914-1917 гг.). Служыў у касцёле мястэчка Светлавічы Гомельскай губерні. З 1924 па 1930 год — у горадзе Самара. З 1930 года — у горадзе Рагачове. Арыштаваны 5 снежня 1935 года у горадзе Рагачове як “Арганізатар контррэвалюцыйнай нацыяналістычнай групы палякаў-католікаў”. 20 траўня 1936 года па пастанове выязной сесіі Судзэбнай Калегіі Вярхоўнага суда БССР прыгавораны да 8 гадоў ВПЛ. Адпраўлены ў Цімнікаўскі ВПЛ (Мардоўскай АССР). У 1937 годзе арыштаваны ў лагеры па абвінавачванню ў “сістэматычнай паўстанцкай антысавецкай агітацыі сярод зняволеных”. 22 жніўня 1937 года па Пастанаўленню Тройкі НКУС Мардоўскай АССР прыгавораны да вышэйшай меры пакарання. 31 жніўня 1937 года расстраляны.

На акупацыйнай тэрыторыі Беларусі разгортвалася і каталіцкае жыццё. Аднак гэты працэс працякаў больш складана па прычыне стрыманасці акупацыйных улад да рыма-каталіцкай канфесіі. Адраджэнне

каталіцкага жыцця стрымлівалася адсутнасцю цэнтра кіравання касцёламі. Гэту місію мог узяць на сябе біскуп Магілёўскі і Мінскі Б.Слоскан, які знаходзіўся за мяжой. Але нямецкія ўлады забаранілі яму займацца адміністрацыйнай дзейнасцю на Беларусі.

Ініцыятыву ўзяў на сябе вядомы каталіцкі дзеяч, доктар тэалогіі Станіслаў Глякоўскі 1896 года нараджэння. Мястэчка Поразава Ваўкавыскага павета Гродзенскай губерні, цяпер гарадскі пасёлак у Свіслацкім раёне. Беларускі грамадскі і культурны дзеяч, публіцыст, каталіцкі святар. Скончыў Віленскую духоўную семінарыю, Грыгарыянскі універсітэт у Рыме. Працаваў вікарыем у Ваўкавыску, пробошчам у вёсцы Трычаўка (Беласточчына). З 1929 года прэфект у Вільні. Выкладаў у Віленскай беларускай гімназіі і настаўніцкай семінарыі.

Пасля высылкі польскімі ўладамі ў 1938 годзе з Вільні А. Станкевіч узначаліў Беларускаю каталіцкую парафію. Член беларускага навуковага таварыства, Беларускага каталіцкага выдавецтва ў Вільні. Арганізатар і выдавец дзіцячага часопіса “Пралескі”. Акрамя ўласнага прозвішча падпісваў свае творы псеўданімамі: Стасіла, Стасюк з-пад Нёмана і іншымі. Расстраляны немцамі разам з беларускімі каталіцкімі святарамі: В.Гадлеўскім, А.Немацэвічам, Мальцам.

Многа зрабіў для актывізацыі жыцця, вядомы прыхільнік беларусізацыі касцёла, ксёндз Гадлеўскі Вінцэнт (Вікенцій) Іванавіч 16.11.1898 (паводле іншых звестак 16.12.1898) года нараджэння. Мястэчка Поразава Ваўкавыскага павета, дзеяч бе-

ларускага нацыянальнага руху. Каталіцкі святар. Скончыў Віленскую каталіцкую духоўную семінарыю (1912 год) і Пецябургскую каталіцкую духоўную семінарыю (1916 год). У 1916-1918 гадах у Мінску служыў вікарыем пры кафедральным касцёле. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 года на з’ездзе беларускіх нацыянальных арганізацый (сакавік 1917 года, Мінск) абраны ў склад Беларускага нацыянальнага камітэта. Адзін з ініцыятараў склікання ў Мінску 24-25.05.1917 года з’езда ксяндзоў-беларусаў, на якім заклікаў да стварэння беларускай каталіцкай партыі. Прыхільнік беларусізацыі касцёла на Беларусі, адным з першых перайшоў да маўлення на беларускай мове. Удзельнік усебеларускага з’езда 1917 года. Пасля абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі (сакавік 1918 года) уваходзіў у склад Рады. Адзін з заснавальнікаў і сталых лідэраў Беларускай хрысціянскай дэмакратыі (БХД), рэдагаваў газету “Крыніца”. Пры ўдзеле Гадлеўскага стваралася Віленская беларуская друкарня Ф.Скарыны. У жніўні 1924 года прызначаны пробашчам касцёла ў мястэчку Жодзішкі Свянцянскага павета, дзе разгарнуў шырокую нацыянальна-рэлігійную і культурную працу, абуджаў у парафіян беларускую самасвядомасць. Цярпеў ганенні з боку польскіх улад. 25.06.1925 года арыштаваны, пасля непрацяглага зняволення ў Віленскай турме Лукішкі, выпушчаны пад заклад. У ноч на 30.09.1925 года арыштаваны зноў. 01.03.1926 года па абвінавачванні ў падбухторванні насельніцтва да бунта і аддзялення беларускіх зямель ад Польшчы,

асуджаны Віленскім акруговым судом на 2 гады крэпасці (зняволенне заменена штрафам). У сакавіку 1927 года арыштаваны ў чарговы раз і Варшаўскім судом асуджаны на 2 гады турэмнага заключэння. Пакаранне адбываў у Макатоўскай турме ў Варшаве. Пасля выхаду з турмы (1929 год) жыў у Вільні, быў капеланам у шпіталі і прэфектам у школе пры кляштары бернардынцаў. У 1930 годзе пераклаў на беларускую мову “Новы Завет” (выдадзены ў Вільні ў 1939 годзе). З пачатку Другой Сусветнай вайны і акупацыяй Вільні Чырвонай арміяй (верасень 1939 год) пераехаў у Каунас (Літва). 19.06.1941 года ўвайшоў у створаны ў Берліне Беларускі нацыянальны цэнтр на чале з М.Шчорсам. З 22.06.1941 года працаваў у беларускай рэдакцыі Берлінскага радыё. З верасня 1941 года — у Мінску, галоўны школьны інспектар пры Генеральным камісарыяце Беларусі (да жніўня 1942 года). Уваходзіў у галоўную Раду Беларускай народнай самапомачы. У ноч на 24.12.1942 года арыштаваны гітлераўцамі ў Мінску, тут у хуткім часе ён быў закатаваны. Аб чым сведчыць той факт, што гаспадыня ксяндза ў студзені 1943 года атрымала з Мінскай турмы яго верхнюю вопратку. Так закончыўся зямны шлях аднаго з актыўных удзельнікаў беларускага каталіцкага руху.

З першых дзён адкрыцця касцёлаў закладваўся трывалы падмурак для арганізацыі каталіцкага руху на Беларусі. Гэта выклікала незадавальненне некаторых элементаў. Паступалі даносы ў якіх ксяндзы абвінавачваліся ў “дзеясці на карысць Польшчы”. Гэта садзейнічала выкрыванню польскіх

“агентаў” сярод беларускіх ксяндзоў, якіх ў выніку расстрэльвалі. У Мінску застаўся працаваць ксёндз З.Ігнатвічус. Немцы далі дазвол прыехаць да яго В.Шутовічу. Пасля вызвалення Мінска 19 кастрычніка 1944 года ў сталіцу прыяджае А. Барысевіч. Улады лічылі, што ён меў місію “упаўнаважанага ўсіх ксяндзоў” на Беларусі. У 1945 годзе В.Шутовіч і А.Барысевіч былі рэпрэсіраваны “за антысавецкую дзейнасць”.

Нялёгкі лёс склаўся ў Война Стафана Мікалаевіча (01.1885-?). Нарадзіўся ў сям’і рабочага-столяра, паляк. Закончыў Санкт-Пецярбургскую духоўную семінарыю. У 1910 годзе прысвечаны ў сан рыма-каталіцкага свяшчэнніка. Вікарый касцёла ў Слуцку. У 1910 годзе законавучыцель Санкт-Пецярбургскай гімназіі, служыў у капліцы Наведвання Прасвятой Дзевы Марыі ў Санкт-Пецярбургу ў 1910-1911 гадах, вікарый цэркваў у Баранавічах і Нясвіжы Магілёўскай губерні ў 1911-1914 гадах. У 1914-1917 гадах служыў у Кемешаўскім касцёле. У 1918 годзе — законавучыцель пачатковых польскіх школ у Маскве. З 1918 года — вікарый, а затым настояцель касцёла Разані. Двойчы арыштоўваўся ў Разані ў пачатку 1920-х гадоў. Служыў у касцёле Святога Пятра ў Маскве ў сярэдзіне 1920-х гадоў, затым у касцёле горада Рагачова Магілёўскай губерні. У 1926 годзе па распараджэнню архіепіскапа Б. Слоскана правёў перапіс католікаў у Рагачове. У 1926-1929 гадах — настояцель касцёла Святога Казіміра ў Ленінградзе, адначасова з 01.1927 па 05.1931 года — настояцель царквы Божай Маці Чэнстахоўскай

у Лігава, таксама ў 1929-1931 гадах абслугоўваў касцёл Святога Алексія ў Пецяргофе і ў 1930-1931 гады — настояцель касцёла Святога Станіслава ў Ленінградзе. Арыштаваны 08.05.1931 года за ўдзел у каталіцкай контррэвалюцыйнай арганізацыі, за кіраўніцтва нелегальным гуртком моладзі і разведвальную працу. 07.03.1932 года асуджаны на 10 гадоў лагераў. Адпраўлены ў Салавецкі лагер, там у 1938 годзе пераведзены ў Сіблаг у лагер на станцыю Яя. 02.07.1939 года Асобай Нарады Калегіі НКУС падлягаў датэрміноваму вызваленню, але 07.04.1940 года пастанова аб датэрміновым вызваленні была адменена. Ён быў накіраваны ў лагер адбываць тэрмін. Вызвалены ў 1941 годзе. Пасяліўся ў горадзе Луга Ленінградскай вобласці. У перыяд германскай акупацыі з восені 1941 па 1944 год настояцель касцёла Святога Мікалая горад Луга. Далейшы лес невядомы.

У сувязі з арыштам ксяндзоў улады закрылі касцёлы. Так на доўгія гады абарвалася каталіцкае жыццё як у сталіцы, так і ў вёсках Беларусі.

Пасля вызвалення пачалася новая хваля закрыцця касцёлаў, арыштаў ксяндзоў. Цяпер ужо савецкія ўлады праводзілі татальныя “дазнанні” паводзін каталіцкіх святароў.

Афіцыйная прапаганда ў Беларусі, падтрымліваючы курс Масквы, лічыла, што ксяндзы з’яўляюцца лютымі ворагамі савецкай ўлады. Іх абвінавачвалі ў зрыве планаў паставак сельскагаспадарчай прадукцыі, займаў, супраціўлення калектывізацыі і іншых варажых дзеянняў. З арыштам каталіцкіх святароў

спынялася жыццё многіх парафій. Калі ў 1945 годзе налічвалася 387 касцёльных будынкаў, то на 1 красавіка 1951 года — толькі 154. 75 касцёлаў выкарыстоўваліся пад склады, 28 пад культурна-асветныя ўстановы, 18 былі заняты пад праваслаўныя храмы, 43 пуставалі.

Сярэдзіна 50-х гадоў азнаменавалася новай з’явай у каталіцкім жыцці — вяртанне са зняволення рэпрэсіраваных ксяндзоў. Мясцовыя партыйныя і савецкія органы вельмі неахвотна давалі дазвол на іх рэгістрацыю. Пад націскам патрабаванняў вернікаў з’яўлялася ўсё больш і больш парафій, куды прыязджалі зарэгістраваныя ксяндзы.

У перыяд перабудовы адбываецца актывізацыйная дзейнасць рыма-каталіцкай царквы. Аднавілася місіянерская дзейнасць, узраслі тыражы рэлігійнай літаратуры. Адчыняліся старыя і будаваліся новыя касцёлы. У 1989 годзе паміж урадамі СССР і Польшчы быў заключаны дагавор, ў адпаведнасці з якім у БССР запрашалася 50 ксяндзоў, жыхароў Польшчы. У 1990 годзе ў Гродна была адкрыта Найвышэйшая духоўная семінарыя. За 10 гадоў яе закончылі 69 святароў, якія працавалі ў Беларусі.

За перыяд з 1988 па 1998 год рыма-каталіцкай царкве вернута 192 касцёлы, 55 каталіцкіх культавых будынкаў былі адрамантаваны.

Каталіцкая царква стала адной з важных састаўляючых культурнага развіцця Беларусі.

*Спис єпископів, архієпископів і адміністраторів,
узначали́уших Магілёўскую рыма-каталіцкую
архієпархію*

С.Богуш-Сестранцэвіч.	1773-1826гг.
В.Ясенчык-Кмёнка.	1826-1828гг. 1833-1839гг.
К.Калумна-Цецішоўскі.	1828-1831гг.
Я.Шчыт.	1829-1833гг.
І.Корвін-Паўлоўскі.	1839-1842гг.
М.Ласкі.	1842-1848гг.
К.Дмахоўскі.	1848-1851гг.
І.Галавінскі.	1851-1855гг.
А.Фіалкоўскі.	1855-1856гг.
У.Жылінскі.	1856-1863гг.
Ю.Станеўскі.	1863-1871гг.
Е.Івашкевіч.	1871-1872гг.
А.Даўгялло.	1882, 1889-1892гг.
А.Гінгайт-Дзвалтоўскі.	1883-1889гг.
Ш.Казлоўскі.	1892-1899гг.
К.Недзялкоўскі.	1899-1901гг.
Б.Клапатоўскі.	1901-1903гг.
С.Дзенісевіч.	1903-1908гг.
Е.Шэмбек.	1904-1905гг.
А.Унукоўскі	1908-1909гг.
У.Ключынскі.	1910-1914гг.
Е.Цяпляк.	1914-1917гг.
Э.Ропп.	1917-1919гг.
Б.Слоскан.	1926-1934(?)гг.
К.Свёнтак.	1991г.

Частка I.

Людзі і царква

*Людзі, лёс якіх звязаны з царкоўным
жыццём на Рагачоўшчыне. Аўтабіяграфіі
свяшчэннаслужыцеляў, царкоўных служкаў, здымкі.*

Архіепіскап Васілій (Лужынскі)

Архіепіскап Васілій (Лужынскі) (1788 ці 1789—1879 гады). Нарадзіўся ў сям’і грэка-уніяцкага святара ў вёсцы Старая Рудня Рагачоўскага павета Магілёўскай губерні. Яго бацька, Стэфан Лужынскі, займаўся спачатку мірскімі справамі, а потым стаў святаром. Варта прызнаць, што бацька Васіля не належаў да партыі фанатычных уніяцкіх ксяндзоў. Цікавасць прападобнага Васіля да грэка-ўсходняга набажэнства магла пачацца яшчэ ў дзіцячым узросце. Аднак бацька хутка памёр. І маці перадала свайго сына на выхаванне

стрыечнаму брату, памешчыку, Бялецкага павета, Кельчэўскаму — каталіку. Выхаванне ў дзядзькі адбілася ў памяці ў Лужынскага тым, што ён ніколі ні дзейнічаў фанатычна супраць каталікоў і памяркоўна ставіўся да шматлікіх веравучэльных адрозненняў каталіцтва і праваслаўя. Дзядзька прызначаў хлопчыка да свецкай кар’еры. Аднак яму наканавана было іншае. У 1806-1807 гадах стараннямі уніяцкага мітрапаліта Іраклія (Лісоўскага) у Полацку адкрылася духоўная семінарыя. Незадоўга перад гэтым Кельчэўскі памёр, і маці Васіля, якая не мела сродкаў для навучання сына ў свецкай вучэльні, аддала яго ў лік першых 15 выхаванцаў семінарыі, утрыманне якіх было за кошт прыбыткаў ад маёнткаў полацкага архіепіскапа.

Ён увайшоў у лік тых нешматлікіх вучняў, якіх адразу ж перавялі ў другі клас. Семінарыю асабіста курыравалі полацкія архіерэі: мітрапаліт Іраклій Лісоўскі і архіепіскап Іаан Красоўскі. Яны былі ворагамі акаталічвання уніятаў і рабілі ўсё для таго, каб пазбавіць семінарыстаў ад каталіцкага ўплыву.

Па плану Лісоўскага полацкая семінарыя павінна была стаць добрай вучэльняй для будучых уніяцкіх святароў, каб яны спрыялі аднаўленню грэка-усходніх абрадаў на прыходах і агароджвалі сваю паству ад фанатызму каталіцкіх ксяндзоў. Не маглі займаць прафесарскія пасады ў семінарыі лацінствуюшчыя манахі-базыльяне, а настаўнікамі прызначаны свецкія людзі, адукаваныя выхадцы з дзяцей духавенства.

Вайна 1812 года зрабіла вялікую шкоду семінарыскім будынкам і ўсёй навучальнай справе, таму

на долю архіепіскапа Красоўскага выпала нямала клопатаў па аднаўленні духоўнай школы. Жыццё і дзейнасць такіх дбайных архіепіскапаў, несумненна, аказалі вялікі ўплыў на Васілія (Лужынскага). Менавіта ў гэтыя гады патрэбы уніяцкіх царкваў і неабходнасць пераўтварэння былі з усёй вастрынёй прачулыя маладым выхаванцам. У пlynі 5 гадоў (з 1807 па 1812 гады) працягвалася семінарская вучоба Васілія, і затым, пасля перапынку ў сувязі з ваеннымі падзеямі, яна працягвалася ў Полацкім езуіцкім калегіуме (акадэміі), бо вышэйшага (багаслоўскага) класа ў семінарыі яшчэ не было. Праз два гады Лужынскі пакінуў акадэмію са ступенню кандыдата багаслоўя, неабходна было вучыцца яшчэ год, але ён вырашае вывучаць багаслоўе ў галоўнай семінарыі пры Віленскім універсітэце, куды паступае ў 1816 годзе. Гады вучобы ў езуіцкай акадэміі і галоўнай семінарыі ўмацавалі ў маладым студзенце непрыманне каталіцтва. У езуіцкай калегіі ўніяцкія і каталіцкія выхаванцы жылі паасобна. Семінарысты змушаны былі пазбягаць сваіх каталіцкіх аднагодкаў, бо тыя не прызнавалі іх за сваіх і ставіліся да іх насмешліва і груба. У Віленскай семінарыі было такое ж становішча адчужанасці паміж выхаванцамі. Для Васілія (Лужынскага) і іншых уніятаў, якія спагадалі пераўтварэнням уніяцкай царквы, такое выкладанне спрыяла разуменню ва ўсёй ідэі папства. Гэта значыць, ён атрымаў больш чым цудоўную адукацыю, а галоўнае — пазнаёміўся з багаслоўскім абгрунтаваннем адмаўлення непагрэшнасці Папы і Рымскай царквы.

Стаўшы на шлях святарскага, а потым епіскапскага служэння, Васілій (Лужынскі) працягваў шматлікія распачынанні Уладароў Іраклія і Іаана.

Далей на лёс юнака-выхаванца аказаў вырашальны ўплыў архіепіскап полацкі Красоўскі.

Яшчэ падчас вучобы Васілія ў Полацкай семінарыі паміж імі ўсталяваліся блізкія адносіны. Каханы сын — так зваў Красоўскі свайго выхаванца. Лужынскі валодаў выдатным голасам і іншымі добрымі музычнымі дадзенымі, і Красоўскі развіваў у ім каханне да грэка-усходняга вакальнага набажэнства, якое паставіў на належны ўзровень яшчэ мітрапаліт Лісоўскі. У 1811 годзе яго пасвячаюць у чытальніка. У Віленскай семінарыі уніяцкія выхаванцы таксама завялі парцесныя спевы, склаўшы невялікі хор пад кіраўніцтвам Лужынскага. Іх спеў прыцягваў нават католікаў. У выніку савет семінарыі даручыў Лужынскаму выкладанне царкоўнага спеву сваім таварышам. У 1819 годзе Красоўскі пасвячае яго ў іерэя-цэлібата, а ў 1825 годзе, паспяхова здаўшы ўсе багаслоўскія дысцыпліны для атрымання доктарскай ступені, святар Васілій (Лужынскі) абараняе дысертацыю на тэму: “Крытычныя каментарыі, крыніцы сінаптычных Евангелляў”, якая была напісана на лацінскай мове. Архіепіскап Красоўскі прыцягваў свайго выхаванца для дапамогі ў епархіі, на яго былі ўскладзены абавязкі інспектара Полацкай семінарыі, епіскапскага камісара і настаўніка духоўных абрадаў (добрапрыстойнага). Усе гэтыя прызначэнні мелі месца яшчэ ў 1820 годзе, але ўжо напачатку 1822 года Красоўскі быў адхілены

ад упраўлення епархіяй і выкліканы ў Пецярбург для судовага разгляду: манахі-базыліяне здолелі сваімі паклёпамі прыцягнуць на свой бок князя Галіцына, які меў на архіепіскапа асабістыя крыўды. Святар Васілій (Лужынскі), непабаючыся апалы, рушыў услед за сваім заступнікам у Пецярбург і быў пры ім да самага абрання свайго ў 1824 годзе ў прэфекты галоўнай Віленскай семінарыі. Там яму было даручана сачыць за ўнутраным распарадкам, навучаць выхаванцаў царкоўнаму спеву па грэка-усходняму абраду. У 1826-1828 гадах у семінарыі ўтварыўся гурток аматараў славянскай мовы і набажэнства. Узначаліў яго член рады семінарыі афіцыял Сасноўскі. Ён прыцягнуў выкладчыкаў Святога Пісання М.Баброўскага, пастырскага багаслоўя Платона Сасновскага (свайго сына) і царкоўнага спеву святара Васілія (Лужынскага), які выконваў у той час абавязкі духоўніка. Аднак у 1828 годзе гурток пачаў распадацца, з большага з-за ганенняў, але галоўнай прычынай стала найвышэйшая забарона прымаць уніяцкіх духоўных асоб у галоўную семінарыю.

У 1829 годзе Лужынскі пакідае Вільню і знаходзіць сабе месца ў канцылярыі мітрапаліта Іасафата (Булгака) у Пецярбургу. Тут адбываецца хуткі рост яго па службе: ён становіцца засядацелем уніяцкай калегіі, затым малодшым протаіерэям Полацкага кафедральнага сабора і, нарэшце, у 1833 годзе старшынёй Беларускай Кансісторыі з шырокімі паўнамоцтвамі ад мітрапаліта Булгака. З ад'ездам у Полацкую епархію з Пецярбурга і

пачынаецца апостальскае служэнне протаіерэя Васілія (Лужынскага). Сапраўды, з 1883 года Лужынскі выступае на ніву свайго служэння ўжо як ўз'яднальнік. Дзякуючы дзейнасці Лісоўскага і Красноўскага, у асяроддзі беллага духавенства паспелі выхавацца новыя дзеячы, якія працягвалі іх справу, нягледзячы на ўсе перашкоды. Гэта былі: Іосіф Сямашка, Васілій Лужынскі і Антоній Зубко — галоўныя дзеячы агульнага ўз'яднання уніятаў.

Іосіф Сямашка (1798-1868 гг.) быў сынам небагатага двараніна, пасля ўніяцкага святара. Дзяцінства ён правёў сярод праваслаўных. Выхаваны ва ўмовах жыцця простага маларасійскага народа, ён пранікся асабліва сямі яго побыту. Скончыў ён Неміровічскую гімназію (у Падольскай губерні). Іосіф Сямашка стаў архіепіскапам Літоўскім, з 1852 года мітрапалітам. 27 сакавіка 1866 года мітрапаліту Іосіфу быў падараваны кій, абсыпаны каштоўнымі камянямі. Уладар Іосіф адыйшоў да Бога 23 лістапада 1868 года і быў пахаваны ў Свята-Духавым манастыры горада Вільні. Анатоль (Зубко), нарадзіўся ў 1797 годзе і памёр у 1884 годзе, сын уніяцкага святара Віцебскай губерні, вучыўся ў Полацкай уніяцкай семінарыі і езуіцкай акадэміі. Самае рашучае ўздзеянне на Васілія аказаў Іосіф Сямашка. Яны абодва, будучы асэсарамі (засядацелямі) уніяцкай калегіі, маглі часта і доўга размаўляць пра пераўтварэнні ўніяцкай царквы. Сямашка, які выношваў планы ўз'яднання, адкрыў іх свайму таварышу, і гэта паслужыла апошнім штуршком для таго, каб той вырашыўся канчаткова

парваць з мінулым і прыстаць да таго, ад чаго некалі адпалі продкі.

Потым усе трое вучыліся ў Галоўнай семінарыі пры Віленскім універсітэце (багаслоўскі факультэт), прарэктарам якога быў князь Адам Чартажыскі, які не любіў езуітаў і каталіцкі фанатызм.

Сямашка, самы малодшы з іх і больш усяго прасякнуты праваслаўнымі сімпатыямі, быў найболей таленавітым і здольным да практычнай дзейнасці. У 1827 годзе Імператар Мікалай I ўжо пранікаў у сапраўднае становішча спраў уніяцкай царквы, забараніў прымаць ва ўніяцкае манаства чыстых лацінян і прыказаў узмацніць сродкі на адукацыю уніяцкага белага духавенства. У тым жа годзе Сямашка прадставіў для гасудара запіску, у якой выказаў гісторыю уніі і ўсе інтрыгі Рыма да яе аблаціньвання, указаў і сродкі да выратавання уніяцкага насельніцтва ад ворагаў яго народнай веры.

Запіска гэта сустрэла спагаду Імператара Мікалая I, узнагародзіўшага Сямашка брыльянтавым крыжам. 22 красавіка 1828 года рушыў услед Найвысокі Указ пра ўстанову osobнай уніяцкай калегіі, якая паставіла уніяцкую царкву ў незалежнае становішча ад каталіцкай адміністрацыі. Членамі яе былі прызначаны Сямашка, Лужынскі і Зубко. У той час Лужынскі быў рэктарам Полацкай уніяцкай акадэміі і доктарам багаслоўя, Анатолій Зубко — прафесарам Полацкай семінарыі, а з 1824 года — святаром.

Іосіф Сямашка ў 1829 годзе прысвечаны ў сан епіскапа Мсціслаўскага, памагатага Полацкага

епіскапа і прызначаны старшынёй Беларускай Кансісторыі, з астаўленнем члена калегіі. Епіскап Іосіф распрацаваў агульны план уз'яднання уніятаў. З прычыны гэтага ў 1834 годзе рушыла ўслед урадавае распараджэнне (сакрэтнае) дзейнічаць асцярожна і няспешна ў справе далучэння уніятаў.

Ва ўз'яднання было шмат праціўнікаў і сярод духавенства каталіцкага і уніяцкага, і сярод польскіх памешчыкаў. Ён ведаў усе гэтыя цяжкасці, таму яго згода на справу ўз'яднання выдае ў ім чалавека вялікага, шчырага і рашучага.

“...Шмат смутку душэўнага, шмат смутку ад злосці і паклёпу людскога перанёс і я, перанеслі і мае пакорлівыя супрацоўнікі — духавенства былое уніяцкае. Цяжка і сумна было. Бог літасцівы падтрымаў мяне, і я, чэрпаючы сілы маральныя ў працы, якія маюцца, паспяваў суцяшаць і маіх супрацоўнікаў”, — пісаў у сваіх “Запісках” архіепіскап Васілій (Лужынскі). Ва ўзгодненым плане епіскапа Іосіфа (Сямашка) і протаіерэя Васілія (Лужынскага) уз'яднанне павінна было падрыхтоўвацца паступова. Скарачаўся лік базыльянскіх манастыроў, частка з іх зачынялася, а частка перадавалася для мясцовых духоўных вучэльняў ці проста становілася прыходскімі храмамі. Але асноўная ўвага надавалася уніяцкаму духавенству. Было вырашана весці справу ўз'яднання праз яго пасродкам пераканання і прымання падпіскі.

Архіепіскапу Васілію (Лужынскаму), каб утаймоўваць смуту і падтрымліваць парадак, не хапала паўнамоцтваў. У 1834 годзе справа некалькі

паправілася: Праасвяшчэнны Іосіф (Сямашка) дамогся ўстановы ў Полацку вікарыянства і протаіерэй Васілій (Лужынскі) быў пасвечаны ў епіскапы. Затым ён удзельнічаў у пасвячэнні ў епіскапы вікарыя Літоўскай епархіі Антонія (Зубко). Ва ўсіх храмах павінны былі ўладкоўвацца іканастансы, прэстолы (у шматлікіх уніяцкіх храмах прэстолы стаялі не ў цэнтры алтара, а ля сцяны, на горным месцы, па лацінскім звычаі), а каталіцкія аблачэнні, манстрацыі (дарахраніцельніцы), званкі і іншае — канфіскоўваюцца. Новапастаўлены епіскап Васілій (Лужынскі) зараз з усёй рашучасцю ўзяўся за справу. Ён стаў аб'язджаць сваю шырокую епархію з тым, каб пракантраляваць выкананне новаўвядзенні.

“...Павінна было мне самаму непасрэдна дзейнічаць гіпнозам, навучаннямі на кожнага ва ўласнай яго хаце, сам-насам, тварам да твару”, — успамінае пасля прападобны. Гутарка заўсёды пачыналася з гістарычных аспрэчванняў папскай бязгрэшнасці, а затым пераходзіла да гістарычных довадаў пра тое, што праваслаўная царква ёсць ісцінная.

У канцы канцоў святар даваў падпіску, а калі довады не дзейнічалі, тады прападобны Васілій звяртаўся да іншага, “справядлівага мярыла” — страху. Большую карысць справе прыносілі і самі ўрачыстыя службы уніяцкага біскупа, асабліва асвячэнне новапабудаваных храмаў. Народ настолькі адвык ад выгляду сваіх епіскапаў, што зыходзіўся на архіерэйскія службы ў вялікім ліку. Трэба сказаць, што

прападобны Васілій умеў прыцягнуць увагу простага народа. Усюды, дзе ён праязджаў са сваёй візітацыяй, тэлефанавалі званы, пасля набажэнства людзі нават па некалькі гадзін падыходзілі за архіерэйскім благаслаўненнем з ускладаннем рук епіскапа. У 1838 годзе мітрапаліт Іасафат (Булгак) памёр, і епіскап Васілій (Лужынскі) уступіў у поўнае кіраванне епархіяй. Падрыхтоўка духавенства была скончана і яно выдала падпіскі на ўз'яднанне, за выключэннем соткі святароў у Беларускай епархіі. 12 лютага 1839 года Сабор уніяцкіх архіерэяў і вышэйшага духавенства, які сабраўся ў тыдзень Праваслаўя ў Полацку, склаў урачысты Акт пра далучэнне уніяцкай царквы да праваслаўнай. Былыя уніяцкія архіерэі атрымалі праваслаўныя епархіі заходняга краю.

Прападобны Васілій клапаціўся і пра адраджэнне праваслаўных святынь. З яго імем злучана аднаўленне ў Полацку Спаса-Еўфрасіньеўскага манастыра, які з 1580 года не ведаў праваслаўнага набажэнства. У гэтай справе епіскап Васілій (Лужынскі) завяршыў распачынанне біскупа Магілёўскага і Віцебскага Гаўрыіла (Гарадкава), стараннямі якога манастыр быў вернуты праваслаўным у 1832 годзе. Адраджэнне Полацкай мясціны адбылося пры ўдзеце знакамітай праваслаўнай святыні — Крыжа прападобнай Еўфрасіні. У 1841 годзе прападобны Васілій адвёз святы Крыж у Маскву для глыбокай пашаны. Уладар Васілій прыцягнуў увагу багамольцаў да патрэб Спаса-Еўфрасіньеўскай мясціны. З Масквы святы Крыж быў перавезены ў Пецярбург. У сталіцы таксама

ён прыцягнуў мноства багамольцаў. На сабраныя ахвяраванні (35 000 рублёў асігнацыямі) меркавалася аднавіць Прэабражэнскі храм і манастырскі корпус. У тым жа 1841 годзе Васілій (Лужынскі) быў узведзены ў чын архіепіскапа. Працы па добраўпарадкаванні манастыра вяліся досыць напружана і ўжо ў наступным 1842 годзе адбылося ўрачыстае асвячэнне мясціны і засяленне першых манапак былога базыльянскага ордэна.

Сведчанне пастырскай рэўнасці архіепіскапа Васілія службыць далучэнне да праваслаўя 5000 раскольнікаў з 6 настаўнікамі, для іх былі ўладкованы аднаверскія храмы. У 40-х гадах 19 стагоддзя ўпершыню было ўзбуджана хадатайства ад Полацка-Віцебскай епархіі пра перанясенне мошчаў прападобнай Еўфрасінні Полацкай з Кіева-Пячорскай лаўры ў Полацкую абіцель — Спаса-Еўфрасіньеўскага манастыра: хадатайства аднавіў мясцовы архіепіскап Васілій (Лужынскі). У 1869 годзе хадатайства паўтарыў біскуп Сава (Ціхаміраў), а ў 1897 годзе зноў было пастаўлена пытанне пра тое ж, з боку Полацкага царкоўнага брацтва. Гэтыя хадатайства не прывялі да жаданых вынікаў, і толькі ў 1910 годзе, па хадатайству біскупа Полацкага і Віцебскага Серафіма (Мешчаракова) ажыццяўлена даўнішняя мара палачан і віцябчан: святыя мошчы былі перанесены з Кіева, спачатку у Віцебск, а затым у Полацк.

Архіепіскап Васілій (Лужынскі) пакінуў цікавыя ўспаміны пра паездкі па Магілёўскай губерні на-

друкаванья ў “Праваслаўным Суразмоўцу” за 1884 і 1885 гады.

Першым чынам варта сказаць некалькі слоў пра яго “Запіскі” — аўтабіяграфічную працу, асноўнай крыніцы пра жыццё Прасвяцейшага Васілія (Лужынскага). Напісанне гэтай працы ў канцы 1866 года было злучана з вызваленнем Уладара ад займанай ім пасады Полацкага архіерэя і прызначэннем яго ў члены Святога Сінода. У 1870 годзе матэрыялы былі перапісаны перапісчыкамі, прагледжаны аўтарам, які дапоўніў запіскі прадмовай, і затым перададзены ў 1871 годзе рэктару Казанскай духоўнай акадэміі па выпадку абрання Праасвяшчэннага Васілія ў ганаровыя члены гэтай навучальнай установы. Казанская акадэмія апублікавала “Запіскі” у 1855 годзе, і з тых часоў яны не перавыдаваліся. У гэтай працы ўтрымоўваецца апісанне мер, якія прымаюцца архіепіскапам Васіліям і яго папярэднікамі па кафедры, якія былі накіраваны на ўз’яднанне уніятаў у Беларусі з Праваслаўнай Царквой. “Запіскі” архіепіскапа Васілія застаюцца унікальнай крыніцай пра гісторыю ўз’яднання, асабліва па частцы апісання раз’ездаў прападобнага па епархіі з угаворваннем духавенства і зборам подпісаў, а таксама вельмі каштоўных успамінаў пра уніяцкіх епіскапаў, у прыватнасці, добра дапаўняюць “Запіскі” прападобнага Васілія яго біяграфію. У 1852 годзе ў Віцебску Багаслоўская маленькая аднаверская малельня была перабудавана ў царкву Успення Прасвятой Багародзіцы, прычым за кошт казны. Храм быў каменны, двухгаловы з

закругленай алтарнай сцяной, драўлянай званіцай. Царкву асвяціў архіепіскап Полацкі і Віцебскі Васілій (Лужынскі), менавіта ён пераканаў абшчыну вярнуцца да праваслаўя. Да гэтага на працягу некалькіх гадоў архіерэй вельмі часта наведваў раскольніцкую слабодку і меў адносіны са стараверамі. У сваіх успамінах ён пісаў: *“У малельнях я пакланяўся абразам, разглядаў іх кнігі... У братэрскім каханні размаўляў з імі пра розныя прадметы”*. Больш таго, гісторык і праваслаўны святар Уладзімір Шэйдак піша нават, што ў малельных хатах старавераў архіепіскапа Васілія “сустракалі шматлікія зборы са свечкамі, хлебам і соллю ў руках”.

З 1851 па 1852 гады архіепіскапу Васілію ў Віцебскай губерні атрымалася прывесці да аднаверства 5 000 чалавек. Ужо толькі адзін гэты факт кажа, што перад намі чалавек, які сапраўды пакінуў след у гісторыі Віцебшчыны. Шкада, што на працягу доўгага часу асоба Васілія (Лужынскага) заставалася ў ценю, хоць яго служэнне выпала якраз на той перыяд, калі ішоў працэс актыўнага ўз’яднання Рускай Праваслаўнай Царквы і уніятаў, а таксама старавераў. І ў ім Лужынскі іграў далёка не апошнюю ролю.

Ён шмат падарожнічаў па Віцебскай губерні, пераконваючы уніятаў уз’ядноўвацца з праваслаўнымі. Шматлікія святары і манахі пасля доўгіх гутарак з Лужынскім выдавалі падпіскі пра гатоўнасць да такога няпростага кроку. Да канца 30-х гадоў практычна ўся епархія была за далучэнне да Праваслаўнай Царквы. Каб гэта ўсё-такі адбылося, Уладару прыйшлося

пераадолець яшчэ нямала бюракратычных перашкод. Ужо пасля ўз'яднання, напачатку 60-х гадоў, начальнік губерні Клушын выдаваў галосныя і сакрэтныя распараджэнні, якія перашкаджалі звычайнаму царкоўнаму жыццю на прыходах. У прыватнасці, абавязваў праваслаўных сялян аддаваць дзяцей у каталіцкія школы, забараняў земскай паліцыі суправаджаць Васілія (Лужынскага) падчас паездак па епархіі, што падвярнула архіепіскапа смяротнай небяспецы (вядома, што аднойчы яго экіпаж быў абстраляны). Але губернатар не пратрымаўся доўга на сваім пасту. А ў 1866 годзе архіепіскап Васілій (Лужынскі) прыехаў у Санкт-Пецярбург, бо яго прызначылі членам Сінода.

“Справа, на якую я наклаў усе свае сілы, усю долю жыцця, — гэта ўз'яднанне уніі Беларусі і на Вільні. Я адданы быў гэтай справе больш, чым маё жыццё: займаўся ім на крайняму разуменню, на сумленнасці і на праўдзе, — гэта ведае Бог”, — такімі словамі ахарактарызаваў сваю дзейнасць архіепіскап Васілій (Лужынскі), які у 1870 годзе быў ужо праваслаўным архіепіскапам.

Сапраўды, акт пра ўз'яднанне уніятаў з Праваслаўнай Царквой у Полацку 12 лютага 1839 года служыць вячком дзейнасці шматлікіх лепшых уніяцкіх пастыраў. Гісторыя захавала імёны толькі некаторых з іх, а імёны многіх так і засталіся ў невядомасці.

У час сваіх падарожжаў архіепіскап Васілій (Лужынскі) таксама наведаў сваю радзіму.

Выпіс з яго “Запісак”.

За сямь, августа 5 дня, наканунѣ прайдніка Преображенія Господня, въ избранноѣ храмѣ служилъ я самъ соборне вѣщошную по чиноположенію, на которой самъ и помазывалъ освященнымъ елеємъ каждаго изъ присутствовавшихъ и молившихся съ преподаваніемъ и освященнаго хлѣба по кусочку каждому же. Въ самый же день прайдника совершена мною соборне божественная литургія съ молебствіемъ на площади предъ храмомъ, послѣ котораго преподано было мною благословеніе каждому порознь съ возложеніемъ рукъ на главу благословляемаго. Всѣ безъ исключенія, подходишіе съ благоговѣніемъ подъ благословеніе, по принятому обычаю, становились на колѣни.

“...тым часам, які з’явіўся да мяне з Рагачоўскага павета дабрачынны святар царквы сяла Гарадзея, Вішнеўскі, ён данёс рапарт, што і яго царква ў мястэчку Гарадзея і іншая ў яго благачынні ў вёсцы Рагінь, выпраўленыя і благаўстроеныя, гатовыя да асвятлення. А гэта для мяне было і трэба. Прызначыўшы дні для гэтай урачыстасці ў Гарадцы і Рагіні, я адпусціў яго, загадаўшы напярэдзіць пра гэта ўсіх вернікаў, не толькі сваіх, але і тых прыходаў, найблізкіх ад Гарадца, з якіх павінны быць выкліканы святары для саслужэння ў архіерэйскіх на азначанаму выпадку святадзействах.

... ў хаце шанюўнага памешчыка Іосіфа Булгака я напісаў аб усім да мітрапаліта. І выехаў у Рагачоўскі павет, за ракою Дняпром на левым боку яго, які распасціраецца, у мястэчка Гарадзея у суправаджэнні высокашанюўнага памешчыка, на яго панскіх конях. Ён

і даў мне на ўвесь час для маіх хуткіх на Рагачоўскаму павету раз'здаў свой экіпаж, а мой, які запатрабаваў значнай папраўкі, пры мне ж аддаў майстрам, якія былі навучаны ў Санкт-Пецярбургу за яго рахунак."

Прыѣхавшы въ село Городецъ, я подобно тому, какъ въ Выховѣ, освятилъ соборне архіерейскимъ священнодѣйствіемъ, съ точнымъ соблюденіемъ греко-восточныхъ обрядовъ, первую исправленную тамъ церковь (*), отправилъ за сими соборне же божественную литургію, потомъ молебствіе на площади предъ храмомъ въ сослуженіи бывшего при мнѣ каноника Копецкаго, двухъ благочинныхъ, выховскаго и рагачевскаго, и 3 сельскихъ священниковъ; за симъ было преподано мною архипастырское благословеніе народу съ возложеніемъ рукъ на главу каждого изъ молившихся и присутствовавшихъ въ великомъ множествѣ людей. Радовало меня многочисленнѣйшее собраніе народа, стекшагося къ мнѣ богослуженіямъ изъ четырехъ приходовъ, но болѣе всего и паче всего меня радовало то, что эти служенія, которыхъ онъ никогда не видалъ, имѣли на него благотворное вліяніе, нужное для подготовленія его къ будущему воссоединенію; о чемъ народъ теперь и подумать не могъ и чего не аналъ до дня совершенія оного. Но я, раба гакій Господни со страхомъ, и болѣе порадовался усилію дѣла съ священниками и о. благочиннымъ. Труды мои, посвященные пражумленію ихъ, не пропали даромъ: еще благочинный и три священника изъявили добровольное согласіе присоединиться въ назначенное время къ Православію и дали собственноручныя подписки. А самъ о. благочинный представилъ мнѣ свою такую же въ Новомъ-Выховѣ.

Изъ мѣстечка Городца я направилъ путешествіе въ село Старую Рудню (мѣсто рожденія моего и моею дѣтскою счастливою жизнью), чтобы окропить жгучими сыновней любви слезами могилу отца моего въ томъ храмѣ, котораго онъ былъ многія лѣта настоятелемъ. Собравшееся здѣсь духовенство съ своими прихожанами встрѣтило меня по чиноположенію, и я припалъ

къ могилѣ, лобызалъ ее и молился. Между тѣмъ началась всенощная, по окончаніи которой преподано мною архипастырское благословеніе молившимся, каждому порознь. На утріе совершилъ: я соборне божественную литургію и панихиду о усооеніи души родителя моего и полюбовался, глядя на иконостасъ, устроенный еще 1800 г. заботою моего отца. Отобѣдавъ у мѣстнаго священника, я въ тотъ же самый день поспѣшалъ въ село Рогинѣ.

Въ селѣ Рогинѣ, гдѣ былъ въ то время священникомъ Ѳеодоръ Малышевскій (отецъ нынѣ епископа нижегородскаго Филарета), освящена мною церковь самымъ торжественнымъ образомъ и отправлены соборне божественная литургія, а потомъ молебствіе на площади предъ храмомъ при соучастіи въ этихъ мнѣхъ священнодѣйствіяхъ каноника Конецкаго, двухъ благочинныхъ и трехъ священниковъ. И здѣсь молившихъ стеклось великое множество людей, никогда въ жизни своей не видѣвшихъ архіерейскаго богослуженія. Къ нимъ простерто кратко каноникомъ Конецкимъ слово на бѣлорусскомъ языкѣ о глубокомъ сокровенномъ смыслѣ, заключающемся въ освященіи архіерейскимъ священнодѣйствіемъ престола Господня.

“...З мястэчка Карма шлях мой быў накіраваны ў Задруцка-Рагачоўскае благачынне на правым боку рэк Дняпра і Друці, і тут Бог благаславіў мае працы поспехам: падпіскі шасці прыходскіх святароў, якія абавязаліся далучыцца да праваслаўя.

У Рагачоўскім абшырным павеце, у дзвюх благачыннях, Рагачоўскім і Задруцка-Рагачоўскім, было ўсіх прыхадскіх цэркваў 23: у першым — 17, а ў другім — 6. Ва ўсіх прыхадскіх цэрквах Рагачоўскага павета знойдзены мною іканастансы з выдатнай разьбою, у адзін ці два і тры яруса ўладкованыя

яшчэ з часоў Полацкага архіепіскапа мітрапаліта Іраклія (Лісоўскага). Але маюць шматлікія патрэбы ў абнаўленні: афарбоўкі і пазалоты, а храмы значных выпраўленняў.”

У апошнія гады жыцця ён моцна хварэў, таму на лета з’яджаў з Пецярбурга ў рэзідэнцыю Любашкава пад Віцебскам. 26 студзеня 1879 года Васілій (Лужынскі) памёр. Па завяшчанні Уладара пахавалі ў склепе пад царквой ужо згаданага паселішча недалёка ад Віцебска. Шкада, што ў 20-м стагоддзі храм быў разбураны...

У 2003 годзе праваслаўнае юнацкае братэрства ў імя Святога Праведнага Іаана Кранштацкага арганізавала экспедыцыю да месца, дзе раней была рэзідэнцыя архіепіскапа. Былі выяўлены рэшткі падмурка той самай царквы. Апыталі жыхароў найбліжэйшай вёскі Макарава. Адна з іх, жанчына старчаскага ўзросту, успомніла, што ў 1920-х гадах яна наведвала гэту царкву і пацвердзіла, што ў падземнай частцы храма сапраўды пахаваны архіерэй.

Не выпадкова братэрства існуе менавіта пры тым Віцебскім Свята-Успенскім храме, які калісці асвячаў сам архіепіскап Васілій (Лужынскі). У падзяку за яго місіянерскія працы святары і маладыя вернікі Віцебскай царквы ўсталявалі памятны крыж на месцы пахавання Уладара.

Мы павінны без усякай збянтэжанасці дзякаваць Бога і цешыцца, што на беларускай (Рагачоўскай) зямлі былі такія шчырыя і цвёрдыя духам архіепіскапы, як Праасвяшчэнны Васілій (Лужынскі).

Герэй Міхаіл Мазікаў

Нарадзіўся Мазікаў Міхаіл Іосіфавіч 10 снежня 1933 года ў вёсцы Новы Крыўск Журавіцкага раёна ў сям’і веруючых сялян Мазікава Іосіфа і Марыі. Беларус, не асуджаны. Пасля заканчэння школы паступаў у Мінскую духоўную семінарыю. Да прызыва ў Армію заставалася адзін год — яму не далі дабра на паступленне ў духоўную семінарыю, і Міхаіл паступіў у Мінскае вучылішча, дзе атрымлівае спецыяльнасць кінамеханіка.

Матухна Марыя

Потым служба ва Узброеных Сілах СССР (з 25 кастрычніка 1952 года па 10 снежня 1955 год). Адна-часова са службай заканчвае Ваенную авіяцыйную школу матарыстаў пры вайскавай часці п.п 53889 (10 сакавіка 1953 года). Пры добрай дысцыпліне на выпускных іспытах і курсавых выпрабаваннях, пры сведчанні добрых вынікаў яму была прысвоена вайсковая спецыяльнасць — матарыст па абслугоўванні самалётаў з рэактыўнымі рухавікамі 2-га класа. Служба праходзіла ў Венгрыі, у горадзе Будапешце.

Свидетельство

Мозиков Николай Иванович 10-го января 1953

Окончил Военную Авиационную школу мотористов
при Войсковой части П. П. 53889

по третьему разряду

При хорошей дисциплине на выпускных экзаменах и курсовых
испытаниях показал следующие результаты:

1. Политическая подготовка хорошей
2. Основы теории авиадвигателя хорошо
3. Конструкция авиадвигателя хорошо
4. Практические работы на двигателе хорошо
5. Теория самолета хорошо
6. Конструкция самолета хорошей
7. Спецоборудование самолета хорошей
8. Вооружение самолета хорошо
9. Техническая эксплуатация самолета хорошо
10. Авиационное материаловедение хорошо
11. Ремесленная и авиаремонтная подготовка хорошо
12. Тактико-специальная подготовка хорошо
13. Уставы ВС СССР хорошо
14. Строевая подготовка хорошей
15. Физическая подготовка хорошей

Командир войсковой части полевая почта 53889

Полковник т. с. В. Шувалов (Шувалов)

Зам. командира войсковой части полевая почта 53889

Инженер-подполковник: Мачулин (Мачулин)

Армейскі здымак, 1955 год.

Пасля дэмабілізацыі вярнуўся на радзіму, стаў працаваць кінамеханікам (з раз'ездамі па Рагачоўскаму раёну). На адным з паказаў кінастужкі ў вёсцы Кашара Міхаіл пазнаёміўся з дзяўчынай Марыяй (Ключнікава Марыя Сямёнаўна, нарадзілася 14 кастрычніка 1935 года ў сям'і веруючых сялян, скончыла Кашарскую сямігадовую школу). Пажаніліся яны ўвосень 1956 года і сталі жыць на радзіме Міхаіла ў вёсцы Новы Крыўск. Міхаіл Іосіфавіч стаў працаваць у калгасе ў паляводчай брыгадзе, затым 7 гадоў у Рыскоўскім лясніцтве лесасекам. Марыя Сямёнаўна была хатняй гаспадыняй, займалася выхаваннем дзяцей. У 1957 годзе ў іх нарадзілася дачка Галіна, у 1958 годзе —

дача Раіса, у 1961 годзе — сын Рыгор, у 1965 годзе — дачка Арына, у 1972 годзе — дачка Наталля. Калі дзеці падраслі, Марыя Сямёнаўна 11 гадоў працавала даяркай у калгасе, пасля траўмы перайшла працаваць у паляводчую брыгаду. З 1985 года матухна Марыя на заслужанай пенсіі, выхоўвае 10 унукаў.

Айца Міхаіла ніколі не пакідала мара — прысвяціць сябе служэнню Богу. У дзяцінстве побач з імі жыла старэнькая верніца, ён бегаў да яе, яна вучыла яго чытаць святыя кнігі. Ужо быўшы сямейным чалавекам ён увесь час наведваў храм Мікалая Цудатворца ў вёсцы Стары Крыўск, дзе прыслугоўваў. У той час у храме Мікалая Цудатворца святаром службыў айцец Мікалай (Малічаў). У яго на служэннях увесь час прысутнічала матухна Манефа. Яна прыглядалася, прыслуховалася да айца Міхаіла, у яго быў добры дарунак чытальніка, і айцец Мікалай (Малічаў) прапанаваў па благаслаўленні матухны Манефы чытаць Апостала, падпяваў на клірасе (у яго быў добры голас), дапамагаў святару ў алтары. Матухна Манефа казалася яму: *“Пакуль я яшчэ жывая, я бачу тваю рэўнасць да Бога, і я табе дапамагу стаць святаром”*. 12 год прыслугоўваў айцец Міхаіл у айца Арцэмія (Патоцкага) і айца Анатоля (Гандаровіча). Быў знаёмы з Уладаром Глебам. Айца Міхаіла часта наведваў Уладар Глеб.

Жонка і дзеці адразу былі супраць такога рашэння Міхаіла Іосіфавіча — быць святаром. Асабліва старэйшая дачка Галіна прасіла бацьку даць ёй магчымасць хоць скончыць школу. Таму, што яшчэ да гэтага дзяцей Міхаіла Іосіфавіча абсмейвалі і давалі крыўдныя

мянушкі, з імі імкнуліся не падтрымліваць адносін і не сябраваць за тое, што іх бацька наведваў царкву.

Матухна Марыя ўспамінае такі выпадак: калі Рыгор вучыўся ў 8 класе, настаўніца абзывала яго (папом). Рыгор яе абразіў. За гэта яна паставіла яму дрэнныя адзнакі, і Рыгора пакінулі на другі год. Але не глядзячы на гэта, Марыя Сямёнаўна ўсё ж дала згоду Міхаілу Іосіфавічу на служэнне Богу.

Так, па згодзе жонкі і благаслаўленню матухны Манефы, Міхаіл Іосіфавіч скончыў курсы пры Мінскай духоўнай семінарыі. Па заканчэнні курсаў практыку праходзіў у горадзе Карме.

Грамата

Благадаццю і дзеяннем Святога і Жыватворчага Духу пры служэнні за Чароўнай Літургіяй у Свята-Духаўскім кафедральным саборы горада Мінска

Мазікаў Міхаіл Іосіфавіч

быў хіратанісан у дьякана 4-га кастрычніка 1981 года, паводле рэзалюцыі Высокапрэасвяшчэннага, ад 25-га верасня 1981 года.

У чым і сведчу ўласнаручным подпісам і друкам.

Біскуп Пінскі Вікарыі Мінскай Епархіі.

/подпіс/

Грамата

Благадаццю і дзеяннем Святога і Жыватворчага Духу пры служэнні нашым за Чароўнай Літургіяй ў Свята-Духаўскім кафедральным саборы горада Мінска дьякан

Мазікаў Міхаіл Іосіфавіч
быў хіратанісан у іерэя 11-га кастрычніка 1981 года,
паводле рэзалюцыі Высокаправялебнага Філарэта,
Мітрапаліта Мінскага і Беларускага ад 25-га верасня
1981 года.

У чым і сведчу ўласнаручным подпісам і друкам.
Біскуп Пінскі Вікарыі Мінскай Епархіі.
/подпіс/

Справка

Настоящим подтверждается, что гр-н Мазікаў
Міхаіл Іосіфавіч, (указати фамилию)
имя, отчество и адрес места жительства)
Рогачёвскага ўл., являється Священником
(свидетелем,
религиозного общества русской православной
церкви,
цркви неходзячыся в г. Горадцу,
обществе) Цель, район, город
Рогачёвскага ўл., Рогачёвская обл.
точный адрес)

В случае оставления службы в данном обществе справка подле-
жит возврату.

Ведомство: Гомельская
Митрополитская
Гомельская епархия
Г. Гомель

12. октября 1981 г.

Указ

Святару Мазікаву Міхаілу Іосіфавічу.
Копія: Сакратару Мітрапаліта Мінскага
і Беларускага па Гомельскай вобласці.

Вызначэннем нашым ад 11-га кастрычніка 1981 года. Вы прызначаецеся на пасаду настояцеля Свята-Успенскай царквы сяла Гарадзец Рагачоўскага раёна.

Пра гэта і даецца Вам Сапраўдны Указ.
Мітрапаліт Мінскі і Беларускі
Патрыяршы Экзарх Заходняй Еўропы.
/подпіс/

Дыякан Іерафей. Святар Дасіфей

Сваім дбайным служэннем Богу айцец Міхаіл паўплываў на сваіх пляменнікаў. Так, Алег і Ігар з горада Бабруйска вучыліся ў Сергіевым Пасадзе, дзе прынялі манаства і служаць, Іерафей (Алег Віктаравіч

Мялкін) — дыякан, Дасіфей (Ігар Віктаравіч Мялкін) — святар.

Да Госпада айцец Міхаіл адыйшоў 19 лістапада 1998 года. Пахавалі яго ў роднай вёсцы, поруч з бацькамі. Адаць апошнія ўшанаванні нябожчыку прыехалі: епіскап Гомельскі і Жлобінскі Арыстарх, айцец Васілій з Балотні, айцец Георгій з Лясной, айцец Аляксандр з Кармы і добрапрыстойны айцец Пётр з горада Рагачова.

Протаіерэй Георгій Сокалаў

Айцец Георгій (1966 года нараджэння) адначасова вучыўся ў Мінскім педагагічным інстытуце і ў Жыровіцкай духоўнай семінарыі. Пасля заканчэння вучыўся ў Мінскай духоўнай акадэміі і адначасова

выкладаў у Жыровіцкай духоўнай семінарыі. Протаіерэй Георгій (Юрый Мікалаевіч Сокалаў), кандыдат багаслоўя, дацэнт Мінскай духоўнай акадэміі. У наш час служыць у прыходах: вёска Лясная, Волкавічы і Ліцячы Слаўгарадскага раёна.

Палкавы свяшчэннік Аляксей Ружанцоў

Ліст прапраўнука святара Ад Аляксея Гладкова з Санкт-Пецярбурга

Аляксей паведамляе, што ўпершыню ўбачыў свайго прапрадзёда Аляксея Сямёнавіча Ружанцова на фатаграфіі, якая захавала Ахтырскі полк на ўрачыстым набажэнстве ў гонар святкавання 300-годдзя Дома Раманавых, 10 сакавіка 1913 года.

У сям'і Гладковых ніводнай фатаграфіі Ружанцова не захавалася, як піша Аляксей: *«Яны не перажылі*

агну другой сусветнай вайны і акупацыі. Вядома толькі, што да першай сусветнай вайны мой прапрадзед служыў палкавым святаром у крэпасці Меджыбож. Ды і пра гэта параўнальна нядаўна сваякі імкнуліся не казаць. І вось, дзякуй вашаму сайту, зараз я магу ўбачыць як выглядаў мой продак, можна сказаць, прама “пры выкананні”».

Аляксей Ружанцоў нарадзіўся каля 1870 года, а памёр ад тыфу ў Кіеве ў 1918 годзе. У яго было тры дачкі і сын. Падрабязнасці яго жыцця невядомыя, як невядомы і лёс яго старэйшага сына. “Сёння, — піша Аляксей, — яшчэ жывыя дзве ўнучкі Аляксея Сямёнавіча Ружанцова, ім абедзвум ужо за 80 гадоў. І для іх, і для ўсёй сям’і ўбачыць фатаграфію дзеда і пазнаць пра тое, як ён жыў, — гэта дзіўная і прыемная падзея”.

“З разраду сямейных легенд у нас ходзіць гісторыя пра тое, што ён быў на характару чалавекам наравістым, шалапутным і вялікім гулякам”. Аляксей Ружанцоў быў накіраваны сваёй раднёй, сярод якой былі ўплывовыя святары, на службу менавіта ў войска, мабыць у выхаваўчых мэтах. У які час гэта адбылося, сапраўды не вядома, але першыя часы Аляксей Сямёнавіч Ружанцоў служыў у горадзе Рагачове, Магілёўскай губерні, а ўжо потым у Меджыбожы.

Напэўна, пацешна, што менавіта ў гусарскім палку служыць святар, зусім не ангельскага норава, якога сваякі не прыстроілі да “цёплага мястэчка”, а адправілі паслужыць Цару і Айчыне.

Руская Праваслаўная Катакомбная Царква ў Беларусі

Узнікненне катакомбных (нелегальных) абшчын у Рускай Праваслаўнай Царкве ёсць вынік царкоўнай рэакцыі на вельмі радзікальную рэлігійную палітыку, якую праводзіла савецкая дзяржава з першых дзён свайго існавання. Пры фарміраванні катакомбных структур мелася на ўвазе захаваць ад знішчэння апостальскую пераемнасць пасвячэнняў пасродкам правядзення таемных хіратаній і ўберагчы ад праследвання паству шляхам канспірацыі прыхадскіх абшчын.

З'яўленне першых катакомбных абшчын адбылося пасля апублікавання 19 студзеня 1918 года Найсвяцейшым Патрыярхам Усерасійскім Ціханам (Бялавіным) вазванія.

У далейшым стварэнню законспіраваных царкоўных структур, што малі святарскае ці нават епіскапскае ўзначальванне, паслужыла кампанія па адабранню царкоўных каштоўнасцяў, нежаданне ўстуцаць у адкрыты канфлікт з падтрыманай бальшавіцкай уладай абнаўленшай ерасі. І таму царква змушана была паступова пераходзіць на нелегальнае становішча. Утварыліся шматлікія групы хрысціян, якія аб'ядналіся вакол свайго епіскапа ці святара. Богаборніцкая ўлада жорстка праследвала такія зборы і аб'яўляла іх контррэвалюцыйнымі арганізацыямі з усімі выцякаючымі з гэтага цяжкімі вынікамі.

Катакомбных хрысціян часта высочвалі прадстаўнікі легальных цэнтраў “Маскоўскай патрыярхіі”

(заснавана Сталінам у 1943 годзе), якія выявіўшы, тут жа даносілі на іх у дзяржаўныя карацельныя органы. Патрыярхійных святароў, якія ў той час амаль усе былі таемнымі інфарматарамі, катакомбныя хрысціяне сцерагліся не меней іншых працоўнікаў КДБ.

Ва ўмовах усеагульнай апостасі, аскудненні праўдзівага святарства і новых ганенняў на Ісцінна-Праваслаўную Рускую Царкву (катакомбную) дакладныя чады яе цяпер, як ніколі, дзеля сцвярджэння і стаянні ў веры востра маюць патрэбу ў жывых прыкладах і навучаннях, малітоўным прадставіцельстве, пакрове і заступніцтве праўдзівых свяціцеляў веры апошніх часоў, якія да канца пранеслі ва ўмовах лютых багаборніцкіх ганенняў крыж іспаведнічывства ў катакомбнай царкве. Усвадаміўшы гэта, Архірэйскае Сінод Рускай Ісцінна-Праваслаўнай Царквы прыняў рашэнне ад 23 кастрычніка 2003 года пра стварэнне Камісіі па кананізацыі Айцоў — Спаваданнікаў Катакомбных. З благаславення Архірэйскага Сінода РПЦ Сінадальнай Камісіяй па кананізацыі былі вывучаны звесткі катакомбных пастыраў-спавядальнікаў, якія выконвалі таёмнае служэнне ў Ісцінна-Праваслаўнай (Катакомбнай) Царкве ў пасляваенны перыяд з сярэдзіны 40-х па 80-е гады.

На падставе вывучаных матэрыялаў папярэдне прадстаўляецца да разгляду спіс катакомбных пастыраў, якія таёмна служылі ў ІПЦ (у пасляваенны перыяд — 40-я, 70-я гады), для больш дэталёвага вывучэння і абмеркавання пытання пра магчымыя залічэнні іх да аблічча святых Айцоў-спавядальнікаў катакомбных.

У спісе катакомбных пастыраў, якія таемна служылі ў ІПЦ, ёсць іераманых Фёдар (Рафановіч), які на працягу 25 гадоў праводзіў таемныя службы на тэрыторыі Рагачоўшчыны і не толькі.

***Жыццё Айца – Спавядальніка Царквы
Катакомбнай Іераманыха Фёдара
(Рафановіча)***

Нарадзіўся айцец Фёдар у 1883 годзе ў сям’і іерэя Андрэя Рафановіча ў вёсцы Канічы Клімавіцкага паве-та Магілёўскай губерні, якая размяшчалася пры зліцці рэк Бесядзь і Суrowы. У сям’і было шмат дзяцей, але добра вядома пра старэйшую сястру Ганну, пасля — схіманахіні Веры. Адукацыю атрымаў у Магілёўскай гімназіі і Магілёўскай духоўнай семінарыі. Спачатку вучоба давалася цяжка, і ён папрасіў сястру Ганну напісаць ліст Іаанну Крандштадскаму з просьбай памаліцца за яго. Прышоў адказ, што просьба вы-канана, і вучэнне пасля гэтага пайшло паспяхова. У канцы вучобы, атрымаўшы прапанову пасвячацца ў святара, пасля некаторых ваганняў паміж манаствам і шлюбам жаніўся на дзяўчыне Сафіі Уладзіміраўне Бжэзінскай, дачцы Уладзіміра (Бжэзінскага) Добра-прыстойнага Клімавіцкага павеата. У іх нарадзілася пяць дзяцей: Андрэй (1912), Мікалай (1914), Зінаіда, Рыгор (1920) і Наталля (1921).

Пачаў свой шлях служэння айцец Фёдар у 1904 годзе прыхадскім святаром у вёсцы Грабаўка Гомельскага павеата Магілёўскай губерні (цяпер Церахоўскага раёна Гомельскай вобласці).

Затым у 1908 годзе быў пераведзены на пасаду настояцеля храма Пакрова Найсвяцейшай Багародзіцы ў мястэчку Шэрсцін Чэрыкаўскага павеата Магілёўскай губерні (цяпер веска Шэрсцін Веткаўскага раёна Го-мельскай вобласці) на месца Святога праведнага Іаана Кармянскага. Храм у імя Пакрова Божай Маці быў старадаўні. Званіца з дарагімі званамі стаяла асобна ад царквы, яе благавест было чуваць вельмі далёка.

Адначасова айцец Фёдар працуе законанаستاўнікам Шэрсцінскага царкоўна-прыходскага вучылішча. Ён быў вельмі строгі і патрабаваў, каб на уроках была ідэальная дысцыпліна. Мог пакараць за самавольствы.

Тым часам ён духоўна зблізіўся з духоўным чадам святога старца Нектарыя Опцінскага (Паўлам Левашовым, расстраляны ў 1937 годзе за арганізацыю ІПЦ) і папрасіў яго быць яму духоўным айцом. Па ўспамінах дачкі айца Фёдара вядома, што айцец Павел быў хросным айцом усіх яго дзяцей, а духоўнікам матухны Сафіі быў айцец Іаан Гашкевіч (Кармянскі).

Пасля рэвалюцыі айцец Фёдар адразу паказаў сябе праціўнікам Савецкай улады. У 1922 годзе пачалося ізыманне царкоўных каштоўнасцяў, па сведчанні Мацеушэва Іосіфа (1908 года нараджэння, Шэрсцін). Мясцовыя сельскія актывісты-бязбожнікі, абраўшы час, калі айца Фёдара паклікалі прычасціць паміраўшага, абрабавалі храм, экспрапрыяваўшы царкоўнае начыненне. Калі айцу Фёдару паведамлілі пра гэта, ён паспяшаўся вярнуцца і сустрэўся ў царкве з безбожнікамі, якія неслі царкоўную маёмасць. Спыніўшы іх, ён грозна загадаў аднесці ўсё назад. І такое было яго духоўнае ўздзеянне, што яны не адважыліся не паслухацца і аднеслі ўсе царкоўныя рэчы назад. Пра гэта данеслі ў Гомель, адтуль прыехалі ўжо з міліцыяй і ўсё адабралі.

У 1923 годзе айца Фёдара арыштавалі і выслалі ў Чарнігаў. На сям'ю яго пасыпаліся вялікія ганенні. Аднялі зямлю, некаторую маёмасць, адабралі хату пад школу, і дзеці айца Фёдара хадзілі вучыцца ў сваю былую хату.

У Чарнігаўскай ссылцы айцец Фёдар служыў у саборы Троіцкага манастыра ў ніжнім храме, і тут яго не пакідлі шматлікія духоўныя дзеці, якія прызджалі да яго здалёку. Гэта выклікала зайздрасць і раздражэнне на яго некаторых святароў. Айцец Фёдар быў імі абгавораны перад Уладаром Пахоміем (Кедравым, спавядальнікам, памёр у 1937 годзе). Уладар Пахомій забараніў яму ў служэнні. І вось, праз некаторы час, калі Уладар Пахомій пачаў служыць Літургію, ён адчуў сябе як бы злучаным, і яму было адкрыццё пра тое, што ён несправядліва пакараў айца Фёдара, які стаяў і маліўся з усімі ў храме. Земно пакланіўшыся яму, Уладыка папрасіў прабачэння і благаславіў яго служыць з ім.

За служэнне Богу айцец Фёдар узнагароджаны ў 1924 годзе Патрыярхам Ціханам наперсным крыжом («Акты Святога Патрыярха Ціхана», с. 315).

У гэтыя гады айцец Фёдар быў пасвечаны ў сан протаіерэя.

У 1926 годзе памёр ад прастуды старэйшы сын, і айцец Фёдар прыехаў з Чарнігава яго адпяваць.

Захоўваючы пэўнасць Ісціннаму Праваслаўю і заветаў Святога Патрыярха Ціхана, айцец Фёдар катэгарычна адпрэчыў у 1927 годзе дэкларацыю мітрапаліта Сергія (Страгародскага), спыніўшы памінанне ў час службы яго імя.

Перад гэтым захварэла туберкулёзам Сафія Уладзіміраўна, з'явіліся сардэчныя болі. Гаспадарку вяла Варвара Юркоўская — падзвіжніца, якая яшчэ да

рэвалюцыі, прыехаўшы да айца Фёдара для вызначэння ў манастыр, захацела застацца жыць у яго сям’і.

Матухна Сафія адышла да Госпада 12 кастрычніка 1928 года. Памірала ўначы. Падводзілі развітвацца дзяцей. Матухна карысталася ў вяскоўцаў вялікай павагай. Жадалі званіць у зvon, але зноў прызначаны званар, відавочна сергіянін, не дазваляў. Тады адна высокая жанчына, паваліла старасту, адабрала ў яго ключы ад званіцы, і на зvon звана адразу сцяклося мноства вяскоўцаў, якія здагадаліся пра смерць матухны. Адпяваць матухну мясцоваму святару не дазволілі, чакалі духоўніка матухны айца Герасіма (Каешка, спавядальніка ПЦ, расстраляны ў 1930 годзе). Праз два дні пасля пахарон нечакана прыехаў айцец Фёдар, якога адпусцілі развітацца з сям’ёй перад адпраўкай у Салавецкі лагер. Дачка Наталля (у таемным манастве Параскева) успамінала: *“Нечакана ўвайшоў айцец. Пытае: “Наташа, дзе мама?”. А я яму: “Мама памерла, ужо пахавалі”. І бачу — у яго барада затрэслася, заплакаў. Пайшоў у пакой і зачыніўся”*.

Дзяцей узялі да сябе вернікі, якія пражывалі ў Мільчы пад Гомелем, узялі і Варвару. Яна была дзецям замест маці.

У 1934 годзе айцец Фёдар вярнуўся з лагера. Атрымалася купіць хату ў Галінцы, дзе ён стаў пражываць з сынамі Мікалаем і Рыгорам.

Катакомбная манашка Афанасія (Гудкова Надзея Львоўна, 1922 года нараджэння, у дзявоцтве Носава) успамінае: *“У 1934 годзе айцец Фёдар вярнуўся з Салаўкоў. Купілі хату ў Галінцы. Па акрузе пайш-*

ла вестка: “айцец Фёдар вярнуўся!”. Да яго сталі прыязджаць праваслаўныя ў адзіночку і групамі. Прыязджалі па начах, прывозілі прадукты. Каля хаты заўсёды стаялі калёсы. Суседзі данеслі ў міліцыю, што ўвесь час ездзяць людзі, штосьці прывозяць, можа для спекуляцыі. Айца Фёдара арыштавалі і павезлі ў Гомель. Па дарозе спыніліся ў нас, Носавых, начаваць. Паняты з сельсавета, пакінуты ахоўваць, сышоў карміць скаціну. Арыштаваны разам з айцом, Трафім і Мікалай параліся, сышлі, а айцец застаўся. Яго павезлі ў Гомель і судзілі. Прысудзілі на ссылку ў Котлас.

Перад вайной, у 1939 годзе ці ў 1940 годзе, айцец Фёдар вярнуўся з ссылкі. У яго не было сапраўдных дакументаў. Яму пры выхадзе далі даведку, што ён грамадзянін Рафановіч Ф.А. 1883 года нараджэння, з’яўляецца шкодным элементом для Савецкай улады. Сястра яго Ганна пабаялася нелегальна трымаць айца Фёдара ў сябе ў Маскве і прывезла яго да нас. Мы жылі пад Гомелем у Старым Сяле, у нас быў вялікі сад, шмат абразоў, у садзе часовае збудаванне. Ён прыехаў худы, брудны, было шмат вошай. Мы паставілі ў часовым збудаванні ложка, і ён жыў там. Днём ён рэдка выходзіў, а калі здаралася, то ішоў, прыхіліўшыся да самай зямлі, каб не ўбачылі з вуліцы. Сусед аднойчы сказаў нашаму бацьку: “Лев, скажы таму старому, каб мяне не баяўся. Ты ведаеш чаму”. У суседа хавалася раскулачаная сястра.

Служыць літургію ён тады не мог — не было Антымінса, Служыў увесь час набажэнствы.

Перад самай вайной айцец пасяліўся да псаломшчыцы Фросі ў вёсцы Абідавічы. Мы ездзілі туды на службу.

Пра сваё знаходжанне ў Салавецкім лагеры і ссылцы на Котласе айцец Фёдар шмат распавядаў сваім дзецям і духоўным чадам. Па іх успамінах вядомы наступны выпадак. У Котласе ён жыве пастаяльцам у мясцовай жыхаркі, выконваў розную чорную працу. Адночы ў моцны мароз ён на санках у бочцы вёз ваду дахаты. Зваротны шлях быў угару, і ён, пхаючы бочку, спатыкнуўся, і ўся вада з бочкі вылілася на яго. Адзежа на ім адразу ўся заледзянела, а здарылася гэта на сярэдзіне шляху. Паклаўшыся на Бога з малітвай: “Ісусе, цеплыня каханая, сагрэй мя”, — прывёз яе да хаты, застаўшыся ў поўным здароўі.

Вярнуўшыся з Котласкай ссылкі, ледзь увайшоўшы ў хату, ён быў тут жа адразу арыштаваны. Чэкісты ўварваліся з панятымі. Падчас першага допыту ўначы ў якойсці хаце, яго разам з маладым святаром прывялі ў пакой, дзе перад імі паклалі на падлогу Крыж і Евангелле, ім прапанавалі растаптаць святыні нагамі і аб’явіць, што Бога няма і ў Евангеллі казкі і хлусня. Пры згодзе іх тут жа вызваляць і нават дазваляць безтурботна служыць. Чэкістаў было трое. Першаму гэта зрабіць запатрабавалі ад маладога святара. Ён жа гучна і рашуча сказаў, што Бог ёсць, а Евангелле праўда і праўда. Ён яшчэ не дамовіў, як адзін з чэкістаў так моцна стукнуў яго ў галаву, што ён адляцеў да сцяны, і стукнуўся аб яе, зваліўся. Чэкісты кінуліся да яго, спрабуючы апрытомніць, але ён ляжаў без

прыкмет жыцця. На таго, хто ўдарыў крычалі: «Што ты нарабіў!». Чэкісты абступілі ляжачага, прыбеглі і канваіры з калідора. Дзверы засталіся адкрытымі, праход вольным. На айца Фёдара ніхто не звяртаў увагі. Ён, бачком-бачком, бесперашкоды выйшаў і пакінуў будынак. Побач была будоўля, і айцец Фёдар залез у якуюсьці жалезабетонную трубу. Праз некаторы час па будоўлі забегалі чэкісты, але яго не заўважылі. Праляжаўшы ў трубе дзень, на наступную ноч ён з'ехаў да сястры Ганны ў Маскву. А затым вярнуўся пад Гомель у Старое Сяло ў сям'ю Носавых.

Захаваўся ў памяці адзін выпадак, але невядома сапраўды, калі гэта адбылося. У пасажырскім цягніку айца Фёдара канваіраваў міліцыянер, ці чэкіст. Айцец Фёдар маліўся, а канваір раптам заснуў. Апынуўшыся ў тамбуры, айцец Фёдар убачыў, што цягнік павольна рухаецца і удала выскачыў з яго на хаду. Ён апынуўся ў раёне вёскі, недалёка ад Гомеля, дзе пражывалі яго дзеці, у якіх ён і прытуліўся. Пасля гэтага ён пражываў нелегальна да часу нямецкай акупацыі.

Манашка Афанасія (Гудкова) успамінае пра гады вайны: *«Калі прыйшлі немцы, бацечка стаў аб'яджаць усю паству. Служыў ён у Абідавічах у дамавым храме, а потым стаў служыць у Гарадцэ ў цэркві. На службу прыходзіла вельмі шмат людзей. Пасля службы заўсёды казаў пропаведзь, выкрываў бязбожнікаў і адрачэнцаў. Пра камуністаў казаў: “Чорныя крумкачы ўжо шмат гадоў раздзіраюць нашу Айчыну”».*

Партызаны пазналі ад связных пра пропаведзі айца Фёдара.

Аднойчы яму перадалі запіску на службе падчас пропаведзі: “Рана ты, салоўка, заспяваў”. Таму калі сышлі немцы, айцец Фёдар адразу схваўся. Перш хаваўся ў Абідавічах у падполлі, а затым перабраўся ў Хімы да Піменаваых і ўвесь час жыў там.

Пасля вайны айца Фёдара адшуквалі партызаны, абяцалі разарваць на кавалкі, а затым чэкісты. У 1943-1946 гадах ён хаваўся ў Міхася Клімянкова ў Быхаве, у псаломшчыцы Фросі (пасля ў манашкі Міхаілы) у Абідавічах, у Клімавіцкім раёне. Тайна службы ў катакомбных храмах, абсталяваных у хатах вернікаў. Сведчанне Анастасіі Піменавай: *“Калі ён жыў у псаломшчыцы, там яго ўсе ведалі, таму што ён раней там служыў. Так яна і кажа: “Бацечка, баюся, будзе Вам і мне”. Тады ён пераехаў да інакіны Анастасіі ў Клімавіцкі раён і жыў у яе больш года. Але там яго заўважыў старшыня і яму прыйшлося пераехаць. Затым ён прыйшоў да нас. Там ніхто за гэта не пакутаваў.*

Жыў у нас 25 гадоў. Па святах у нас збіралася шмат людзей, прыходзілі і 40, і 70 вернікаў. Прыязджалі з Быхава і Слаўгарада. Аўтобусы да нас не хадзілі, прасілі шафёра падвезці: “Куды табе? — да могілак”. На могілках чакалі да цёмнаты, а як сцямнее, прыходзілі.”

Лёс дзяцей айца Фёдара па ўспамінах сваякоў такі. Дачка Зінаіда памерла незадоўга пасля нараджэння. Сын Мікалай да вайны ажаніўся, і ў яго была дачка. Быў закліканы ў войска і напачатку вайны знік безвестак. Вядомыя яго ўнукі і праўнукі.

Сын Рыгор пасля пражывання з айцом Фёдарам і братам у Ветцы пражываў у Гомелі. За пратэмінаваны на 3 дні штамп на прапіску ў пашпарце атрымаў 5 гадоў. У 1943 годзе з лагера трапляе на фронт. Загінуў у боях пад Чарнігавам у штрафным батальёне ў верасні 1943 года. Дачка Наталля была забрана апекунамі разам з маёмасцю ў Мільчу. Прыглядала за іх малымі дзецьмі. Жыццё было цяжкае. У школе прыгняталі, як дачка “ворага народа” і “грамадска-небяспечнага” святара. Абзывалі, не давалі падручнікаў. “Няхай табе твой тата дае”. Стаўшы старэй, вандравала па розных людзях. Вырасла выйсці замуж і змяніць прозвішча. Распісалася з Міхасём Якушавым у сельсавеце. Перад вайной у іх нарадзіўся сын, але хутка памёр. Наталля сама ахрысціла яго. Мужа забралі на фронт, і ён прайшоў усю вайну, вярнуўся ў 1945 годзе. Калі падчас вайны з’явіўся тата, пераехалі да яго, і была пры ім пеўчай. Айцец Фёдар моцна ганіў яе за нявенчаны шлюб.

Вялікая частка падзей і фактаў жыцця айца Фёдара складзена па ўспамінах Наталлі Фёдараўны, спаведніцы ІПЦ. Незадоўга да сваёй канчыны ў 2002 годзе яна прыняла манаскі пострыг з імем Параскева. Да самых апошніх дзён жыцця інакіня Параскева (Рафановіч) свята захоўвала вернасць Рускай Ісцінна-Праваслаўнай Царквы. Яна шмат у чым была вельмі падобная на свайго бацьку. Яны разам з мужам Міхаілам падвергліся тэрору з боку следчых КДБ, якія дамагаліся ад іх прызнання пра месца знаходжання бацькі. Мужа Міхаіла збівалі, ён вымушаны быў ха-

вацца некаторы час. Наталлі прыйшлося зведаць ператрусы, грубіянскія, хамскія паводзіны, пагрозы. Але была і Божая дапамога. Два следчыя, якія пагражалі ёй, адзін за адным зрабіліся псіхічна хворымі. У гэтых умовах яна нават дзяцей баялася прывозіць да айца Фёдара, каб выпадкова не данеслі.

Сведчанне інакіны Яўхімы (Таццяны Фёдараўны Куцакавай): *«Пра бацечку Фёдара я пазнала ў пасляваенныя гады. Я прыезджала да яго і ў Старае сяло, і ў Гомель, і ў Хімы. Ён служыў заўсёды вельмі апантана, з душэўным парывам, ніякіх скарачэнняў і адступаў не дапушчаў. Маліўся са слязьмі. Вельмі мы любілі яго пропаведзі пасля набажэнстваў. Ён іх заўсёды казаў без запісу. Кажучы пропаведзь, ён ўсё больш і больш натхняўся. Людзі заўсёды плакалі пры яго жывых і каранальных аповедах».*

Галоўнай тэмай яго павучанняў быў заклік: *«Дужа стойце за наш адзіны скарб у жыцці — Веру Праваслаўную».* Ён казаў: *«Вы самі бачыце, якое зараз надыйшло жыццё. Сапраўды, апошнія часы і ўзыходжанне антыхрыста. У чырвоныя цэрквы не хадзіце. Шматлікія зараз будуць вас спакушаць, кажаць ад імя Хрыста. Распознавайце лукавых не толькі па словах, але і па справах іх. Партыйных усіх не бойцеся — у любога з іх могуць быць у душы рэшткі сумлення. Бойцеся масонаў — самых злосных ворагаў Праваслаўя. Дужа стойце ў веры, маліцеся — і Бог выратуе».* (Тут можна адзначыць, што час знаходжання айца Фёдара ў Чарнігаўскай ссылцы супадае са знаходжаннем у Чарнігаве С.А.Нілуса, увесь час якое

наведвала набажэнства толькі ў Троецкім Саборы. Людзі такога духу не маглі адзін аднаго заўважыць).

Хадзілі мы да яго па начах. Атстаім службу, памолімся, паплачам і адыходзім ад дарагога нашага малітоўніка. На небе месячык свеціць, ды зоркі блішчаць. А мы выйдзем — і хто куды, паціху сваімі сцежкамі разыходзімся.

Быў ён сярэдняга росту, шчыльнага складання. У старасці стаў зусім худзенькі і немачы яго асільвалі. А ён не наракаў: «Вось у мяне кіла і іншыя хваробы. Ну і дзякуй Богу, што ён дараваў іх мне. Хваробы — нам навучанне».

У 1969 годзе айцец Фёдар падвергся вялікай небяспецы. Вось успаміны выпрабаванняў Гарачай сядміцы і Пасхальнай радасці ў іспаведнічаскім жыцці катакомбных хрысціян ва ўмовах савецкай рэчаіснасці ганенняў на ІПЦ.

Успамінае Анастасія Піменава, ў манастве Анастасія: *«Тады так было. На Вербніцу адслужылі, у панядзелак, у бочцы вады нагрэлі (лазні ў нас не было), каб ён памыўся. Ён памыецца, пойдзе ў пакой, тады ў той вадзе памыем што-небудзь. І вось, стала я сціраць. Еўсціньня пайшла курэй дагледзіць, прыходзіць: «Ой-ой, — кажжа, — брамка ходарам так і ходзіць. Дакладна, кажжа, ужсо міліцыя ці хто? Я пайшла ў хату. А дзверы былі адкрыты. І толькі жадала засаўку тую засунуць, чую, добрыдзень! Я дзверы за ручку трымаю, а адтуль: грук-грук у дзверы. Я дзверы дзвюма рукамі трымаю. Тады ён дзёрг за дзверы: «Адмыкай! Адмыкай дзверы!». А я стаю*

ды думаю: «Пане, пане, што ўжо будзе? Старшыня і каторы драбязу насіў, удавіх прыйшлі. «Адкрывай». Яна ім кажа: «Ключ я страціла, не ведаю дзе». А я стаю і трымаю. А старшыня кажа: «Пайду за ўпаўнаважаным». А другі кажа: «А я пасяджу». А там маёй сястры пакет ляжаў на шафе і там — за упакой. Чую, ўжо кажа: «Я вась гэту кніжку вазьму, пазнаю хто сюды ходзіць». А там усе нябожчыкі былі. Узяў у кішэню ўсіх гэтых нябожчыкаў. Тады прыйшоў старшыня і прывёў суседа (як у нас ператрус, так яго завуць). Той кажа: «Вы ведаеце, я псіхічна хворы». А старшыня яму: «Ну нічога, нічога, нічога страшнага не будзе». І так рвануў дзверы, што не гэта мая, а тая іншая адкрылася, а ты не жадала адкрываць. Сам сеў і кажа другому: «Ты пайдзі, паглядзі». Той пайшоў туды, пакой быў адкрыты, ён паглядзеў: «Ды святар ёсць». Тады і старшыня падышоў: «Ну, як бацька? Як вашы справы?» «А я хворы, я нічога... Нічога не ведаю».

А я яму заўсёды казалася: «Бацечка! Калі, край божа, будзе, што, казаць, мне 95 гадоў, я хворы. І нават сваё прозвішча, кажыце, забыўся. Калі буду я тут, дык я буду адказваць, а калі сам-насам будуць дапытваць. То так і кажыце».

Пабыў старшыня, паглядзеў на абразы, пытае: «А чыя гэты абразы?» Я кажу: «Татавы абразы». А Мацьвей кажа: «А хто ты такая?» Я адказваю: «Ну сястра яе». «Так ты Піменава?» Я кажу: «Піменава». «Чаму не прыпісана?» Я кажу: «Прыпішыце». Тады ён кажа: «Ну а дакументы ў цябе ёсць?» Я яму: «Ве-

даеце, што я ж прыехала, я тут і не жыву, яж сюды часова патрапіла». «Хто ён табе такі?» «Мой айцец духоўны ён». «А дакументы ў яго ёсць?» А я кажу: «Мы там як жылі, там пакінулі ўсе дакументы. А прыехала я так. Ён хворы. Тут бальнічка ёсць, там прымаюць. Можжа яго там прымуць». Ён кажа: «Ну, добра». Пабылі, пабылі, пайшлі. Гэта, думаю, не ўсё, гэта толькі выведзець прыйшлі. А тут, усё — цыдулкі, тут і кадзіла, тут і адзежа, тут і вада. Ну ўсё-усё. Старшыня бачыў гэта ўсё і адзежу. Гэта было ў аўторак, трэба было страсную адслужыць як-небудзь. Ну, можжа, Бог захавае, пахавалі ўсе гэтыя рэчы. Як толькі вечар, так нясём туды да суседкі, а раницай сюды.

Прыезджае з Гомеля Надзея — Лявона дачка. Зараз яна ўжо Афанасія. І яе муж Аляксандр прыезджае і кажа: «Ну, паедзем да нас, вас там і лекару пакажу, калі, што». А бацечка: «Ды як жа так, я ўжо ўсё прыгатаваў да суботняй вячэры. Не магу, не магу пакінуць так. Трэба адслужыць, што Бог дасць».

Дажылі мы да Вялікага Чацвярга. Ён жа літургію адслужыў. Калі паабедалі кажа: «Пайду у калідор на свежае наветра, падыхаю». Тут, тарабаніць калітка. Я кажу: «Бацечка, ідзіце ў хату, ідзіце ў пакой. Гэта ўжо міліцыя ідзе». Пайшоў і там лёг. Стукаюць. Я пайшла ў хату. Што рабіць? Не ведаю. Толькі ўбор на шафцы ляжыць, а там цыдулкі, прасвіркі, лампадкі гараць.

А тут старшыня і пры ім два міліцыянеры. Дзёрг за дзверы і кажа: «Дабрыдзень! Ну вось чаму былі

зачынены дзверы, як я прыходзіў тады? «Я кажу: «Таму, што тады я мылася, вы ж бачылі, што бочка з вадою стаяла, я мылася. А калі памылася, вось і адкрыла тады вам». Увайшоў. Сеў на крэсла, глядзіць на абразы і кажа: «Чые гэты абразы? Трэба іх здаць у музей». Я адказваю: “Гэта бацькавы абразы». «А чаго так шмат?» Я кажу: «Ну, былі ўцекачы ў вайну яшчэ, у якіх хаты пагарэлі, наш бацька быў вернікам і пазбіраў гэтыя абразы». Як здолела так і сказала.

Тады міліцыянер: «Ну бацька, дабрыдзень. Колькі вам гадоў?». Ніна кажа: «95. А на наогул, не ведаем, ён стары, што вы ад яго жадаеце». Той: «Ну, вось, вы пражылі шмат гадоў, вы ведаеце, якія войны былі?» «Не, я нічога не ведаю, я хворы». Як лёг, так і ляжыць, пацеркі ў руках. Той убачыў катэтар (у яго было не трыманне мачы) і спрашвае: «А гэты, што?» «А гэты ў яго хвароба такая». «Чаму не ў лякарні?» Такіх ўжо не лечаць, адмовіліся лячыць”. “Як прозвішча?” “Канстанцінаў”. “А як клічуць?” “Іван Іванавіч”. “Ну, давайце дакументы». Я кажу: «Дакументы у той хаце, я тут у сваякоў. Праз некалькі дзён з’езжу да хаты і прывязу дакументы, і пашпарт. Тады сама ў праўленне прынясу». «Чаму не прыпісваешся?» Я кажу: «Калі прыпісвацца, толькі прыехалі». «Ну вось, прывозь дакументы, тады прыпішам». Добра. Я думаю: «Пане, хоць бы хутчэй пайшлі, чаго б не здарылася, хоць бы не прычапіліся, гэты ж добра, што ніякага чалавека чужога няма, свая сям’я і ўсё». Міліцыянер кажа: «Кадзілаў шмат. Гэта ён на лампады. Вакол лампады вісяць. Вон кадзіла там адно

вісіць”, — пайшоў, узяў. Тут стаў на абраз глядзець. У нас быў абраз «Взыскание загинуўшых» (такая вялікая і прыгожая). Ён угледзеўся ў абраз і кажа: «Трэба абразы узяць у музей». А старшыня: «Ды хай стаяць абразы, толькі каб не збіраліся маліцца». Я кажу: «Ды ніхто не збіраецца. Гэта ўсе ходзяць маліцца ў Гарадзецкую царкву». «Як у Гарадзец не ідуць і адтуль, мне ж распавядаюць». «Не ведаю, не ведаю, што вы кажаце. Я ведаю. Што там царква ёсць».

Тады міліцыянер і кажа: «Ну, як будзем ператрус рабіць, ды знойдзем самагонку?». Старшыня: «Ім усявышні не дазваляе гнаць самагонку». Я кажу: «У нас няма ні крадзенага, нічога, чаго вы будзеце рабіць ператрус?». Пайшлі.

Тады на заўтра Вялікая Пятніца, трэба гадзіны чытаць. Я кажу: «Ведаеце, што бацечка, паеду я ў Гомель, да Сашкі, што ён параіць, што рабіць, а вы куды-небудзь выедзьце з хаты хоць бы ў Замокрава».

Так і зрабілі. У вёсцы Сямінаўка былі нашы вернікі, яны прыехалі на кані, узялі яго вечарам і ён там праседзіў суткі.”

Манашка Афанасія ўспамінае: «Распавяду, як айцец Фёдар жыў у нас у Гомелі. Мы з мужам жылі тады ў двухпавярховай хаце, прама насупраць міліцыі. У 1969 годзе на Вялікдзень прыехала да нас Анастасія Піменава і сказала, што старшыня сельсавета бачыў айца Фёдара, і што трэба забраць, пакуль яго не арыштавалі. Я дачакалася Аляксандра з начной працы і распавяла яму ўсё. Ён спытаў, дзе ён цяпер, і на начным цягніку паехаў у Салтанаўку. Адтуль дайшоў

да Замокрава (5 кіламетраў да Хімоў). А айца Фёдара ўжо перавезлі ў Замокрава. Аляксандр зайшоў да Івана, Змітра і кажэ ім: «Запраўляйце матацыклы, павязём айца ў Гомель. Адзін паедзе наперадзе, будзе глядзець, ці няма на дарозе міліцыі, а за ім у калясцы павязём айца Фёдара». Яны пабойваліся. Але Аляксандр прыстрашыў ім: «Калі бацечку сховаць, то шмат каго таксама возьмуць, у тым ліку і вас. Вы ўжо перавезлі яго з Хімоў».

Апранулі айца Фёдара ўватнікі, зверхубрызентавы плашч з капюшонам, пасадзілі ў каляску. Наперадзе паехаў Іван. На другім матацыкле з бацечкам за руль сеў Аляксандр. Толькі выехалі на шашу, пачалася страшная бура з навальніцай і ліўнем. І так да самага Гомеля. Ехалі ўсю ноч, і раніцай прыехалі ў Гомель. І толькі ўехалі ў двор — адразу ўсё змоўкла і вызірнула сонейка. Айца Фёдара выцягнулі з каляскі і на руках занеслі ў хату. Калі яго распранулі на кухні, я яго павяла ў пакой і кажэ: «Вось бацечка, ваш прытулак. Жывіце на здароўе». Ён прайшоў па пакоях, падышоў да акна і кажэ: «Так у вас тут і сонца? (У Піменавых ён сядзеў у цёмным пакоі і сонейка рэдка бачыў).

І пачаліся ў нас службы. Народу прыходзіла шмат. На кухні заўсёды было навалена многа торбаў. А да нас часта заходзілі міліцыянеры з міліцыі насупраць і прасілі: «Дай лука, дай бульбачкі — бутэлку ўзялі, трэба закусіць». Адзін раз прыйшлі, а ў нас досыць народу, дзверы ў кухню не адкрыць. Я для выгляду лаюся: «Прызджаюць з вёсак на кірмаш, свінней

прывозяць, начуюць не выганіш». Абышлося. А суседзі даносілі, што Сашка секту завёў і да яго ездзяць.

Так ён жыў у нас два гады, пакуль муж Аляксандр не загінуў».

Айцец Фёдар вымушаны быў весці строгае нелегальнае жыццё, што адбілася на вельмі абмежаванай магчымасці зносін з іншымі святарамі ІПЦ. Але ў Варонежскім цэнтры ў айца Іларыёна Андрыеўскага яго ведалі і паміж імі была малітоўная сувязь. На праваслаўнага Архіерэя тады маглі спадзявацца толькі як на доўгачаканы цуд.

У канцы 50-х пачатку 60-х гадах пад Кіевам з'явіўся катакомбны Архіерэй Антоній (Галынскі-Міхайлоўскі). Ён дзейнічаў вельмі адважна і на вялікай тэрыторыі Расіі і Украіны, пасвяціў каля 20 святароў для катакомбнага служэння.

Чады айца Фёдара арганізавалі яму прыезд ў Беларусь каля 1963 года і іх сустрэчу. На радасці абнадзейнага айца Фёдара Антоній (Галынскі-Міхайлоўскі) зрабіў спачатку вельмі добрае ўражанне. Ён не ведаў тады, што Антонія не прызналі ўсе ацалелыя з непрыняўшых дэкларацыі М.Сергія спаведнікі ІПЦ.

Падрабязнасці сустрэчы нам засталіся невядомыя, але айцец Фёдар прыняў ад Антонія манаскі пострыг з тым жа імем, і быў у кананічным падначаленні яму каля паўтары гадоў. Пазнаўшы, што Антоній схаваў ад яго свае сергіянскія ўхіленні (благаслаўленні ўступаць ў піянеры, у калгасы, прызнанне Савецкай улады) айцец Фёдар адразу рашуча адышоў ад яго.

У выдадзенай Н. Новікавым кнізе «Архіепіскап Антоній. Шлях Разумнага дзеяння» (Краснагорск 2000 год), утрымліваюцца сведчанні сергіянства (напрыклад, старонкі 313, 315, 325) гэтага архіерэя, рукапакладзенага таемна ў лагерах грыгор'еўцамі, мела шырокія сувязі духавенствам МП, у тым ліку з мітрапалітам Несцерам (Анісімавым). Можна выказаць здагадку, што ён сапраўды ў 60-я гады з таемнага благаславення МП у перыяд яе апазіцыі хрушчоўскаму ганенню. Памёр у мястэчку Буча пад Кіевам у 1976 годзе пасля цяжкай хваробы.

Успамін Анастасіі Піменавай сведчыць, што хоць айцец Фёдар і прыняў ад Галынскага манаскі пострыг, але праз год ці паўтара, калі ўладыка Антоній увёў яго ў архімандрыты, сказаў яму: *«Я вашага нічога не прынімаю. Яно няправільна. Мая душа не прынімае».*

*Будынак, дзе ў апошні час пражывалі сёстры
Піменавы. Вёска Хімы*

Яму да гэтага шмат пра Галынскага казалі матухны ўсякія: *«Праваслаўны, гэта ўладар такі, гэта таемны»*. Ён да яго і пайшоў. А потым разабраўся і кажа: *«Уладыка, я Вас не прынімаю за праваслаўнага ўладара, Вы не гневайцеся на мяне, толькі я не буду пад Вашым падначальваннем»*. *«Ты ж без галавы»*. *«Ну што ж рабіць, Хрыстос у мяне — Галава. Што ж, што няма праваслаўных, а я хіба праваслаўны?»*.

Бацечка вельмі шмат дапамог свайму пастрыжанаму манаху Епіфанію (Яўген Камінскі, будучы «мітрапаліт» лжэкатакомбнай некананічнай царкоўнай групы «секачоўцаў», некалькі «епіскапаў» якой службылі адначасова святарамі ў МП — Еп.Г.), які потым сышоў ад яго да Галынскага «за санам». Айцец Фёдар потым яго святаром не прызнаў. Яўген яшчэ прыходзіў, рэзка сябе вёў і крычаў: *“Ты нас няправільна вучыў — усё можна!”* Распальваўся і нават двума пальцамі ў вочы яму пагражаў тыкнуць. А айцец Яўгену толькі адказваў: *«Я ўсё табе прабачаю»*.

Памёр айцец Фёдар у 1975 годзе 14 красавіка ў Вербную Нядзелю. Але адпяваў яго, супраць перадсмяротнай волі, Яўген. Яго прывезла дачка па патрабаванні манашкі Міхаілы (яна ж — Фрося, — Еп.Г.). Яўген быў тады святаром ад Галынскага. Яшчэ на адпяванні з ім была сама манашка Міхаіла. А адпяванне бацечка даўно сам сабе загадзя адпеў. Пахавалі яго ў двары, зверху заклалі дошкамі. А Яўген чашу айца Фёдара забраў і потым усім паказваў, і казаў, што гэта яму благаслаўленне ад айца Фёдара на тое, каб усе да яго пераходзілі.

Месца, дзе быў упершыню пахаваны іераманах Фёдар (Рафановіч), вёска Хімы.

Характар у айца Фёдара быў строгі. Развагі яго былі заўсёды духоўныя і выяўлялі розум, празорлівасцю старцаў ён не валодаў, але здаралася, як гаворыцца «Казаў ад Бога». Сказаныя ім словы запаміналіся і пасля апраўдваліся.

Апошні раз Наталля Фёдараўна наведала свайго бацьку незадоўга да яго канчыны. Ён быў вельмі слабы і змучаны хваробамі. Ногі яго былі пакрыты крывавамі струпамі. Даймалі моцныя галаўныя болі. Яна апрацавала яго ногі. Нацерла адэкалонам віскі, даглядала за ім як магла. Яму трохі палягчала.

Пахаваны быў айцец Фёдар таемна ўначы, у двары хаты ў якой хаваўся. Напачатку 80-х гадоў

здарыўся пажар. Хата згарэла, развалілася і магілу заваліла бярвеннем. У сярэдзіне 80-х гадоў духоўныя дзеці айца Фёдара далучыліся да кананічнага катакомбнага епіскапа Лазара (Журбенка), пасвечанага ад Сінода РПЦЗ. Для акармлення іх абшчын ён таёмна пасвяціў у Гомелі айца Аляксандра (Сухоцкага), які адышоў да Бога ў сьне праіерэя ў 1990 годзе. Сярод духоўных дзяцей айца Фёдара (Рафановіча) быў і будучы епіскап Гомельскі Венямін (Русаленка), які пасля смерці айца Аляксандра акармляў катакомбную паству айца Фёдара — спавядаў і прычашчаў да літургіі. Памяць пра гэта ён захаваў на ўсё жыццё. Цяпер Уладыка Венямін — архіепіскап Чарнаморскі і Кубанскі, намеснік старшыні Архіерэйскага Сінода Рускай Ісцінна-Праваслаўнай Царквы.

У 1992 годзе верныя чады айца Фёдара прыгатавалі месца на могілках для яго перахавання. Чын перахавання па благаславенні архіепіскапа Лазара (Журбенка). Здзейсніў епіскап Венямін на другім тыдні, на Вялікдзень. З удзелам дачкі Наталлі, унукаў і духоўных чад рэшткі айца Фёдара былі перапахаваны на могілкі вёскі Хімы.

Святы спаведнік айцец Фёдар (Рафановіч) услаўлены ў абліччы Святых Айцоў — Спавядальнікаў Царквы Катакомбнай на асвячоным Саборы Рускай Ісціннай-Праваслаўнай Царквы 19 кастрычніка / 1 лістапада 2008 года.

Епіскап Гармаген Чарнігаўскі і Гомельскі

*Помнік на могілках ў вёсцы Хімы
іерманаху Фёдару (Рафановічу)*

Некралог

Протаіерэй Антоній Юркевіч

У вёсцы Рассохі Рагачоўскага павета 15 студзеня 1909 года пры вялікім зборышчы народа, здзейснена пахаванне протаіерэя А. Юркевіча ўсімі каханага, шаноўнага пастыра які праслужыў у прыходзе 33 гады.

Памерлы айцец протаіерэй Антоній Адамавіч Юркевіч, ад роду меў 75 гадоў. Нарадзіўся 13 ліпеня 1833 года, Чэрыкаўскага павета вёска Кляпіна. Сын святара. Застаўшыся рана сіратой пасля бацькі 10-ці гадовым хлопчыкам, паступіў у Магілёўскае духоўнае вучылішча, затым у Магілёўскую духоўную семінарыю, дзе і скончыў курс вучэння. У 1857 годзе ён атрымаў месца святара ў вёсцы Малашкавічы Рагачоўскага павета, прыходзе спустошаным не мелым нават царквы (яна згарэла перад паступленнем яго на гэты прыход).

Малады пастар айцец Антоній бадзёра і энергічна бярэцца за свае справы і праз 2 гады, дзякуючы яго хадатайствам і клопатам, была пабудавана царква ў Малашкавічах, ва ўладкованай ім святарскай сядзібе. У вёсцы Малашкавічы і ў Доўску ён пражыў 19 гадоў, давёў да ладу прыход і царкву, але змарыўшыся, нязручнасцю жыць у 6-ці вярстах ад царквы, пачаў прасіць іншы прыход і ў 1875 годзе па прашэнні быў пераведзены да Рассохскай царквы, да сапраўднага яго месца служэння і спачынку.

Нямала папрацаваў протаіерэй і ў Рассохскім прыходзе. Першым чынам ён звярнуў увагу на храм і з дапамогай сваёй паствы прывёў яго ў самы блага-лепны выгляд.

Затым горача прыняўся за навучанне сваіх вернікаў у веры хрысціянскай. У кожнай вёсцы свайго прыхода ён адкрыў царкоўныя школы граматы, у якіх навучанне вялося пад яго асабістым, непасрэдным назіраннем, і ў кожнай школе сам ён вёў урокі Закона Богага.

Акрамя таго памерлы протаіерэй быў закона-настаўнікам у трох вучыльнях Міністэрства Народнай Асветы. І гэтыя законанастаўніцкія абавязкі выконваў ён з любоўю да справы. Такое дбайнае выкананне сваіх пастырскіх абавязкаў дало ўцешныя плады. Бачачы прыклад сумленнага працоўнага жыцця свайго айца, вернікі кожнае свята і нядзельны дзень спяшаліся ў храм памаліцца і паслухаць павучальнае і шчырае слова настаўніка, які да таго ж, сам кахаючы царкоўны спеў і добра яго ведаючы, заклікаў іх хваліць імя Госпада.

Не шкадаваў ён і свайго здароўя, і сіл на добра-ўпарадкаванне прыхода, разам з тым, не мала гора перанёс ён і ў сваім асабістым жыцці. 10 гадоў таму назад не стала яго горача каханай жонкі, свайго вер-нага спадарожніка жыцця і сябра. У працягу гэтых 10-ці гадоў памерлі яго зяці, тры святары, пакінушы малалетніх сірот-дзяцей. З пакорай волі Божай перанёс ён гэтыя ўдары: узяў да сябе сірот-унукаў і выхоўваў іх да сваёй смерці. Але не наканавана яму было дакон-чыць выхаванне сваіх унукаў, бачыць іх, як ён часта казаў, самастойнымі людзьмі.

12 студзеня ў 8 гадзін ён адышоў у вечнасць. За заслугі свае па службе памерлы протаіерэй акрамя звычайных духоўных узнагароджанняў меў ордэн: святой Ганны 4-й ступені, за 50-гадовае служэнне ў святарскім сане. Акрамя таго шмат гадоў быў акруговым духоўнікам духавенства.

Свет праху твайму, сумленны праціўнік, добры пастыр і хрысціянін. (Вернікі).

Магілёўскіе Епархіяльныя Ведамасці
15.01.1909 год.

Кветкі ў мінулае

Гісторыя, расказаная мінчанкай Тамарай Рыгораўнай Левішко аб падзеях, якія адбываліся ў вёсцы Фалевічы Рагачоўскага раёна ў 1936-1937 гадах, апублікавана ў газеце «Савецкая Беларусь» за 30 траўня 2008 года ў сціплым змесце. (Галіна Уліцёнак). Таму я хачу давесці да чытача, больш падрабязна, усю яе руплівую працу, якую яна прарабіла і робіць на працягу многіх гадоў. Гэта збор унікальных дакументаў, фатаграфій і ўспамінаў.

Вось як яна расказвае:

Гаворка пойдзе аб маім дзядулі і яго аднавяскоўцах, якія сваімі ўчынкамі і сваім жыццём упісалі слаўную старонку ў гісторыю Фалевіцкага раёна, калі глядзець з пункту погляду праваслаўнай веры, а не мясцовай улады. Гісторыі вёскі Фалевічы ўжо больш

500 гадоў. Былі гадзіны, калі гэтыя землі належалі Кіева-Пячорскаму манастыру, таму народ у сваёй большасці быў веруючым, нават вёскі будавалі ў выглядзе крыжа.

Мой дзядуля, **Харэвіч Міхаіл Цімафеевіч**, 1902 года нараджэння (памёр у 1951 годзе, пахаваны ў вёсцы Фалевічы), ураджэнец вёскі Фалевічы, Крушынаўскага сельсавета Рагачоўскага раёна. Беспартыйны, беларус, аднаасобнік, з веруючых, селянін-серадняк, хлебароб, цяляр. Да рэвалюцыі працаваў з бацькам на палях сельскай гаспадаркі. Закончыў 3 класы школы пісьменнасці. Воінскае званне ўліку запаса з/п горада Бабруйска, камандзір аддзялення. Жанаты на Варанцовай Еўдакіі Ягораўне, меў 4 дзяцей: Вольгу, Марыю, Рыгора і Феню. Яны былі веруючымі людзьмі, як і многія ў акрузе. Да вайны Міхаіл Цімафеевіч быў старшынёй сельсавета, з 1928 па 1931 год у вёсцы Крушынаўка. Яго знялі з гэтай пасады за «злачынную дзейнасць, быў выключаны з рады партыі.

Калі мясцовая ўлада зачыніла царкву ў суседняй вёсцы Ціхінічы, то ў 1936 годзе Міхаіл Цімафеевіч Харэвіч, Сушчэўская Аляксандра Агееўна 1902 года нараджэння, беспартыйная, беларуска, аднаасобніца, жыхарка вёскі Валокі, Храмянкоў Андрэй Іванавіч 1900 года нараджэння, беспартыйны, аднаасобнік, жыхар вёскі Фалевічы — арганізавалі дамашнюю царкву. Яны знаходзілі іконы, богаслужэбныя кнігі, Псалтыр і Святое Евангелле, перапісвалі псалмы. Збіраліся вечарамі 2 разы ў месяц у хаце Пятра Рыгоравіча

Храмянкова (1900 года нараджэння, беспартыйны, аднаасобнік). Гэта са справы (а сапраўды я думаю, што яны збіраліся на богаслужэнне на многа часцей, не менш аднаго раза ў тыдзень). Псалмы вельмі прыгожа чытала на распеў дачка дзядулі Міхаіла — Вольга Харэвіч) нарадзілася ў 1925 годзе, загінула ў 1943 годзе, тады ёй было ўсяго 12 гадоў).

Па ўспаміне старажылаў вёскі богаслужэнні праводзіў «манах — Уладыка»: але хто менавіта, ўстанавіць не ўяўляецца магчымым, таму можна дапусціць, што служылі і набожныя літургіі. Таксама актыўна ўдзельнічалі ў гэтым Каралёў Усцін Назаравіч (1905 года нараджэння з вёскі Заполле, загінуў у 1943 годзе), Шутаў Павел Сцяпанавіч (1902 года нараджэння, ураджэнец вёскі Старае Сяло, пражываў у вёсцы Фалевічы), Сушчэўскі Іларыён Андрэевіч (1909 года нараджэння, з вёскі Фалевічы, беспартыйны, аднаасобнік).

Па расказах сведкаў (узятых з архіўнай судовай справы), спачатку збіралася няшмат людзей, а потым сталі прыходзіць амаль усе жыхары навакольных вёсак: Валокі, Азяраны, Крушынаўка і з іншых, нават не ўсім хапала месца ў хаце, стаялі на вуліцы. Пасля богаслужэнняў абмяркоўвалі становішча спраў у вёсках. У Харэвіча Міхаіла ў тонкім сне быў прывід, у якім ён расказаў, што Святы Мікалай Цудатворац спускаўся з неба на зямлю і сказаў яму, што «хутка не будзе савецкай улады і калгасаў», таму Міхаіл Цімафеевіч заклікаў усіх не ўступаць у калгасы, пры перапісу насельніцтва пісаць сябе веруючымі, пераконваў не плаціць падаткі і не выконваць дзяр-

жаўныя абавязкі, казаў аб вайне, якая павінна быць, заклікаў не выходзіць на працу ў дні царкоўных свят і ў нядзелю.

Такія паводзіны не маглі падабацца ўладзе. І 14 лютага 1937 года іх падпільнавалі і вечарам на чарговым богаслужэнні арыштавалі, 15 лютага правялі ва ўсіх вобыск. У віну паставілі арганізацыю рэлігійных сходаў, антысавецкую і контррэвалюцыйную агітацыю супраць мерапрыемстваў савецкай улады, растлумачанні калгаснікам пры перапісе насельніцтва называцца веруючымі, нават сшытак з «царкоўным пісьмом» стаў доказам як «захоўванне і прапаганда». Сяляне адстойвалі погляд і веравызнанне. На допытах усе вялі сябе мужа. На пытанне следчага: «Як даўно вы знаходзіцеся ў рэлігійнай секце?» — Міхаіл Харэвіч, гледзячы ў твар сваім мучыцелям, адказаў: «... я знаходжуся з маленства і да гэтага часу». Але спецкалегія іх асудзіла.

Па артыкуле 103 «А»

Храмянкоў Пётр Рыгоравіч, асуджаны на 3 гады пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 2 гады. З лагера ўжо не вярнуўся. Без кармільца засталася 3 дзяцей.

Каралёў Усцін Назаравіч, асуджаны на 3 гады пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 2 гады. З лагера ўжо не вярнуўся. Без кармільца засталася 2 дзяцей.

*Шутаў Павел
Сцяпанавіч*

Шутаў Павел Сцяпанавіч, асуджаны на 3 гады пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 2 гады. Загінуў, калі спалілі вёску немцы 13 кастрычніка 1943 года.

Сушчэўскі Іларыён Андрэвіч, асуджаны на 3 гады пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 2 гады. Загінуў, калі спалілі вёску немцы 13 кастрычніка 1943 года. Як мяркуецца, адбываў свой тэрмін пакарання на Беламорканале.

Па артыкуле «Б»

Сушчэўская Аляксандра Агееўна, асуджана на 5 гадоў пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Без маці засталася 4 дзяцей. Як мяркуецца, адбывала тэрмін пакарання недзе на Далёкім Усходзе. Пасля вайны і да самай смерці пражывала ў вёсцы Фалевічы. Памерла ў 1992 годзе.

Храмянкоў Андрэй Іванавіч, асуджаны на 5 гадоў пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 3 гады. З лагера ўжо не вярнуўся. Без кармільца засталася 3 дзяцей.

Харэвіч Міхаіл Цімафеевіч, асуджаны на 5 гадоў пазбаўлення волі, з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Без кармільца засталася 4 дзяцей. У часы вайны ваяваў, хутчэй за ўсё ў штрафбаце, у вёску вярнуўся з падарваным здароўем, памёр у 1951 годзе.

*Харэвіч Міхаіл Цімафеевіч
з сынам Рыгорам*

Пасля арышту нейкая добрая рука схавала бо-гаслужэбныя кнігі, іх упакавалі і закапалі ў зямлю. Але веруючыя з вёскі Валокі Аўсейкова Кацярына і яе сястра Акуліна потым выкапалі кнігі і захавалі да цяперашняга часу.

10 студзеня 1992 года адбылося пасяджэнне іншай судовай калегіі, дзе разглядалася справа №18326-з (архіў УКГБ Гомельскай вобласці). Па новаму КПК Рэспублікі Беларусь камісія прыйшла да вываду, што доказаў злачынстваў фалевіцкіх сялян няма, выказванні аб дрэнным жыцці ў калгасах не ўтвараюць састаў крымінальна-карацельнага дзеяння. Справа спынена за адсутнасці саставу злачынства. Тамара Рыгораўна выказала ўдзячнасць усім членам камісіі за іх працу і ўсім добрым людзям, якія стварылі неабходныя законы, і якія арганізавалі перагляд спраў.

І ўсё-такі ў мяне застаецца адчуванне нейкай недаказанасці. Чаму справа толькі спынена? Людзі папакутвалі, адсядзелі ў лагерах, а другія і зусім не вярнуліся да сваіх хат. Чаму яны не рэабілітаваны? Зараз мне кажуць: артыкул 103 па новаму заканадаўству не падлягае рэабілітацыі і ніхто не пакутваў. Прызна-

«Біблія» з дамавой царквы выратаваная Аўсейковай К.

юся, што ў мяне такія разважанні выклікаюць непаразуменні. Як ніхто не папакутваў? Гэта што, людзі якія не пакутвалі, адсядзеўшыя ні за што ў лагерах? У тых гады іх гаротныя сем'і засталіся без кармільцаў. Яны таксама не пакутвалі?

Апроч таго, як мне казалі, камісія па рэабілітацыі ахвяр палітычных рэпрэсій распушчана ў 2001 годзе. Калі б я сваім пісьмом паспела звярнуцца ў час яе працы, то пытанне рашылася б адразу. А так... Але справа ў тым, што я толькі ў 2007 годзе знайшла сваіх родных, таму раней не магла звярнуцца па гэ-таму пытанню. Людзі, якія праходзілі па справе № 18326-з, не вінаватыя і справа спынена за адсутнасці саставу злачынства, іх не павінны былі судзіць — не па 103-й, не па якому-небудзь іншаму артыкулу. Ніхто не меў права іх арыштоўваць і адпраўляць у лагеры.

*Аўсейкова Кацярына з вёскі Валокі,
выратаваўшая богаслужэбныя кнігі*

Артыкулам 357 крывінальна-працэсуальнага кодэкса прадугледжаны асновы пастановы апраўдальнага прыгавора. Апраўданне па любым з дадзеных актаў, у ліку якіх адсутнасць у дзеянні абвінавачванага саставу злачынства, азначае прызнанне невінаватасці абвінавачванага і нясе яго поўную рэабілітацыю.

Тамара Рыгораўна пакуль хадзіла па кабінетах некаторых чыноўнікаў (бюракратаў), ледзь не плакала. Яны бралі яе паперы, глядзелі і казалі: «Ну што ж вы ходзіце, такі артыкул...» Яна ў іх пыталася: «А вы ведаеце, як гучыць гэты артыкул...». «Я не павінен усё

ведаць,» — чула ў адказ. Але ж працэс рэабілітацыі свяшчэннікаў і людзей, якія папакутвалі за веру, яшчэ да канца не пройдзены, упэўнена Тамара Рыгораўна. І пакуль рана спісваць справы ў архіў. Прыклад яе дзеда — пацвярджэнне таму.

Змагаліся сяляне за сваю царкву. Яны мелі патрэбу ў малітве. У яе сіле. Малітва ж у вечнасць адыходзіць. Тамара Рыгораўна кажа, што ведае хто данёс на яе дзеда: *«Гэты чалавек яшчэ доўга жыў. Людзі баяліся і не любілі яго. Ён нават мог дзецям пагражаць: «Маўляў, ты ў мяне пойдзеш...» Я спытала ў мясцовага свяшчэнніка: «Ну як жа так, дажыў да глыбокай старасці?» А айцец сказаў: «Ты спытай, як ён памёр. Ён так страшна паміраў — крычаў на ўсю вёску...» Вось і адказ. Мой дзед атрымаў да вайны 5 гадоў з паловай і вайну сустрэў у лагеры. І ўявіце сабе, вярнуўся жывым. І Фалевічы адраділіся на мінулым месцы, і зноў у форме крыжа.»*

Праўда, Тамары здаецца, вера сёння ў мясцовага людю не такая, як раней. Але яна ўпэўнена: Бог вернецца і да іх. Таксама як вярнуўся і да яе самой. *«Калі тата памёр, гэта стала штурышом. Першы раз я прыйшла ў храм на яго адпяванне. Потым дапамагала новай царкве Святой Сафіі Слуцкай у Курасоўшчыне. 6 гадоў назад айцец Анатоль прапанаваў поўнасьцю перайсці працаваць у прыход». З той пары Тамара Рыгораўна Левішко (Харэвіч), (30 траўня 1960 года нараджэння, горад Мінск), прыхаджанка і супрацоўнік сакратар-рэферэнт прыхода храма Святой праведнай Сафіі Слуцкай горада Мінска Мінскай епархіі.*

Святлом жа рухаюць людзі, якія маюць прыхільнасць да веры і людзі з верай. І ў найвышэйшую, і ў зямную, і ў чалавечую справядлівасць.

Успаміны былых прыхаджан Фалевічскай дамавой царквы

Харэвіч Кацярына Цімафееўна:

нарадзілася ў 1924 годзе, ураджэнка вёскі Фалевічы, цяпер пражывае ў вёсцы Ямнае. Бабуля Каця расказвае, што людзей хадзіла вельмі шмат, што ўсіх не можа нават і назваць, з дзвюх вёсак — Фалевічы і Валокі.

Зайцава Надзея Цімафееўна:

пражывала ў вёсцы Фалевічы, 1923 года нараджэння, памёрла ў 2007 годзе. Расказала, што на малітвах была поўная хата людзей.

Зайцава Надзея Сцяпанаўна:

нарадзілася прыкладна ў 1924 годзе, памёрла некалькі год назад. У яе хаце ў 1956-1957 гадах на гары жыў манах, які папакутваў за веру праваслаўную, адсядзеў 25 гадоў. Удзень ён хаваўся на гары, а ўночы мог спускацца ўніз, чытаў кнігі, выходзіў на вуліцу. На іх данеслі, але яго паспелі вывезці з Фалевіч нейкія праваслаўныя веруючыя. Хто гэта быў і куды вывезлі, мне пакуль вызначыць не ўдалося, таму, што непасрэдныя ўдзельнікі гэтай падзеі ўжо памёрлі.

Хочацца ўвекавечыць імёны прыхаджан — зямлякоў, якія папакутвалі ў часы ганення за веру праваслаўную, якія засталіся нягледзячы ні на што беззапаветна адданы праваслаўнай царкве.

*13 верасня 2008 года веска Фалевічы. Асвятленне паклоннага крыжжа.
Матухна Вікторыя, айцец Мікалай, Шутава Ганна Аляксандраўна, Шутаў
Сяргей Паўлавіч (сын Шутава Паўла Сцяпанавіча), Левішко (Харэвіч) Тамара
Рыгораўна, хор Ціхініцкай царквы, а таксама паломнікі з царквы Святой
праведнай Сафіі Слуцкай (горад Мінск).*

13 верасня 2008 года вёска Фалевічы. Уручэнне абраза Дойнікаву Аркадзію Макаравічу ў знак удзячнасці за прапанаваны ім свой сядзібны участак для ўстаноўкі паклоннага крыжа (бязвыплатна). Матухна Вікторыя, айцец Мікалай, Шутава Ганна Аляксандраўна, Шутаў Сяргей Паўлавіч (сын Шутава Паўла Сцяпанавіча), Харэвіч Святлана Міхайлаўна (дачка Харэвіча Міхаіла Цімафеевіча).

13 верасня 2008 года на месцы дамавой царквы ў вёсцы Фалевічы настояцель царквы Святога Архістраціга Міхаіла ў Ціхінічах айцец Мікалай Сцяпанаў узвёў паклонны крыж. На асвятленні крыжа прысутнічалі жыхары вёсак: Фалевічы, Ціхінічы, горада Рагачова, а таксама паломнікі з горада Мінска з царквы Святой праведнай Сафіі Слуцкай.

Гэтыя імёны і падзеі я аднавіла са справы №18326-з, архіў УКГБ Гомельскай вобласці і па расказах сведкаў. Справа была мне вежліва аддана Цэнтральным архівам КДБ Рэспублікі Беларусь, па майму пісьмоваму запыту”.

Выпіска з анкеты арыштованага Харэвіча Міхаіла Цімафеевіча

Пытанне: “Як даўно вы знаходзіцеся ў рэлігійнай секце?”

Адказ: “У рэлігійнай секце я знаходжуся з маленства і да цяперашняга часу”.

Пытанне: “Як часта ў вас адбываюцца рэлігійныя зборышчы, дзе і хто імі кіруе?”

Адказ: “Рэлігійныя зборышчы ўчыняюцца 2 разы ў месяц, зборышчы адбываюцца на кватэры жыхара вёскі Фалевічы Храмянкова Пятра”.

Пытанне: “У вас знойдзена контррэвалюцыйнае пісьмо, што ў ім напісана?”

Адказ: “У гэтым контррэвалюцыйным пісьме напісана аб тым, што ў годзе ёсць 38 дзён у якія не трэба нічога рабіць. У сакавіку не трэба нічога сеяць, у святочныя дні не трэба ісці на працу, калі хто будзе парушаць рэлігійныя святочныя дні, таго Бог пакарае. Не трэба нікога баяцца. Гэта пісьмо вас захае ад ворагаў, і ўсялякіх непрыемнасцей. Бог усіх мацней, ён уратуе ад усяго і нават ад смерці шаблі і мяча. Калі ідзе кроў з носа, трэба прылажыць гэта пісьмо і кроў не пойдзе. Дзе гэта пісьмо з’явіцца, у таго хата не згарыць. Хто гэта пісьмо не дае перапісаць іншаму, той будзе пракляты”.

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. Фамилия Савельев
2. Имя и отчество Иван Иванович
3. Дата рождения: число * месяц год 1902
4. Место рождения д. Я. Юрловичи, Крушинского с/с. Роговского р. ил.
5. Место жительства (адрес) д. Я. Юрловичи, Крушинского с/с
6. Профессия и специальность дильбороб-плотник
7. Место службы и должность или род занятий на своем личном хозяйстве
(указать без сокращения, название предприятия или учреждения и характер производства)
8. Паспорт Зависимый паспорт выдан 14/II-37
(указать в каком органе выдан, номер и категория, год выдачи)
Роговским паспортным столом
- Социальное происхождение из крестьян-середняков
(указать род занятий родителей и их социальное положение)
- Социальное положение
(указать занятия в настоящее время арестованного)
- а) до революции работал в отделе на своем с/х.
- б) после революции работал на своем с/х и с 1938 г. до 1939 г. работал председателем Крушинского с/с совхоза на своем личном с/х.
- Образование (общее и специальное) вра и учитель (написал)

Вопрос: Как важно для нас участие в республиканской
Отвеч: В республиканской системе и особенно с международными
и до национального времени.

Вопрос: Как важно у нас проведение республиканской
вне партийной, где и кто там руководит?

Отвеч: Республиканские партии представляют
всего в целом, партии представляют на самом
деле систему и в частности американского народа

Вопрос: Как бы вы назвали Республиканскую Федерацию
Америку

Отвеч: Республиканская Федерация Америки и так, и
ранее, как административная административная, и в
целом.

Вопрос: Как относятся к партии, особенно к тому
кто бы в нас имели право, в общем деле в при
звании людей на работу с неграмотными людьми
иногда с людьми, с их же интересами и о получении
каждого на индивидуальном уровне. Поэтому
так об этом относятся административные.

Отвеч: Республиканская Федерация Америки
находясь там же, как и другие системы не
работают. Каким образом будет ли это.
Таким образом, имеет место и имеет место
в чем и размещаются.

Родри

Вопрос: Каким образом
система работы

Пытанне: “Калі да вас прыходзілі члены сельсавета за дзяржаўнымі плацяжамі, што вы ім казалі?”

Адказ: “Калі да мяне прыходзілі члены сельсавета, ў прыватнасці Камароў Прохар, я яму нічога не казаў супраць Савецкай улады”.

Пытанне: “Вы кажыце няпраўду, следству вядома, што вы ў маі 1936 года ў сваёй хаце ў прысутнасці членаў сельсавета казалі аб няправільнай палітыцы савецкай улады, аб яе нявечнасці, аб прыходзе палякаў на тэрыторыю Савецкага Саюза. Чаму вы аб гэтым утоўваеце ад следства?”

Адказ: “Гаворачы з членамі сельсавета, я ніколі і нідзе супраць Савецкай улады не казаў. Больш дабавіць нічога не жадаю. Запісана з маіх слоў і мною прачытана ў чым і распісваюся”.

Харэвіч (подпіс).

Допыт правёў упаўнаважаны (подпіс).

Сяржант дзяржаўнай бяспекі (подпіс).

Даведка

Дана Крушынаўскім с/сельсаветам грамадзяніну вёскі Фалевічы Харэвічу Міхаілу Цімафеевічу. У тым, што да рэвалюцыі гаспадарка яго бацькоў была наступная: ворыва — 16 гектараў, сенажаці — 5 гектараў, коней — 3, кароў — 4. Пасля рэвалюцыі падзяліліся з бацькам і братам, і стаў ён мець як гаспадар: ворыва — 5 гектараў 80 дзесяцін, сенажаці — 1 гектар 80 дзесяцін, коней — 1, кароў — 1. Усе гэтыя гады ён злосна сабатаваў супраць выканання абавязковых

дастак збожжа, бульбы..., і выплаты абавязковага плацяжу, што сведчыцца.

Пячатка.

Старшыня с/с (падпіс).

Сакратар Новікаў (падпіс).

Сіраўка 18
Дана ўдзельнікам Сельскага
на с. на в. Іванскага
Таварства Міхася Мікошава
і жонкі, і што да ўдзельніцтва
гаспадарства ёго раздзілілася
на часткі: пашаці 16 га,
пашаці 5, ⁰⁰ га, кошы 3, кошы 4,
аўд удзельніцтва падзеліўшыся з
жонкай і братом атам ільці-Сот
іх гаспадарства: 5, ⁰⁰ га пашаці, 1, ⁰⁰ га
пашаці, кошы 1, кошы 1 га,
і штоны сады Сот зямля сабаці-
і вотакалінаў абавязкова
дэнтаван збожжа, бульбы, маў
істэр, і вотакалінаў абавязкова
і штоны сведчыцца
Сіраўка
Сакратар Новікаў

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

о прекращении обвинения и избрании меры пресечения

1937 года Февраль 20 дня, гор. Рагачоў
Оперупаўнаважаны Ран КВД сержант дзяржаўнай бяспекі Юркоў
(подпись, фамилия и инициалы)

исследовав следственный материал по делу № 9062 и принял во внимание, что гр. М. Харэвіч
Михаил Александрович

точно изобличается в том, что он вместе с руководителем группы
партийцев на территории Рагачоўскага РВ
организовывал нелегальные собрания, где под видом
иных занятий проводил антикоммунистическую агитацию
и пропаганду за выход из калгаса, а также
проводил в калгасе, не выходя из
границ, кроме того распространял в калгасе
антикоммунистические слухи о гибели Советского и проводил
всестороннюю работу нацелив.

Пастанова

Аб прад'яўленні абвінавачвання і выбарання меры прысячэння, 1937 год 20 лютага, горад Рагачоў. Оперупаўнаважаны Рагачоўскага РАН КВД сержант дзяржаўнай бяспекі Юркоў. Справа № 9062. Разгледзеўшы следчы матэрыял і ўзяўшы пад увагу, што грамадзянін Харэвіч М.Ц. дастаткова абвінавачваецца ў тым, што ён з'яўляецца кіраўніком контррэвалюцыйнай групы царкоўнікаў на тэрыторыі с/сельсавета. Арганізаваў нелегальнае зборышча, дзе пад выглядам чытання Евангелля праводзіў антысавецкую агітацыю сярод калгаснікаў за выхад з калгаса, а аднасобнікаў не ўступаць у калгас, не выконваць дзяржаўныя абавязальствы. Акрамя таго, распаўсюджваў контррэвалю-

цыйныя паклёпніцкія чуткі аб гібелі савецкай улады і правядзення ўсесаюзнага перапісу насельніцтва.

Матэрыял дапоўнены: здымкамі, копіямі дакументаў і дасланы Левішко Т.Р. (Прыхаджанка храма Святой праведнай Сафіі Слуцкай, горад Мінск).

Расолаў Міхаіл Міхайлавіч

Нарадзіўся 9 кастрычніка 1948 года ў вёсцы Кручполле Рагачоўскага раёна. У працоўнай сям’і. У 1950 годзе сям’я пераехала ў Ціхінічы. У 1966 годзе скончыў 10 класаў Ціхініцкай школы. Служба ў войску. Жыве ў Маскве, працуе намеснікам старшыні Вышэйшага атэстацыйнага Камітэта Расійскай Федэрацыі. Член пісьменніцкага саюза Расіі. Жонка — Расолава Валянціна Аляксандраўна. Дзеці: Ілья, Таццяна. Скончыў Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт — юрыдычны факультэт (імя Ламаносава) ў 1972 годзе. У 1978 годзе падрыхтаваў і абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму: “Сістэмны падыход да кіравання органамі ўнутраных спраў”. З 1978 года працаваў у Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС, у Бабушкінскім райкоме КПСС Масквы, у інстытуце марксізма-ленінізма, у ЦК КПСС. У 1990 годзе абараніў Доктарскую дысертацыю на тэму: “Тэарэтычныя праблемы кіравання інфармацыі”. Доктар юрыдычных навук (1991г.). Працаваў у Вярхоўнай Радзе СССР, ва Ўрадзе Расіі, намеснік старшыні Вы-

шэйшага атэстацыйнага камітэта Расіі (1993-1998гг.), адначасова з 1992 года загадчык кафедры Маскоўскай юрыдычнай акадэміі. Прафесар (1994г.). Акадэмік Расійскай Акадэміі славеснасці (1998г.).

У Маскоўскай дзяржаўнай юрыдычнай Акадэміі ён стварыў першую ў Расіі кафедру прававой інфарматыкі, на якой пад яго кіраўніцтвам фарміруецца навуковая школа па праблемах права кіравання і інфармацыі ў святле камп'ютэрных тэхналогій.

Сферу навуковых інтарэсаў М.М. Расолава састаўляюць праблемы тэорыі дзяржавы і інфармацыйнага права кіравання і інфармацыі ў вобласці юрыдычнай дзейнасці. Найболей важкі ўклад ім зроблены ў распрацоўцы сучаснай канцэпцыі і інфармацыйнага права і тэорыі прававога рэгулявання інфармацыйнай дзейнасці, таксама ім даследаваны тэарэтычныя і практычныя аспекты далейшага развіцця інфармацыйна-прававых сістэм у расійскім грамадстве.

Ім апублікавана звыш 100 прац, у тым ліку манаграфіі — “Інфармацыйнае права”, “Сучасная тэорыя дзяржавы”, падручнікі — “Тэорыя дзяржавы і права”, “Грамадзянскае права”, навучальныя дапаможнікі — “Камерцыйнае права”, “Фінансавое права” (у сааўтарстве) і іншыя. М.М. Расолаў — пісьменнік. Друкаваўся ў саюзных, рэспубліканскіх, абласных, раённых газетах і часопісах. Першыя вершы і аповесці М.М. Расолава, адзначаюцца лірызмам і гумарам, прыйшлі да чытача ў часопісе “Нёман”.

У розных выдавецтвах выйшлі ў святло і атрымалі прызнанне чытачоў яго раманы — “Выканавец”, п’еса “Не ўбій”, складанкі аповядаў “Дрэва добра і зла”, “Мне прыснілася канюшына”, п’есы “Граф Аляксандр”, анталогія “Беларуская лірыка XIX — XX стагоддзяў”, 8 тамоў выбраных сучасных раманаў-хронік пра наш час, пачынаючы з 1990 года, “Аўгустоўскі зорапад”, у 2-х тамах раманы “Цяжкая росстань”, “На зямлі белых рос”, “Знак маці”, “Славянскае братэрства”, “Апошняя вайна”. Гістарычныя раманы: “Францыск Скарына”, “Еўфрасіння Полацкая”, “Сімеон Полацкі” і іншыя. Творчасць Міхаіла Расолава адрознівае, надзвычайная сацыяльнасць. Гэты пісьменнік не прэтэндуе, здавалася б, на многае і значнае, ён проста летапісец свайго часу. Пры ўсёй нашай прыхільнасці да нашай дэмакратычнай эпохі, у яго раманах стала праяўляцца рэальная рэчаіснасць, ва ўсіх яго станоўчых і негатыўных аспектах. Асноўная рыса герояў пісьменніка, так і самой яго творчай манеры — ціхая справядлівасць. Міхаіл Міхайлавіч ідзе па шляху інтарэса да сучасных гістарычных і маральных праблем — і ў гэтым заклад поспеху пісьменніка.

За сваю літаратурную і грамадскую працу ён стаў лаўрэатам прэміі “Залатое пяро Маскові” Маскоўскага саюза пісьменнікаў.

Ганараваны залатым медалём Францыска Скарыны (1997г.) — за поспехі ў творчасці і за актыўную прапаганду ў сваіх творах культурнай спадчыны беларускага і рускага народаў.

У 1997 годзе стаў лаўрэатам прэміі Беларусі “За духоўнае адраджэнне” і высокага звання “Чалавек года” за актыўны ўклад у развіццё беларускай культуры. Прэмія была перададзена на патрэбы сярэдняй школы №1 горада Рагачова ў сувязі з яе пераўтварэннем у гімназію.

Расолаў М.М.: “Дабрачынная дзейнасць стала неад’емнай часткай майго жыцця і гэту добрую працу я буду працягваць і далей!”

З 26 лютага 2008 года — Ганаровы грамадзянін горада Рагачова.

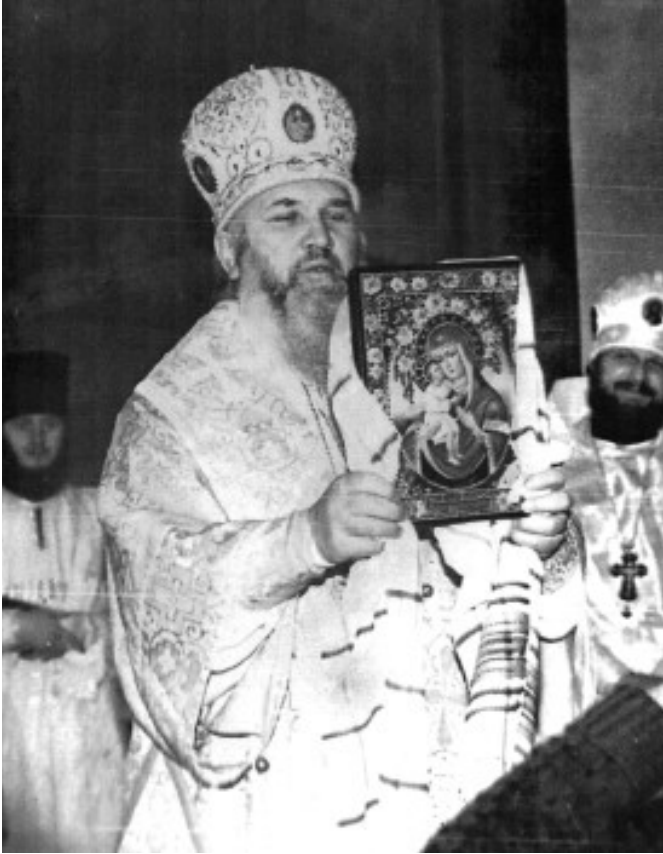
Вось, што пісалі ў раённай газеце “Свабоднае слова” 26 лістапада 1997 года У. Домніч і П. Емяльяненка: *“З самай раницы 21 лістапада ў цэнтры Ціхініч ужо было ажыўленне. І не толькі мясцовыя жыхары збіраліся сюды: прязджалі жыхары з суседніх вёсак і госці з Рагачова. Падзея, якая адбылася ў гэты дзень, выклікала зацікаўленасць многіх.*

Гэта мерапрыемства называлася даволі звычайна — свята вёскі. Але была ў праграме гэтага свята асаблівая рыска. Ураджэнец Ціхініч (Кручполле) пісьменнік Міхаіл Міхайлавіч Расолаў зрабіў сваім землякам падарунак — на асабістыя сродкі, атрыманыя ад выдання шматлікіх кніг, пабудаваў у вёсцы царкву...

Храм быў зноў збудаваны практычна на тым жа месцы. У красавіку 1997 года быў закладзены падмурак царквы і ўжо праз 7 месяцаў 21 лістапада, у дзень Сабора Архістраціга Міхаіла і іншых Нябесных Сіл бесплотных, у новым храме адбылося першае богаслужэнне, якое ўзначаліў епіскап Гомельскі і Жлобінскі Уладыка Арыстарх.

...Царква запаўняецца людзьмі. Ідзе ўрачыстае служэнне. А потым Уладыка Гомельскі і Жлобінскі Арыстарх па даручэнню Патрыярха ўсея Русі Алексія ўручае М.М. Расолаву вышэйшую ўзнагароду Рускай Праваслаўнай Царквы — ордэн Святога Князя Уладзіміра...

...Пасля крыжовага хода ўсе, хто прысутнічаў, накіроўваюцца да імправізіраванай сцэны. Да ўсіх,

*Епіскап Гомельскі і Жлобінскі Уладыка Арыстарх
асвячае царкву ў вёсцы Ціхінічы*

хто сабраўся тут, з прыветным словам і добрымі пажаданнямі да М.М. Расолава, ад імя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнкі звярнуўся намеснік главы Адміністрацыі Прэзідэнта І.І. Пашкевіч. За вялікі уклад у культурнае і духоўнае развіццё род-

У час узнагароджвання М.М. Расолава ордэнам Святога Раўнаапостальнага Князя Уладзіміра Епіскапам Гомельскім і Жлобінскім Уладыкай Арыстархам.

нага краю М.М. Расолаў быў таксама ўзнагароджаны ганаровымі граматамі: аблвыканкама, райвыканкама, а таксама ад Ціхініцкага с/выканаўчага камітэта... Належыць адзначыць, што ва ўнутранае ўбранне храма ўнеслі сваю лепту беларускія і рускія мастакі, якія напісалі абразы для Свята-Міхайлаўскага храма. Не забывае Міхаіл Міхайлавіч і сваіх землякоў, бескарысліва ім дапамагае. Дзякуючы М.М. Расолаву была створана Ціхініцкая карцінная галерэя, якая налічвае больш чым 200 палосен расійскіх і беларускіх мастакоў і якая з кожным прыездам Міхаіла Расолава папаўняецца. У 1997 годзе М.М. Расолаў перадае

школе 48 мільёнаў буларускіх рублёў на стварэнне кабінета англійскай мовы з лінгафонным абсталяваннем. Школа і жыхары Ціхініцкага сельсавета ганарацца сваім выпускніком і земляком. Ён дасягнуў высокага становішча, але застаўся простым, спагадлівым чалавекам. Яго вызначаюць бескарыслівасць, любоў, прыхільнасць да родных мясцін, да палёў маленькай радзімы.

Такім чынам, па міласці Божай і дзякуючы старанням М.М. Расолава, дзверы храма зноў расчыніліся для прыхаджан Ціхініцкага прыхода.

...Свята скончылася. У жыхароў Ціхініч зноў штодзённыя клопаты. Але бліскаціць купаламі ў цэнтры вёскі храм Святога Архістраціга Міхаіла, які ўзведзены імкненнем добрых сэрцаў, які ўсяляе ў душы людзей веру ў найлепшае.

Частка II.

Дакументы сведчаць

Выразкі з газет, звесткі захаваныя ва ўласных архівах, матэрыялы з абласной бібліятэкі імя Леніна горада Магілёва.

Якім я помню Рагачоў

Нарадзіўся я 18 кастрычніка 1905 года ў Рагачове, у сям’і мастака — чырвонадрэўшчыка, спецыяліста па царкоўных іканастасах. Мой бацька, папрацаваўшы ў маёнтку багатага памешчыка Турчанінава, зарабіў немалыя грошы, якіх яму хапіла для пабудовы вялікага дома ў цэнтры горада Рагачова. Дом гэты наймаў вельмі багаты юрыст.

У тыя гады горад меў трохпавярховае цаглянае рэальнае вучылішча з астранамічнай вежай і купалам царквы, чатырохпавярховы будынак настаўніцкай семінарыі, жаночую гімназію, якая размяшчалася ў двух будынках, многа гарадскіх вучылішчаў, два двухгадовыя царкоўна-прыходскія вучылішчы.

На высокім правым беразе Дняпра стаяў літоўскі замак. Хадзілі легенды, што ад яго пад Дняпром праходзіць падземны ход. Сваёй вышынёй адрозніваўся цагляны касцёл, а вось яўрэйскія малельныя дамы не вылучаліся сярод драўляных дамоў жыхароў Рагачова. У Рагачове было трое могілак. Самыя вялікія — праваслаўныя могілкі знаходзіліся тады амаль у самым цэнтры горада. Там раслі векавыя высокія сосны. Яшчэ адны могілкі знаходзіліся ў кіламетры вышэй па цячэнню Дняпра. На іх таксама раслі стогадовыя сосны. Сваіх нябожчыкаў там харанілі яўрэі. Могілкі былі абнесены агароджай, мелі вароты, якія ахоўваў вартаўнік. Нам, хлапчукам, туды хадзіць не дазвалялася... Самыя малыя — каталіцкія могілкі, знаходзіліся непадалёку ад праваслаўных. Дрэвы на іх амаль не

раслі, затое вылучаліся чыгунныя стэлы на могілках. Яны дасягалі двухметровай вышыні.

У Рагачове было мноства абгароджаных фруктовых садоў, якія належалі паляку Лашкевічу. У васьмігадовым узросце я, да таго часу ўжо круглы сірата, быў уладкаваны ў першы клас рэальнага вучылішча, прычым без платы за навучанне. У той час пры вучылішчы была царква, і яе свяшчэннік навучаў дзяцей Закону Божаю. У кутку кожнага класа вісеў маленькі абразок, і дзяжурны вучань перад пачаткам першага ўрока кожны дзень вымаўляў словы “не укради”, “не убей”, “не прелюбодействуй”, “чти отца своего и мать свою”. Настаўнік і вучні стоячы выслухоўвалі гэтыя словы. У час нядзельнай літургіі ўсе вучні стаялі ў царкве радамі. Першы рад складаўся з вучняў падрыхтоўчага класа, апошні — з сямікласнікаў. На клірасе спяваў хор, якім кіраваў настаўнік спеваў. Служыць літургію свяшчэнніку дапамагаў адзін з вучняў. У вучылішчы ў чыне дырэктара быў інспектар. Ён не выкладаў прадметаў, а толькі сачыў за паводзінамі вучняў у школе і па-за ёй.

Рэальнае вучылішча, як і ўсе сярэднія школы Расіі, мелі сваю задачу — рыхтаваць добрых абітурыентаў для вышэйшых навучальных устаноў. Яго выпускнікі павінны былі належным чынам валодаць усімі дысцыплінамі, якія выкладаліся ў сярэдняй школе, добра ведаць рускую і дзве заходнееўрапейскія мовы. Праз некаторы час, пасля заняцця Рагачова чырвонымі, у будынку рэальнага вучылішча адкрылася агульнаадукацыйная васьмігодка. У ёй вучыліся юнакі і дзяўчаты,

рускія, яўрэі, палякі. У гэтым жа будынку змяшчаўся педтэхнікум, які затым стаў педінстытутам. З памяшкання царквы прыбралі ўсё, што мела адносіны да рэлігіі. Абразы зафарбавалі і напісалі на іх атэстычныя лозунгі. Закон Божы больш не вывучаўся. У 20-х гадах я ўжо вучыўся ў Рагачоўскім педтэхнікуме. І мяне, як круглага сірату, у пачатку 20-х гадоў на ўтрыманне ўзяла адна рэлігійная сям'я. Вядома, і я дапамагаў сваім апекунам чым мог. Але перад мной была пастаўлена адна ўмова: мне трэба было абавязкова кожную нядзелю хадзіць у царкву. Аб гэтым хутка даведаўся парторг тэхнікума. На наступны ж дзень з'явіўся загад дырэктара аб маім адлічэнні з ліку студэнтаў як палітычна неблаганадзейнага. Пасля гэтага мне нічога не заставалася, як паступіць у восьмы клас агульнаадукацыйнай школы. Закончыўшы васьмігодку, я зноў паступіў у той жа педтэхнікум. Да гэтага часу дырэктар і партыйнае кіраўніцтва змянілася. Аднак, адзін са звышпільных студэнтаў аднойчы спытаў дырэктара, чаму палітычна неблаганадзейнага чалавека зноў прынялі на вучобу. Дырэктар паабяцаў разабрацца, але пасля таго мяне нікуды не выклікалі і з тэхнікума не выключылі.

Вясной 1927 года я паступіў на геалагічнае і фізічнае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта Ленінградскага дзяржаўнага ўніверсітэта, які закончыў у 1931 годзе. Аднак, нягледзячы на адарванасць ад сваёй радзімы, я пастаянна сачу за жыццём і далейшым развіццём гісторыі Рагачова.

П.Вадзіла. Персанальны пенсіянер горада Ленінграда. Газета “Камунар” №26, 02.03.1991 года.

У імкненні служыць Алясцы: новае пра Мікалая Грынкевіча

(З артыкулаў, змешчаных у “Весніку БІТ”).

[...] Калі б пра Мікалая Грынкевіча напісалі раней у форме, што прыцягвае больш увагі, то ён трапіў бы ў поле зроку караткевічазнаўцаў: маці пісьменніка паходзіла з галіны святарскай сям’і Грынкевічаў, што асела на сучасным гомельска-магілёўскім памежжы. Зусім магчыма, што гэтыя незвычайныя асобы — Мікалай Грынкевіч і Уладзімір Караткевіч — звязаны кроўным сваяцтвам (і мелі агульнага продка разам, напрыклад, з благачынным Дзмітрыям з Талачына): святары або свецкія прадстаўнікі духоўнага саслоўя з прозвішчам Грынкевіч сустракаюцца ў сярэдзіне XIX стагоддзя, акрамя Рагачоўскага, у Чэрыкаўскім, Магілёўскім паветах, на поўначы губерні — у Талачынскім благачынні. Калі б сам Уладзімір Караткевіч ведаў пра такога свайго кроўнага або нават проста цёзку па прозвішчу з боку маці, то было б у беларускай літаратуры апавяданне пра сумленнага таленавітага беларуса, што марыў служыць праваслаўнай Алясцы, з усёй шчырасцю [...]. Бацька быў святаром рэпкаўскай Пакроўскай царквы (з 1853 года) і “дэпутатам”. У гісторыі прыхода і педагогікі благачыння фігуруе таксама Юлія Грынкевіч, “дачка святара”, верагодна, менавіта Стафана, настаўніца школы граматы ў вёсцы Ліскаўская Слабодка (“Два-

рэц”, прычым было некалькі Дварцоў, і адзін быў вядомы пэўны час як “Дварэц Судзілоўскай і Жураўскай”). Рагачоўскі краязнавец А.Патапаў у першай з дзвюх сваіх кніг па гісторыі канфесій у раёне (Вытокі, 2008г.: кніга 2, 2009г.) змясціў табліцу настаўнікаў школ павета на навучальны год 1887-1888гг., у якой Юлія прысутнічае. Тым не менш, ужо ў той час у Рэпках святаром быў Васіль Жудро, а настаўніцай царкоўна-прыходскай школы — Варвара Жудро, дачка святара. Дзмітрый Грынкевіч пазней, пасля вучобы ў Санкт-Пецярбургу, таксама працаваў настаўнікам — у Магілёўскім (выкладчыкам грэчаскай мовы), Мсціслаўскім і Благавешчанскім (арыфметыкі і геаграфіі) духоўных вучылішчах.

У 1884 годзе браты скончылі Магілёўскую духоўную семінарыю (6-гадовае абучэнне), потым абодва вучыліся на 45-м курсе Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі (так званы “Патрыяршы курс”) — выпуск 1888 года, з якога найбольш вядомымі сталі будучы патрыярх Ціхан (які быў перад тым і епіскапам, што непасрэдна апякаў карэнных аляскаўцаў), епіскап Філіп (Бекарэвіч), экзарх Грузіі Нікан (Сафійскі), даследчык протаіерэй Пётр Булгакаў: незвычайнай была прысутнасць на курсе японца Арсенія Івасава.

Грынкевічы разам з іншымі выхаванцамі Магілёўскай духоўнай семінарыі, што апынуліся ў Пецярбургу (сярод якіх найбольш вядомы цяпер у Беларусі — Фёдар Жудро), падпісалі прывітальны ліст з нагоды “стагоддзя існавання”, змешчаны ў юбілейным матэрыяле, асобны адбітак якога з

“Магілёўскіх епархіяльных ведамасцей” надрукаваны ў тым жа 1885 годзе “Няхай будзе вечная памяць Георгію Канінскаму!” — заканчваюць сваё прывітанне “былыя гадаванцы” (1). Хаця ў розных тэкстах, як у афіцыйных епархіяльных, так і “руселянскіх”, Мікалай называецца выпускніком акадэміі, яго імя, у адрозненне ад імя Дзмітрыя, І.А. Чыстовіч не ўключыў у надрукаваны ў 1889 годзе спіс яе выпускнікоў.

Гэта тлумачыцца заявай Мікалая пра звальненне, якая была разгледжана і задаволена Саветам акадэміі, куды звярнуўся з адпаведным запытам новы епіскап Алеўцкі і Аляскінскі Уладзімір, заняты камплектаваннем “аляскінскага” кліру (з перададзеным ім агітацыйным “нарысам стану Алеўцкай епархіі” Мікалай мог азнаёміцца ў студэнцкай бібліятэцы): назначэнне яго на царкоўную пасаду за акіян было вырашана і зацверджана ўказам Сінода.

У сваім прашэнні на імя рэктара Праасвяшчэннага Антонія (Вадкоўскага) 2 сакавіка Грынкевіч пісаў: “Гонар маю пакорна прасіць Ваша Праасвяшчэнства зволіць мяне з даручанай Вашаму кіраванню акадэміі з прычыны прызначэння Свяцейшым Сінодам на пасаду псаломшчыка пры рускай місіі ў горад Сан-Францыска”.

Такім чынам, “сапраўдны студэнт” Мікалай Грынкевіч быў выпісаны з ліку студэнтаў 4 курса, не давучыўшыся ўсяго акадэмічнага цыкла. Акадэмія вырашыла, “з прычыны выказанага студэнтам Грынкевічам жадання прысвяціць сябе служэнню праваслаўнай царкве ў аддаленай Алеўцкай епархіі”,

даць яму такую магчымасць, з агаворкай аб вызначэнні ад канчатковага вуснага экзамену і магчымасці атрымання вучонай ступені кандыдата багаслоўя пасля падачы ім кандыдацкай дысертацыі. (Дысертацыя брата Дзмітрыя “Секта шалапутаў”, якую палічылі піянерскай, была прадстаўлена і ўхвалена акадэміяй ва ўстаноўленым парадку ў звычайны тэрмін).

[...] Новы епіскап (Мікалай), у прыватнасці, накіраваў яго ў буйны цэнтр іміграцыі расіян на паўночным усходзе: а Мікалай называецца сярод першых святароў, што служылі ў праваслаўных храмах Чыкага (праз некалькі гадоў адным з яго настаўнікаў у галоўнай рускай царкве Ілінойса стаў святар Іаан Качураў, першы з расійскіх новамучанікаў).

У Сан-Францыска Мікалай Грынкевіч пазнаёміўся з многімі царкоўнымі дзеячамі, якія пазней дасягнулі значна большых іерархічных пазіцый і вядомасці ў свеце, чым ён сам, наўрад ці наўмат менш развіты інтэлектуальна і духоўна.

Яны прадстаўлялі шмат народаў: Васіль Мартыш, які можа быць аднесены, паводле паходжання і самасвядомасці, і да ўкраінцаў, і да палякаў (далучаны ў 2003 годзе да ліку святых новамучанікаў холмскіх і падляшскіх); паляк або, магчыма, і беларус, ураджэнец Варшавы — Аляксандр Ярашэвіч, місіянер сярод дэнаіна і тлінкітаў, які ўжо трывала замацаваўся ў літаратуры па гісторыі праваслаўя на Алясцы; серб Севасцыян Дабавіч, першы з генерацыі праваслаўных святароў, ураджэнец Сан-Францыска, а магчыма, і ўсёй краіны без уліку купленай у 1867 годзе Аляскі;

украінец або ўраджэнец і жыхар Чарнігаўскай і Кіеўскай губерняў — айцец ігумен Георгій (Чудоўскі) з Чарнігаўшчыны, адным з культурных дасягненняў непрацяглай тлінкіцкай місіянеркі якога ў Кілісну стала калекцыя, перададзеная ім у Пецяярбургскі Музей антрапалогіі і этнаграфіі [...].

Адным з матэрыяльных вынікаў зносінаў клірыка і доктара “Руселя (Судзілоўскага)” стала сведчанне Мікалая Грынкевіча “Пра школу”, у якой апісваюцца ўмовы, у якіх вучыліся хлопчыкі пераважна з Аляскі і Расіі. Гэта была незвычайная, нават эксперыментальная навучальная ўстанова (некаторыя называюць яе царкоўнай школай, іншыя — семінарыяй) — перш за ўсё паводле паходжання навучэнцаў, што мусілі стаць царкоўнымі служкамі.

Праваслаўная абшчына Сан-Францыска аб’яднала славян (у прыватнасці, з епіскапам прыехала шмат украінцаў з Холмшчыны, дзе ён кіраваў семінарыяй), англасаксаў [...], грэкаў, семітаў (епіскап Уладзімір прывёз з сабой як мінімум двух маладых праваслаўных яўрэяў і аднаго ўжо параўнальна сталага — будучага няўдалага місіянера сярод тлінкітаў; праваслаўныя абрады таксама паступова ўпісваліся ў фон епархіі “як і грузіны, албанцы, румыны...”, карэнных жыхароў Заходняга паўшар’я — індзейцаў (атапаскаў і тлінкітаў), эскімосаў, алеутаў, а таксама метысаў. [...]) Протаіерэй (стаў ім у 1895 годзе) Мікалай Грынкевіч вярнуўся ў Расію [...]. 8 чэрвеня 1896 года ён быў зацверджаны ў ступені кандыдата багаслоўя на падставе прадстаўленага “сачынення” “Законы Паўночна-

Амерыканскіх Злучаных Штатаў аб заключэнні і скасаванні шлюбу ў параўнанні з рускім царкоўна-грамадзянскім заканадаўствам аб шлюбе і разводзе”, якое, будучы не строга навуковай працай, а хутчэй, карыснай кампіляцыяй, атрымала станоўчы у цэлым водзых заслужанага ардынарнага прафесара, доктара царкоўнага права СпбДА Ц.В.Барсава. [...]

З 1896 па 1903 год ён быў наглядчыкам (гэта значыць кіраўніком) Арэнбургскага духоўнага вучылішча. Пастановамі Сінода 1903 года айцец Мікалай (№ 3853 ад 22 жніўня) быў “перамешчаны” у Бялёўскае духоўнае вучылішча (Тульская губерня) на тую ж пасаду наглядчыкам, а епіскап Уладзімір (лістапад) — на кафедру ў Екацерынбург.

У групавым партрэце калег і выхаванцаў айцец Мікалай знаходзіцца ў памяркоўным цэнтры, але ён меў справу і з крайнімі антыподамі. У 1903 годзе Арэнбургскае духоўнае вучылішча скончыў будучы казахскі рэвалюцыянер і дзяржаўны дзеяч Алібі Тагжанавіч Джангільдзін, што нарадзіўся ў Тургайскім павеце ў сям’і беднага шаруа (вядомы і як першы казахскі пешы падарожнік-фатограф па краінах Азіі, Афрыкі і Еўропы).

Да 1904 года епіскапам Тульскім і Бялёўскім быў Піцірым, ураджэнец Рыжскага павета, які пазней узняўся да экзарха Грузіі і мітрапаліта Петраградскага і Ладажскага, “праславіўшыся” сяброўствам з Рыгорам Распуціным. З другога боку, і ў Арэнбургу, і ў Бялёве побач з айцом Мікалаем былі дзеячы без палітычных памкненняў, затое актыўныя, буйныя

кразнаўцы (яго арэнбургскі падначалены Мікалай) Чарнаўскі і Бялёўскі пісьменнік — “бурсазнавец” Міхаіл Бурцаў. Некаторыя з яго вучылішчных калег не пазбеглі рэпрэсій пасля рэвалюцыі.

Апошняе вядомае нам месца жыхарства “рэпкаўскага багамольца” — Ташкент.

У 1917 годзе протаіерэй Мікалай Грынкевіч быў законанастаўнікам Ташкенцкага (цэсарэвіча Аляксея Мікалаевіча) кадэцкага корпуса.

“Вечныя сляды”, якія засталіся ад побыту Мікалая Грынкевіча ў розных частках свету, будуць выяўляцца яшчэ доўга. Але ён упісаў сваё імя, напрыклад, ва ўсходазнаўства ўжо тым, што пераклаў артыкул вядомага астранома (да 1888 года прэзідэнт Каліфарнійскага ўніверсітэта, а да 1897 года — дырэктар абсерваторыі) Эдварда Холдэна “Загір Эдзін Мухамад Бабур, “Заваёўнік”. Змешчаны ў №№ 264 і 265 “Туркестанских ведомостей” за 1916 год. Артыкул Холдэна пра гэтага “імператара Хіндустана” пад амаль такой жа назвай з’явіўся ў часопісе “Касмаполітан” у 1893 годзе. Я.К.Бетгер зафіксаваў пераклад у сваім бібліяграфічным паказальніку, запіс з якога перайшоў і ў кнігі ў гонар славуэта В.У.Бартольда. Па звестках штогадовага ўсерасійскага “Імянога спіса рэктараў і інспектараў...” ён меў ордэн святой Ганны 3 ступені, а ў 1917 годзе (29 чэрвеня) атрымаў узнагароду за сваю службу права нашэння паліцы. Перапетыі перамяшчэнняў па службе, адносіны з царкоўным кіраўніцтвам, калегіі і вучнямі, і нарэшце, смерць Мікалая Грынкевіча, шматмоўнасць, шматкультур-

Епіскап Уладзімір (Сакалоўскі-Аўтаномаў) з вучнямі і служкамі (фота з калекцыі М.З.Вінакурава ў бібліятэцы штата Аляска). Адзіны, каго аляскінскія архівісты ўпэўнена ідэнтыфікавалі-епіскап, які быў архірээм з 1888 па 1891 г., але менавіта сярод адлюстраваных на гэтым здымку асоб павінен знаходзіцца і Мікалай Грынкевіч. Мы будзем удзячны зацікаўленым у Магілёве, Мінску, Пецярбургу і іншых месцах, хто працуе з матэрыяламі ўстановаў, да якіх меў адносіны спачатку вучань, студэнт, а ў канцы — протаіерэй Грынкевіч, за дапамогу ў пошуку яго фота.

насць, шырокая геаграфія фону яго жыцця не могуць не інтрыгаваць, не ўражваць.

Епіскап епіскапальнай царквы Уільям Форд Нікале пісаў пра рускага епіскапа Мікалая і яго святароў, з якімі непасрэдна пазнаёміўся ў Каліфорніі, у кнізе з сімвалічнай для сусветных рэлігій назвай “Некаторыя кругасветныя прагулкі” (Сан-Францыска, 1913 год). Калі пасля рэвалюцыі айцец М. Грынкевіч накіраваўся ва Усходнюю Сібір, то яго “прагулка” магла стаць амаль кругасветнай.

Наваі няскончанае-“скончанае” біёграфамі і паклоннікамі ў наш час яго “кругасветнае падарожжа” мае педагагічны патэнцыял для сучасных беларусаў (3).

[...] Рэдакцыі ў Гомелі стала вядома, што Мікалай Грынкевіч каля 4 гадоў быў выкладчыкам духоўнага вучылішча ў Сан-Францыска. Запіс у яго фармулярным спісе: “Займаўся выкладаннем урокаў у Багаслоўскім вучылішчы пры кафедры з 1888 года 1 жніўня да закрыцця таго ў 1892 годзе”. Такім чынам, пацвердзілася, што ён мог мець ледзь не штодзённыя кантакты з цэлай групай карэнных жыхароў Аляскі і метысаў у спецыяльнай духоўнай навучальнай установе. Грынкевіч скончыў Гомельскае духоўнае вучылішча прычым значныя часткі будынка, у якім ён вучыўся, верагодна, захаваліся (“рэканструяваны” пасля Вялікай Айчыннай вайны, верагодна, у 1954 годзе, з 2-х павярховага ў 4-х павярховы); і якраз у той жа час, мяркуючы па ўзросту, у той жа ўстанове павінен быў вучыцца дзед Уладзіміра Караткевіча Васіль Юльянавіч Грынкевіч.

Дыякан М. Грынкевіч уступіў у шлюб у студзені 1891 года (жонка Аляксандра — дачка протаіерэя Паўла Кедраліванскага, місіянера і благачыннага “амерыканскіх цэркваў” і місій, які жыў на Алясцы, верагодна, з 1863 года па снежань 1870 года, затым у Сан-Францыска). Гэта значыць, што наяўныя на гэты момант звесткі не выключаюць верагоднасці нараджэння жонкі М.Грынкевіча на Алясцы (прычым яшчэ ў Нова-Архангельску, сталіцы Рускай Амерыкі, пры новай адміністрацыі — Сітка). Мы звярнуліся за кансультацыяй да А.В. Грынёва, які збірае звесткі пра ўсіх жыхароў (ураджэнцаў) Рускай Амерыкі (выдавецтвам “Academia” запланаваны выпуск яго “энцыклапедычнага слоўніка-даведніка” “Хто ёсць хто ў гісторыі Рускай Амерыцы”), і атрымалі паведамленне, што ў калоніях, гэта значыць на Алясцы, нарадзіўся “Кедраліванскі Аляксандр”, але ў 1879 годзе яго, якому магло быць 13 гадоў, няма ў спісе дзяцей, што жылі з удавой протаіерэя. Мы ўдакладняем, ці не было памылкі ў запісе пра нараджэнне і ў яго ўзнаўленні па-англійску, і ці не мог “Аляксандр” памерці, а Аляксандраў (у адпаведнасці са святцамі?) маглі назваць ужо новае, “сан-францыскае” дзіця.

У іх сям’і на 27 красавіка 1907 года было двое дзяцей: Сяргей, нарадзіўся 19 сакавіка 1900 года і Валянцін, нарадзіўся 26 ліпеня 1906 года.

Айцец Мікалай быў “грамадскім дзеячам”: камандзіраваны на тры месяцы на Сусветную (Калумбійскую, гэта значыць прысвечаную 400-годдзю “адкрыцця” Новага свету) актыўна ўдзельнічаў у зборы сродкаў для дапамогі ахвярам неўраджаю ў Расіі

1891-1892 гадах і ў іншых формах дабрачыннасці. Ён меў значна больш адносінаў да “аляскінскіх” грошай і дакументацыі, чым меркавалася раней (назначаны справаводам “Аляскінскай Духоўнай Управы” (кансісторыі) 01.01.1891 года, казначаем 28.02.1892 года).

Такія толькі некаторыя з новых звестак да біяграфіі М. Грынкевіча: ён меў шмат царкоўных узнагарод, акрамя кіраўніцтва духоўнымі вучылішчамі, выкладання Закона Божага, ён быў настацелем у цэрквах пры адпаведных навучальных установах, але падрабязныя звесткі пра гэта будуць уключаны ў манаграфію пра жыццё і дзейнасць Мікалая Грынкевіча, над якой ідзе праца ў Гомелі (4).

1. *У імкненні служыць Алясцы (Веснік БІТ. 2009г. 28 верасня №39).*

2. *Тое ж. 5 кастрычніка №40.*

3. *Тое ж. 12 кастрычніка №41.*

4. *Новае пра Мікалая Грынкевіча (Веснік БІТ. 2009г. 19 кастрычніка №42).*

Алесь Сімакоў, адказны сакратар Беларуска-індзейскага таварыства.

Айцец Яўген Вейга: дадатак да біяграфіі

У ліку святароў Рускай Праваслаўнай Царквы, чые жыццёвыя дарогі перасекліся з Рагачоўшчынай, быў і айцец Яўген Аляксандравіч Вейга (1934-1982гг.). У сваёй папярэдняй кнізе — “Вытокі. Станаўленне праваслаўя і

іншых рэлігійных абшчын на Рагачоўшчыне – 2” (Рагачоў 2009г.) А.Патапаў ужо звяртаўся да гэтай асобы (гл. стр. 74-75, 102-103). Я ж прапаную ўвазе чытачоў урывак з успамінаў удавы яйца Яўгена матухны Надзеі, у якім распавядаецца пра апошнія дні яе мужа і некаторых рысах яго характару (успаміны напісаны па маёй просьбе: матэрыял пададзены з некаторымі стылістычнымі зменамі): “Протаіерэй Яўген Вейга [...] службыў 12 ліпеня 1982 года на святых Пятра і Паўла (да таго часу ён атрымаў сваю апошняю ўзнагароду — крыж з упрыгожваннямі). А 17 ліпеня айца Яўгена не стала. Да гэтага ён доўга хварэў. У чацвер 15 ліпеня яму стала дрэнна “хуткая” забрала ў лякарню. Лекары казалі, што надзеі на папраўку няма. Тады з Мазыра прыехаў айцец Васіль Тур, які прычасціў паміраючага Святых Хрыстовых Тайнаў. А на наступную раніцу айцец Яўген адышоў да Бога. На пахаванні было вельмі шмат людзей. Айцец Яўген любіў набажэнствы, наладжваў парадак у храме, шмат займаўся рамонтам і добраўпарадкаваннем. [...] Неспакойна было ў асяроддзі вернікаў (у гады савецкай улады — **Н.Ш.**). Вернікі былі падзелены на варагуючыя паміж сабой групы. Але, дзякуй Богу, айцец Яўген здолеў іх памірыць. Ён казаў ім: “Вы ўсе хрысціяне, і я вас люблю аднолькава”.

(Петрыкаў, 30 траўня 2001 года).

Мікалай Шуканаў, супрацоўнік жлобінскай райгазеты “Новы дзень”, краязнаўца. 05.10.2010 года ўзнагароджаны медалём святога Праведнага Іаана Кармянскага Гомельскай епархіі за старанную працу ў гонар Беларускай Праваслаўнай Царквы.

Мар'яніна Марыя Рыгораўна: дадатак да біяграфіі

У сваёй папярэдняй кнізе — “Вытокі” (Рагачоў 2009 год) я ўжо звяртаўся да біяграфічных даных псаломшчыцы (гл. стр. №40) Мар'янінай Марыі Рыгораўны, але па новых звестках, пададзеных краязнаўцам Сушчэўскім Анатолям Міхайлавічам (горад Рагачоў), уносіцца папраўка ў прозвішча:

Мар'яніна замест Мар'іна. А таксама новыя звесткі: што яна нарадзілася 21 верасня 1909 года і памёрла 2 кастрычніка 1984 года; і здымак.

Сведчанне

Прад'яўніца гэтага **Сідарэнка Таццяна Кандрацьеўна**, якая нарадзілася 10 студзеня 1897 года, паспяхова вытрымала выпрабаванне ў ведах па курсу аднакласнай царкоўна-прыходскай школы, пасля навучання ў Побалаўскай царкоўна-прыходскай школе, Бабруйскага павета. У пасведчанні чаго і выдадзена ёй, Таццяне Сідарэнка, ад Бабруйскага Павятовага аддзялення Мінскай Епархіяльнай Вучэльнай Рады,

сведчанне за належнымі подпісамі і прыкладаннем казённага друку. 1912 год №810.

Старшыня аддзялення Протаіерэй Е.Мармоляў.

Члены: М.Лерціцкі.

Справавод: (подпіс не разборліва).

Цімашэнка (Сідарэнка) Таццяна Кандрацьёўна
— 1 студзеня 1897 года нараджэння, веска Остраў Магілёўскай губерні Бабруйскага павета (цяпер Рагачоўскі раён), у сям’і селяніна. У 1908 годзе скончыла Побалаўскую царкоўна-прыходскую школу на выдатна і ўзнагароджана кнігамі: “Евангелле” і “Псалтыр”. Працавала і пражывала ў вёсцы Побалава да 29 верасня 1989 года. Выхавала семярых дзяцей: Іван, Уладзімір, Насця, Вікенцій, Ганна, Міхаіл, Павел.

Веска Побалава 1934 год. Сям'я Цімашэнка Андрэя Вікенцьевіча: Вікенцій, Насця, Ганна, Цімашэнка (Сідарэнка) Таццяна Кандрацьёўна. Матэрыялы захоўваюцца ў асабістым архіве краязнаўца, Суічэўскага Анатоля Міхайлавіча. Горад Рагачоў

СВИДѢТЕЛЬСТВО

Предъявительница сего: Брянская Татьяна
на Кондратьеву, родившаяся
Августа 10 1898 года, успешно
выдержала испытаніе въ знаніи курса одноклассной
церковно-приходской школы послѣ обученія въ
Кривошовой Семеоновской
Свѣтлицы Бобруйскаго уѣзда.

Въ удостовѣреніе чего и выдано ей, Татьяна
Брянская, отъ Бобруйскаго Уѣзднаго От-
дѣленія мѣяскаго Вспарта Училища
сіе свидѣтельство за надлежащими подписями и при-
ложеніемъ казенной печати.

1919 г. Июня 10 дня

Предъстатель Отдѣленія,

Протоіерей С. Буцкович

Члѣнъ и сѣ:

Видлопроизводитель Миньков
Иванов

№ 810

Ціхініцкая Міхайлаўская царква

***З архіўных дакументаў “Магілёўскія
Епархіяльныя ведамасці” аб царкве Міхайлаўскай,
якая знаходзіцца ў Магілёўскай епархіі
Рагачоўскага павета ў мястэчку Ціхінічы***

Дакументы за 1846 год сведчаць аб тым, што яна пабудавана невядома калі, а перабудавана ў 1835 годзе. Будынак драўляны, з той жа званіцай, у сценах даволі моцная, а ў храме патрабуе рамонт. Прастол у ёй адзін, халодны ў імя Святога Архістраціга Міхаіла. З пажыткамі не зусім дастаткова, а менавіта кнігамі. Прычт паложаны па штату на 4 красавка 1842 года: свяшчэннік, дзякан, панамар і просвіра. Зямлі пры гэтай царкве: сядзібнай — тры увалокі з паловай, што бачна з інвентару, які захоўваецца пры царкве з 1792 года. Плану і мернай кнігі на гэту царкоўную зямлю няма. Свяшчэнства і царкоўнаслужыцелі зямлёю валодаюць, але не ўсёй, па прычыне далейшага месца жыхарства свяшчэнніка і царкоўнаслужыцелей ад яе.

Хат свяшчэннік, дзякан, просвіра ўласных не маюць. Свяшчэннік жыве ў хаце былога свяшчэнніка Ануфрыя Галынца. Будынкаў прыход да гэтай царквы не мае, акрамя даўняга часу няскончанай мураванай царквы, пачатай у даўнія гады памешчыкам Рафаілам Аскеркай. Прыпісанай да яе царквы няма, акрамя магілёўскай капліцы за мястэчкам Ціхінічы стаячая.

Ф.3061, Оп.1, ДЛ2.

З ведамасці аб утрыманні прыходаў Рагачоўскага павета ў мястэчку Ціхінічы за 1848 год

На ўтрыманне прычта пакладзена штатнае жалаванне, у год 256 рублёў срэбрам, утрыманне іх у цяперашні час беднае.

Адлегласць Ціхініцкай царквы ад Кансісторыі ў 122-х, ад духоўнага упраўлення ў 108-мі, а ад мясцовага благачынія ў 22-х верстах.

Выпіс царкоўнай маёмасці ёсць, складзены ў 1839 годзе 16 лютага.

Прыходна-расходнай кнігі аб сумах царкоўнай і свечнай, дадзеныя Магілёўскай Духоўнай Кансісторыі вядуцца спраўна і знаходзяцца ў цэласці. Царкоўная казна на 1848 год складае 47 рублёў, кнігі 1827 года захоўваюцца ў цэласці. У адшуканай кнізе, выдадзенай за шнуром і пячаткай Магілёўскай Духоўнай Кансісторыі 1841 года, і змацаванай протаіерэям Васіліям Рубаноўскім гэтай жа Кансісторыі, які прысутнічаў, пісаных — 84, а не пісаных — 7, маецца лістоў.

З ведамасці аб прыходзе Аршанскага павета 3-га круга благачынія другога дзесяцігоддзя ХХ стагоддзя

Пры Ціхініцкай царкве сядзібнай, балотнай і ворнай — 46 дзесяцін, даходнасць зямлі можна вызначыць у 124 рублі ў год. Прыхаджан пры царкве лічыцца 4185 душ абодвух палоў. Даходнасць за патрэбаспраўленне вызначаецца ў 150 рублёў у год. Абставін, якія садзейнічаюць матэрыяльнаму забеспячэнню прычта, няма. Прыход аднеслі да трэцяй групы.

Свяшчэнна і царкоўнаслужыцелі Ціхініцкай царквы

З архіўных дакументаў першым успамінаецца свяшчэннік **Іаан Гласка (Гласко)**. Служба ў царкве ?-1835 год. Памёр у 1835 годзе. Сыны памершага свяшчэнніка Ціхініцкай царквы Іаана Гласка (з дынастыі свяшчэннаслужыцеляў, бо з прозвішчам Гласка служылі і ў іншых цэрквах, у прыватнасці, у Добасне, у 1843 годзе быў свяшчэннік Іаан Сільвестраў Гласка). Сыны: Эразм — у духоўным Аршанскім вучылішчы на казённым утрыманні; Фелікс — у Мінскай губерні ў духоўным Лядзенскім вучылішчы на казённым утрыманні.

З 1835 па 1844 год свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з'яўляўся **Ануфрый Аўвакумаў Галынец**. Сын свяшчэнніка (з дынастыі свяшчэннаслужыцеляў, бо з прозвішчам Галынец служылі свяшчэннікамі і ў іншых цэрквах, у прыватнасці, сяла Рагінь Свята-Мікалаеўскай царквы ў 1847 годзе дьяканам служыў Феадор Аўсенціяў Галынец). З маленства павучаўся чытанню, спеву і Статуту царкоўнаму пры манастырах: Белацаркоўскім і Талочынскім, а потым у вучылішчы пры Талочынскім манастыры, навучаўся мовам: грэчаскай, польскай і лацінскай. З 1819 па 1825 год працягваў цывільную Яго Імператарскай Вялікасці службу ў Бабінавіцкай гарадской паліцыі на пасадзе пісьмавода, быў па прашэнню Яго Вялікасці звалены з адабрэння атэстатамі і фармулярным

спісам. 6 лютага 1830 года Полацкім грэка-уніяцкім епіскапам Якавам Мартусевічам рукапакладзены ў сан свяшчэнніка Магілёўскага павета да Бялыніцкай Свята-Мікалаеўскай царквы, а 6 красавіка 1835 года перамешчаны ў Ціхініцкую царкву. Грамату трымае. Удавец. Чытанне, спеў і катэхзіс добра ведае. Паводзіны добрыя. Судзімым і аштрафаваным не быў. Памершага свяшчэнніка Бялыніцкай Свята-Мікалаеўскай царквы Іаана Нарановіча удава Ганна Нарановічава знаходзілася на ўтрыманні свяшчэнніка Ануфрыя Галынца, спавяданне — рымскае. Дачкі Марыя і Анастасія дапамогі ад апекі не атрымліваюць, на ўтрыманні свяшчэнніка Ануфрыя Галынца, спавяданне — праваслаўнае.

З 1844 па 1855 год свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з'яўляўся свяшчэннік **Канстанцін Андрэў Карбоўскі**. Сын свяшчэнніка навучаўся спеву і чытанню і Статуту царкоўнаму ў хаце свайго бацькі, праходзіў навучанне ў горадзе Магілёве і езуіцкім касцёле ў вучылішчы, закончыў 4 класы. У 1819 годзе 29 ліпеня рукапакладзены Полацкім Высокапраасвяшчэнным Іаанам Красоўскім і прыпісаны да Лукаўскай Свята-Георгіеўскай царквы Рагачоўскага павета ў свяшчэннікі. У 1831 годзе пераведзены ў Дваранічэўскую Георгіеўскую царкву Бабруйскага павета. У 1838 годзе 8 ліпеня пераведзены з Быхаўскага павета ў Глухоўскую Мікалаеўскую. У 1840 годзе 15 лістапада пераведзены з Чаусаўскага павета ў Самулкаўскую Ільінскую царкву, таго ж года 26 лістапада пераведзены ў Чыгрынскую Раства-

Багародзіцкую царкву, а ў 1844 годзе прызначаны ў Ціхініцкую царкву. Грамату трымае. Састаў сям'і: жонка Еўдакія Марціна, дзеці — Іакаў (навучаецца ў Рагачоўскім Дваранскім вучылішчы), Агафія (чытаць і пісаць умее), Алёна (чытаць і пісаць умее), Ганна (чытаць навучаецца).

Міністэрства ўнутраных спраў

Ад начальніка Магілёўскай губерні.

Канцэлярыя, стол 2 — 18 жніўня 1855 года.

...пры сім прашэнні свяшчэнніка Карбоўскага аб незадавальненні яго молатамі хлебамі памешчыка Аскерка... (такіх 6 пісьмовых прадпісанняў, а незадавальненні молатамі хлебамі свяшчэнніка Карбоўскага: памешчык Аскерка пісаў, што ён даваў хлеба, а свяшчэннік не прыходзіў; а свяшчэннік пісаў, што ён прыходзіў і не атрымліваў ніякіх хлебоў). Чэрвень 1855 года. №755.

...аб задавальненні былога пры Ціхініцкай, а цяпер пры Глускай царкве свяшчэнніка Канстанціна Карбоўскага адзінадушнага яму ад памешчыка Аскеркі молатага хлеба.

З 2 траўня 1855 года па 1865 год свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з'яўляўся свяшчэннік **Адам Радзевіч**.

З 17 верасня 1865 года свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з'яўляўся свяшчэннік **Фёдар Кандратавіч Чулкевіч**. Сын дзяка пры Ціхініцкай царкве Кандрата Сямёнава Чулкевіча, па далучэнні з уніі ў праваслаўе ў 1832 годзе навучаўся чытанню, спе-

ву, Статуту царкоўнаму ў Шклоўскім Уваскрэсенскім манастыры. У 1834 годзе прызначаны да Лукаўскай Грыгор’еўскай царквы дзяканам. У 1839 годзе пераведзены да Запольскай Мікалаеўскай царквы дзяканам, а 1 ліпеня 1846 года па распараджэнню начальства пераведзены ў Ціхініцкую царкву, у сціхар не пасвечаны. Састаў сям’і: жонка яго Марыя Лявонцева. Дзеці: Піліп, Фёдар, Уляяна, Мікалай — навучаліся ў хаце бацькі чытаць.

З (?) па 25 лістапада 1889 года свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з’яўляўся свяшчэннік **Усцін Гаручка** (памёр 25 лістапада 1889 года). З дынастыі царкоўнаслужыцеляў.

У 1889 годзе школа пісьменасці Ціхініцкага прыхода размяшчалася ў вёсцы Броннае ва ўстроенай для яе хаце. Настаўнікам з’яўляўся адстаўны унтэр-афіцэр Пракоп Данілаў, атрымліваў ад грамадства 30 рублёў за вучэбны год. Законанастаўнікам быў свяшчэннік Усцін Гаручка. Навучэнцаў было 16 хлопчыкаў.

З 5 снежня па 7 траўня 1908 года свяшчэннікам пры Ціхініцкай царкве з’яўляўся свяшчэннік **Мікалай Васільевіч Шафраноўскі**. Сын настояцеля Азяранскай Мікалаеўскай царквы свяшчэнніка Васілія Шафраноўскага (з дынастыі свяшчэннаслужыцелей). Закончыўшы курс Магілёўскай духоўнай семінары, Мікалай Шафраноўскі рэзалюцыяю Яго Праасвяшчэнства ад 1 кастрычніка 1889 года прызначаны на месца псаломшчыка да Запольскай царквы.

Псаломшчык Запольскай царквы М.Шафраноўскі рэзалюцыяю Яго Праасвяшчэнства ад 5 снежня

1889 года прызначаны на месца свяшчэнніка да Ціхініцкай царквы, таго ж павета. Рукапакладзены ў сан свяшчэнніка Яго Праасвяшчэнствам 18 лютага 1890 года. У 1890 годзе свяшчэннік М.Шафраноўскі быў правадзейным членам Магілёўскага братэрства. Прыхаджан Ціхініцкай царквы ў 1895 годзе было 1 775 мужчын і 1 736 жанчын.

17 сакавіка 1898 года за старанне і акуратнае выкананне пастырскіх абавязкаў свяшчэннік М.Шафраноўскі ўзнагароджаны скуф'ёю.

У 1906 годзе свяшчэннік Ціхініцкай царквы М.Шафраноўскі быў членам Таварыства дапамогі выхаванцаў Магілёўскай духоўнай семінарыі. У 1908 годзе М.Шафраноўскі меў асобы рахунак члена-укладчыка эмерытальнай касы духавенства Магілёўскай Епархіі: рахунак №443 — 272 рублёў. 7 траўня 1908 года настаўленнем Епархіяльнага начальства свяшчэннік М. Шафраноўскі прызначаны на пасаду псаломшчыка да Баркадабаўскай царквы Быхаўскага павета. Стала вакантным месца свяшчэнніка пры Ціхініцкай царкве: жалаванне — 500 рублёў, царкоўнай зямлі — 46 дзесяцін, памяшканне ёсць, прыхаджан — 2 207 мужчын і 2 147 жанчын. 15 жніўня 1909 года рэзалюцыяй Праасвяшчэннага Вікарыя, які знаходзіцца на вакансіі псаломшчыка пры Баркалабаўскай царкве Быхаўскага павета, свяшчэннік М. Шафраноўскі згодна прашэнню прызначаны на 2-ю свяшчэнніцкую вакансію пры Самацэвіцкай царкве Чэрыкаўскага навета.

17 лютага 1914 года пастановай Епархіяльнага начальства 2-гі свяшчэннік Самацэвіцкай царквы

М.Шафраноўскі адхілены ад месца з забаронай у свяшчэннаслужэнні і прызначаны на пасаду псаломшчыка да Вадвянскай царквы. М.Шафраноўскі перамешчаны псаломшчыкам да Лукаўскай царквы Рагачоўскага павета з 15 лютага.

31 жніўня 1916 года свяшчэннік М.Шафраноўскі, які знаходзіўся на вакансіі псаломшчыка пры Лукаўскай царкве, прызначаны на свяшчэнніцкую вакансію да Конейскай царквы Сенненскага павета.

З 25 чэрвеня 1908 года па 12 красавіка 1911 года свяшчэннікам Ціхініцкай царквы з'яўляўся свяшчэннік **Стафан Мікітавіч Лазараў**. Закончыў курс Магілёўскай гімназіі і праслухаў багаслоўскі курс у Магілёўскай духоўнай семінары. Рукапакладзены ў сан свяшчэнніка 15 ліпеня 1908 года і з'яўляецца заканаўчыцелем Брошанскай царкоўна-прыходскай школы. 1 красавіка 1911 года рэзалюцыяю Яго Праасвяшчэнства свяшчэннік Ціхініцкай царквы С.Лазараў згодна хадатайству епархіальнага назіральніка царкоўных школ перамешчаны на 2-ю вакансію свяшчэнніка да Сеннінскага сабора і прызначаны справаводам павятовага аддзялення вучылішчнага савета. 30 лістапада 1911 года 2-гі свяшчэннік Сеннінскага сабора С.Лазараў, перамешчаны да Чырвона-Будскай царквы Гомельскага павета.

10 студзеня 1914 года прызначаны на свяшчэнніцкую вакансію да Антонаўскай царквы Гомельскага павета.

З 12 кастрычніка 1914 года па 1916 год (пакуль апошні ўспамін і да закрыцця царквы), свяшчэннікам

пры Ціхініцкай царкве з'яўляўся свяшчэннік, протаіерэй **Канстанцін Яновіч**. Настаўнік Падлужскай царкоўна-прыходскай школы К. Яновіч, рэзалюцыяй Яго Праасвяшчэнства ад 7 сакавіка 1893 года прызначаны на месца псаломшчыка да Падлужскай царквы Мсціслаўскага павета.

12 красавка 1911 года згодна прашэнню перамешчаны да Ціхініцкай царквы.

У 1912 годзе ўзнагароджаны камілаўкай.

Па настаўленню Найсвяцейшага Сінода ад 28 сакавіка 1916 года за № 2307, удастоены ўзнагароды да дня нараджэння Яго Імператарскай Вялікасці за заслугі па духоўнаму ведамству санам протаіерэя царквы мястэчка Ціхінічы свяшчэннік К. Яновіч.

Закончыў духоўную семінарыю (з дынастыі патомственных свяшчэннаслужыцеляў). У 1890 годзе пасля гадавых выпрабаванняў быў залічаны ў разрадны спіс вучняў Магілёўскай духоўнай семінарыі ў 6 клас. Пасля заканчэння Магілёўскай духоўнай семінарыі ў 1890 годзе К.Яновіч быў прызначаны на настаўніцкую пасаду ў Падлужскую царкоўна-прыходскую школу.

30 жніўня 1898 года прызначаны на свяшчэнніцкае месца да Азяранскай царквы К.Яновіч рукапакладзены ў сан свяшчэнніка.

5 лютага 1901 года свяшчэннік К.Яновіч за стараннае і дабрачыннае выкананне сваіх абавязкаў, пры надта добрых паводзінах, узнагароджаны набедранікам. 1 сакавіка 1905 года рэзалюцыяй Яго Праасвяшчэнства К.Яновіч перамешчаны да Свержанскай царквы. 3

19 па 21 верасня 1906 года свяшчэннік К. Яновіч быў абраны прадстаўніком ад духавенства 2-ой акругі па палажэнні Епархіальнага сходу дэпутатаў.

Панамар пры Ціхініцкай царкве — **Сімяон Ясонаў Калман**. Сын дзяка. Па вывучэнню пры бацьку чытанню, спеву і Статуту царкоўнаму прызначаны указам Полацкай Духоўнай Кансісторыі ад 12 лютага 1829 года за № 671 да Ціхініцкай царквы дзяканам. А ў 1846 годзе па няздольнасці за хваробай выконваць пасаду дзякана пакінуты панамаром пры царкве. Сям'я: жонка Пульхерыя Францаўна — праваслаўнага веравызнання, дачка Вікторыя, сыны Іаан, Лявон.

Дзякан пры Ціхініцкай царкве — **Іаан Цітовіч**. Па настаўленню ад 29 ліпеня 1883 года звалены за штат, а на яго месца прызначаны паслушнік Магілевабрацкага манастыра **Іаан Мурашка**.

22 верасня 1906 года рэзалюцыяю Праасвяшчэннага Вікарыя псаломшчык Ціхініцкай царквы І. Мурашка пераведзены да Круганскай царквы Магілёўскага павета. Панамар пры Ціхініцкай царкве — **Іаан Сільвестраў Піянткоўскі**. Сын свяшчэнніка. Па вывучэнню чытання, спеву, Статуту царкоўнаму пры бацьку сваім прызначаны да Ціхініцкай царквы панамаром Указам Магілёўскай Духоўнай Кансісторыі ад 31 студзеня 1843 года за № 904. Халасты.

Панамар пры Ціхініцкай царкве — **Васіль Іасакаў Калман**. Сын дзякана, спачатку знаходзіўся пры Ціхініцкай царкве пазаштатным царкоўнікам, а з 1844 года 16 лютага указам Магілёўскай Духоўнай

Кансісторыі прызначаны панамаром да Стара Сельскай царквы Усіх Святых.

Сям'я: жонка Агафія Пятроўна — 31 год. Дзеці: Анастасія — 12 год, Фёкла — 8 год, Пелагея — 6 год, Апанас — 2 гады.

Панамар пры Ціхініцкай царкве — **Дарафей Матфеяў Стратановіч**. Сын свяшчэнніка (з дынастыі свяшчэннаслужыцеляў). У 1846 годзе прызначаны да Рыскоўскай Свята-Нікольскай царквы Рагачоўскага павета панамаром, а ў 1848 годзе па ліквідаванні пры Ціхініцкай царкве панамарскага штатнага месца пераведзены ў Ціхінічы, у сціхар не пасвечаны.

7 кастрычніка 1907 года былы псаломшчык Слабадской царквы **Арсень Траянаў** прызначаны на месца псаломшчыка да Ціхініцкай царквы.

16 лютага 1909 года рэзалюцыяй Яго Праасвяшчэнства селянін мястэчка Ціхінічы **Раман Сідарэнка**, які вытрымаў устаноўленае выпрабаванне, згодна прашэнню прызначаны на пасаду псаломшчыка да Рыскоўскай царквы Рагачоўскага павета.

Прасвірня пры Ціхініцкай царкве — **Вікторыя Лявонава Пікарская**. Удовая дз'ячэская жонка. У 1845 годзе па прашэнню прызначана да Ціхініцкай царквы штатнай прасвірняй.

Прасвірня пры Ціхініцкай царкве — **Пульхерыя Францава Калмакова**. Удовая панамарская жонка, былога пры Ціхініцкай царкве, Сімяона Калмана, па смерці яго ў 1847 годзе. Дзеці: Вікторыя, Лявон, Іаан.

Справа

Аб прымушэнні памешчыка Аскерка да перабудовы Ціхініцкай Міхайлаўскай царквы Рагачоўскага павета

Пачата 25 кастрычніка 1850 года.
Закончана 1 лістапада 1857 года.

Ваша Правасхадзіцельства. Паважаны Гасудар.

Ціхініцкая Міхайлаўская царква Рагачоўскага павета, прыход якой састаўляюць сяляне памешчыка Аскерка ў мястэчку Ціхінічы. Прыхаджан-сялян яго Аскерка 910 душ мужчынскага полу. Зямлі адведзена 59 дзесяцін, зямля на план знята, але план начальства яшчэ не паспела вярнуць. Ф.2001,Воп.1,Спр.503.

Справа

Аб прымушэнні памешчыка Аскерка да перабудовы Ціхініцкай Міхайлаўскай царквы Рагачоўскага павета

Пачата 25 кастрычніка 1850 года.
Закончана 1 лістапада 1857 года.

Ваша Правасхадзіцельства.

Ціхініцкая Міхайлаўская царква Рагачоўскага павета, прыход якой складаюць сяляне аднаго ўладальніка Івана Аскеркі ў колькасці 915 душ мужчынскага полу, акрамя таго, што пабудавана па фасаду рымскай капліцы і таму патрабуе перабудовы па вобразу праваслаўнай царквы, але цяпер патрабуе ў неадкладнай пакроўкі даху...

Ваша Правасхадзіцельства
Пакорны слуга Анатоль
Епіскап Магілёўскі.

(Вельмі вялікі спіс таго, што патрабуе рамонт, у тым ліку: падлога, з даху цячэ вада на іканастас і алтар...).

22 студзеня 1851 года.
Ф.2001, Воп.1, Спр.505.

**Ваша Правасхадзіцельства
Ваша міласць**

...З боку памешчыка Аскерка, як вядома мне, дагэтуль ні да якога распараджэння не прыступаў і акрамя таго, як данесена да мяне, той жа памешчык Аскерка, для адхілення сваіх сялян ад хаджэння ў царкву, праводзіць у нядзелі і святочныя дні паляванні і аблавы. Зноў пакорна прашу Ваша Правасхадзіцельства прыняць найкарацейшыя дзейсныя меры да неадкладнай памешчыкам Аскерка папраўкі Ціхініцкай царквы і найстражайшаму забарону яму праводзіць у нядзелі і святочныя дні паляванні і аблавы, якія ён праводзіць у мэтах адвергнуць прыхаджан Ціхініцкіх ад хаджэння ў царкву.

Ваша Правасхадзіцельства
Пакорны слуга Анатоль
Епіскап Магілёўскі.

(у справе знаходзіцца вельмі многа загадаў для Аскеркі, але ён іх на працягу ўсіх гадоў не выконваў, ссылаючыся на адсутнасць сродкаў).

26 кастрычніка 1854 года.

Яго Правасхадзіцельству
Магілёўскаму Грамадзянскаму Губернатару і Кавалеру.
Ад Рагачоўскага земскага спраўніка.
Рапарт.

Вашаму Правасхадзіцельству на загад ад 21 чэрвеня 1864 года маю гонар давесці, што Ціхініцкага памешчыка Аскерка аканоміяй пры Ціхініцкай царкве званіца пабудовай закончана. (Пабудавана толькі званіца, але не царква. Памешчык Аскерка ў 1863-1864 гадах паехаў у Мінскую губернію, маёнтак і царква перайшлі ў казну. Новая мураваная царква ў 1864 годзе была пабудавана за кошт казны).

Заўвага

У “Магілёўскіх Епархіяльных ведамасцях за 1908 год” прыведзены вытрымкі з дзённіка Праасвяшчэннага Яўсея за 1873 год, дзе паказана, што ў маі 1873 года ён выконваў у суправаджэнні архіерэйскай світы ў межах Магілёўскай Епархіі службы ў сельскіх прыходах: у Ціхініцкай царкве 18 траўня 1873 года — усяношная, 19 траўня 1873 года — Літургію і словы на словы: “Яшчэ любіце мяне, запаведзі мае выконвайце”. У раскладзе за 1912 год царквей і прыходаў, у якіх мела прабыванне Брацкая ікона Багародзіцы па шляху праходжання ў горад Гомель значыцца: 15 верасня, субота — Ціхінічы (усяношная).

(Дакументы даслала Левішко Т.Р., прыхаджанка храма Святой праведнай Сафіі Слуцкай (горад Мінск). Узнагароджана 10 мая 2009 года медалём святой Прападобнай Еўфрасінні Полацкай Беларускай Праваслаўнай Царквы, за ўвагу, за старанную працу ў гонар Царквы Божай).

Дадатак да гісторыі Рагачоўскага касцёла

У сваей кнізе “Вытокі. Станаўленне праваслаўя і іншых рэлігійных абшчын на Рагачоўшчыне — 1” (Рагачоў, 2008) я ўжо звяртаўся да гэтай тэмы (гл. стар. 84-89, 93-94), а цяпер дапаўняю матэрыял з брашюры М.Н. Альха “Гісторыя Рагачоўскага касцёла. Рагачоў 2003 год”. Таксама дапаўняю матэрыяламі дасланія з другіх крыніц: Левішко Т.Р. (Мінск), Сушчэўскі А.М. (Рагачоў), Сімакоў А.В. (Гомель).

...Пасля выезду ў канцы 60-х гадоў з будынка касцёла Рагачоўскага хлебазавода будынак практычна заставаўся без уладальніка, мясцовыя жыхары з суседніх вуліц горада літаральна разабралі прыбудовы з цэглы, дошкі ад плота і гэтак далей...

...Па сведчаннях мясцовых жыхароў, служба ў касцёле ўвесь час праводзілася, але касцёл быў зачынены ў 30-х гадах ХХ стагоддзя, у 1935-1936 гадах у касцёле знаходзіўся зернасклад. У канцы 30-х гадоў у будынку зачыненага касцёла быў адкрыты цэх ад талакі “Чырвоны пекар”, па вырабу напіткаў (морс і ліманад) і марожанага...

...Улетку 1940 года ў цэху адбыўся пажар, які знішчыў будынак касцёла. Пасля пажару з бляхі быў зроблен новы дах на касцёле. Востраканцовы шпіль над вежай не аднаўляўся, быў выраблены рамонт у сярэдзіне будынка і ў далейшым касцёл выкарыстоўваўся як склад [...] У час вайны 1941-1945

гадоў касцёл пацярпеў ад снарадаў і асколкаў падчас вызвалення горада Рагачова ад немцаў...

...Будынак касцёла быў самым высокім у горадзе Рагачове і амаль цалкам згарэлым. Было вырашана на ім, гэта значыць на месцы шпіля паўразбуранай згарэлай вежы касцёла, змайстраваць пажарны пост для назірання за горадам у выпадку пажараў, што ў 1944 годзе і было зроблена. Пажарны пост размяшчаўся на касцёле да 1948 года...

...19 красавка 1947 года, паводле акту бюро тэхнічнай інвентарызацыі горада Рагачова, будынак касцёла святога Антонія быў перададзены пад Рагачоўскі хлебазавод. У 1950 годзе да будынка касцёла была зроблена прыбудова з цэглы. У 1978-1980 гадах Рагачоўскі хлебазавод з будынка касцёла пераехаў у зноў пабудаваны будынак хлебазавода...

У 1988-1989 гадах групай краязнаўцаў горада Рагачова была прадпрынята спроба падрыхтоўкі да рэстаўрацыі будынка касцёла святога Антонія. Паднімалася пытанне пра яго рэстаўрацыю ў раённай газеце “Камунар” і ў гарвыканкаме. Для садзейнічання ў дадзеным пытанні ў 1989 годзе пры музеі “Народнай славы” горада Рагачова было створана краязнаўчае грамадства “Замчышча”. Пры ўсіх высылках пытанне рэстаўрацыі касцёла так і засталася адкрытым.

У 1999-2000 гадах горад Рагачоў наведаў кардынал К.Свёнтэк, прадстаўнік рыма-каталіцкай канфесіі ў Беларусі, вырашалася пытанне пра рэстаўрацыю касцёла святога Антонія.

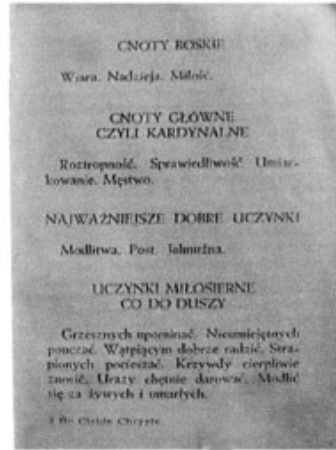
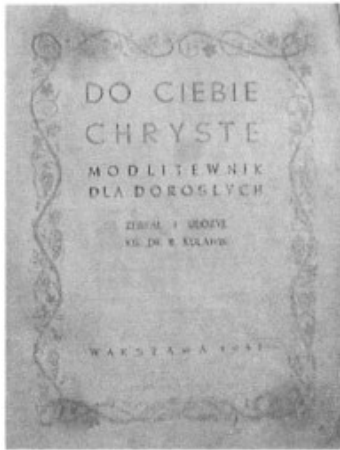
*Будынак дзе збіраліся католікі ў 1992-1993 гадах
на вуліцы Л.Талстога №10\1.*

Пасля закрыцця ў 30-х гадах ХХ стагоддзя мясцовага храма святога Антонія мясцовыя католікі перайшлі на нелегальнае, а потым на паўлегальнае становішча (збіраліся ў хатах веруючых католікаў). Зарэгістравана каталіцкая абшчына горада Рагачова ў 1992 годзе. У 1992–1993 гадах католікі збіраліся каля каталіцкай капліцы на старых могілках улетку, а зімой

*Ядлоўская Ядвіга Пятроўна.
(04.12.1900–13.03.1999).*

*Каталічка. Ураджэнка вёскі
Кашара, Дварэцкага сельсавета.
У 1935 годзе пераехала ў горад
Рагачоў, дзе пражывала на вуліцы
Л.Талстога №10\1. У яе будынку
збіраліся на малебны католікі ў
1992-1993 гадах.*

*Малітоўнік (Варшава 1911 год) Ядлоўскай Я.П.
знаходзіцца ў прыватнай калекцыі Сушчэўскага А.М.*

у будынку каталічкі Ядлоўскай Ядзьвігі Пятроўны па вуліцы Л.Талстога, будынак №10/1 (да яе смерці).

Пасля прывядзення каплічкі ў парадак (1993 год) збіраліся летам, а зімой па дазволу райвыканкама ў мясцовым будынку культуры, у адведзеным ім пакоі (у святочныя дні ім забаранялі праводзіць свае малебны). Палепшылася іх становішча, калі яны 11 верасня 2004 года выкупілі стары будынак хуткай дапамогі: адрамантавалі, навялі парадак і сталі праводзіць богаслужэнні зімой, па вуліцы Савецкай дом № 38. Улетку богаслужэнні праводзілі ў часовым будынку які знаходзіцца на тэрыторыі касцёла.

Ксяндзы, кожны ў свой час па сіле сваёй магчымасці разам з прыхаджанамі, ўнеслі і ўносяць свой уклад у рэстаўрацыю касцёла.

Каталіцкая капліца святога Антонія

Часовы (летні) будынак, дзе ў сённю збіраюцца на малебны католікі, знаходзіцца на тэрыторыі касцёла

У сучасны момант працу па рэстаўрацыі касцёла праводзіць Будаўнічае упраўленне (Віцебская каталіцкая епархія Рымска-Каталіцкай Царквы па Рэспубліцы Беларусь), горад Віцебск. Курыруе будаўніцтва Біскуп Уладзіслаў Блін. Працу выконвае брыгада пад кіраўніцтвам брыгадзіра Вайцеховіча А.Ф.

Цікавыя звесткі даслаў А. Сімакоў (Гомель), дзе католікі Рагачоўшчыны змогуць даведацца (у тым ліку дзякуючы і даследчыку каталіцкай царквы на Гомельшчыне Уладзіміру Васькову з Тулы, і тэхнічнай дапамозе мінчаніна Дзяніса Салаша) пра гісторыю іх абшчыны з рэдкай кнігі “Нашы касцёлы. Том 1.

Магілёўская Архідыяцэзія” Я. Жыскара (Варшава-
Пецяярбург 1913 год) на польскай мове.

[...] Парафія горада Рагачова налічвае да 1 500

*Будынак касцёла ў 1991 годзе. Здымак Альха Н.М.
вернікаў, пераважна шляхты небагатай і некалькі*

зямельных абшарнікаў. У самым горадзе — да 300 жыхароў-католікаў. Калісьці 3 парафii існавалi ў межах цяперашняй Рагачоўшчыны. Было 3 касцёлы акрамя Рагачова: у Азяранах (манастыр) і ў Сверхні. Сёння гэтыя касцёлы з'яўляюцца цэрквамі”.

Да нядаўняга часу быў у Рагачове адзін касцёл (драўляны), які не змяшчае нават паловы вернікаў,

Старонка №62 з кнігі «Нашы касцёлы»

акрамя гэтага, пагражаецца паваліцца. Не верылася ў прыход лепшых часоў: плябаны з гаротнасцю глядзелі на стан парафіі. Гады зрабілі адбітак на храм, а бедны народ з-за малой колькасці месцаў у касцёле адвык ад святой службы, астатняе дапоўнілі змяшаныя шлюбы і адносіны з іншаверцамі. Парафія паменшылася. Пастыры імкнуліся падняць дух вернікаў, але іх высілкі разбіваліся з-за недахопу храмаў. І доўгі час не было тут свяшчэннаслужыцеля, які б адважыўся на будаўніцтва новага храма. Але знайшоўся нарэшце такі чалавек — ксёндз Бернатавіч. Веруючы ў Божую дапамогу і будучы ўпэўнены, што ў апошнім запатрабаванні, і цяжары, беларус ссунецца з месца, і пачаў ён гэту творчую працу, на якую здольныя толькі нашы каталіцкія святары. Нялёгкаю меў перад сабой задачу руплівы пастар. Плябанія пагражала паваліцца, так, што жыць у ёй было небяспечна. Нехапала сродкаў для ўтрымання плябаны, службы касцёльнай, на строй касцёла.

Рабіць трэба было ўсё, пачынаючы з падмурка.

Пачаў ксёндз Бернатавіч з плябаніі. Нельга было пабудаваць адразу новую, таму, што не было на гэта сродкаў, таму паступова з дзіўнай вытрымкай, звычайна як у Літвіна, ідзе ўперад крок за крокам. Адна за другой абнаўляюцца сцены, так, што праз некалькі гадоў ужо нічога старога ў плябаніі не засталася.

Ішла гэта праца. Людзі, бачачы гэту працу, спяшаліся з дапамогай. А плябан не стамляўся. З’явілася плябанія, прыйшла чарга на будаўніцтва прыбытковых хат. І тут перамагла вытрымка і добрая воля пастара. Дзве хаты (прыбытковых) сталі нібы па

we w brak osiadczeni. I przez tego czasu było tutaj zapłana, kłótnia odwołania się do biskupa Nowej. Aż musiał się natężyć taki gorączkowy miesiąc. Bernatowicz.

Nowy Kościół w Niebłotach.

Liter w parochi Białej i, będąc przyrodnym, ze względu na potrzeby i potrzeby Biskopstwa powierzył jej, zaczął on być pracy walczyć, do której wkładał się tylko nasz kapłan katolicki.

Nie łatwo miał przed sobą zadanie nowego pastora. Brakowało wykształconej plebanii groźna rana, tak, iż nie było u niej było niepełnohodowlanych, brakowało środków na utrzymanie probostwa, służby kościelnej, na aparaty kościelne. Tworzyć trzeba było wszystko od fundamentów.

Zaczął ks. Bernatowicz od plebanji. Nie można było od razu nowej postawić, bo brakowało na to środków, więc poszła z wyrozumiałością tak podziwianą, a zwykłą u Litwinów, gdzie najpierw kłęk w kościołach. Jedną za drugą odnowiła się, rozszerza, tak iż po kilku latach nie już w plebanji starego niepozostali.

I była jakos ta praca. Lud i obywatelstwo, widząc jej owocnie, spieszyli z pomocą. A profesorowie nie ustawali.

Najbardziej pociągają, przystąpił koleś na zbawienie duszom duszistych. Po prostu z bezmyślnie pisał w rubryce

zobowiązań, że znowu z tego do obywatela. Przewidywał, że znowu do obywatela. W tym czasie. Dwa dni do obywatela do obywatela. Jedną plebanją, w której do obywatela do obywatela. Zdobowiączy w ten sposób środki na utrzymanie plebanji. Ks. Bernatowicz powołał do siebie, aby zastąpić w obywatela. Ks. Bernatowicz w ten sposób przetrzymać, w ten sposób do obywatela. Tępo na jego miejscu po stronie latami, wyczerpani plebanji, w ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela z obywatela. Ks. Bernatowicz jedną rubryką, że do obywatela, w ten sposób do obywatela.

Zobowiązać kościoł w parochi, zaczął w 1890 roku, w czasie plebanji. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

Na tymi warunkach, ks. Bernatowicz, wśród kapłanów parochialnych, w ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

Najbardziej to praca, w ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

Dziś ten parafianin ks. Bernatowicz w obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela. W ten sposób do obywatela.

Старонка №63 з кнігі «Нашы касцёлы»

загадзе чароўнай палачкі. Атрымаўшы такім чынам сродкі для ўтрымання касцёльнай службы, ксёндз Бернатавіч падумаў пра тое, каб адпраўляць больш святочна святую службу і такім чынам прыцягнуць абыякавых у касцёл. Іншы на яго месцы пасля 6 гадоў знясільваючай працы шукаў бы адпачынак і спакойна-

га пажынання пладоў сваёй працы. Ксёндз Бернатавіч аднак збіраецца выканаць найцяжэйшае заданне.

Пабудаваць касцёл у парафіі, якая налічвала 1 500 душ, падчас эканамічнага крызысу і матэрыяльнасці, мяркуючы па-людску — толькі псіхічна хворы чалавек можа гэтым заняцца. Але такія “псіхічна хворыя”, дзякуючы Богу, сярод святароў сустракаюцца часта. Глыбокая вера ў Бога, вера ў ахвярнасць народа, жалезная воля і энергія ствараюць у нас выдатныя храмы, пра якія калі спытаць як яны з’яўляюцца, ніхто не дасць адказу — Бог даў.

Тут ужо не лічыцца з алоўкам у руцэ: колькі прыбытку і колькі выдатку, колькі ёсць у касе пачынальна гэта вялікая справа, тут нават наперад не вылічыць, колькі адкуль будзе. І прыходзіла часам дапамога адтуль, адкуль менш усяго чакалі. Нялёгка гэта праца — дастукацца да людскіх душ: сустракаючыся з неахвотай і непрыемнасцямі.

Выпрошваючы ў людзей той грош, з якім ён неахвотна растаецца. Колькі ўмеласці тут трэба. Іншы раз трэба ўмець скарыстацца выпадкам, не раз трэба ведаць і слабыя месцы чалавека. Трэба валодаць гэтым дарункам, які цяжка выпрацаваць у сябе, які звычайна бывае ад нараджэння.

І гэтым валодаў ксёндз Бернатавіч у дастатковай ступені, нават меў вытрымку і жалезную волю. Умеў выкарыстоўваць акалічнасці, гаварыць з людзьмі...

[...] Адночы адзін з жыхароў абяцаў даць на касцёл 1 000 рублёў. Гэты жыхар даслаў у Рагачоў на продаж вялікую партыю дрэва. Яўрэі, якія даўно

назіралі зайздросным вокам на гандлёвыя аперацыі жыхара, вырашылі напалохаць яго, каб ён адступіў, прымусіць канкурэнта, каб ён адмовіўся ад продажу. Дамовіліся паміж сабой і не давалі за дрэва больш 500 рублёў. Пазнаў пра гэта ксёндз Бернатавіч, паглядзеў дзелавым вокам на дрэва і адразу зразумеў усю гульню. Гэты жыхар дамаўляецца з ксяндзам Бернатавічам і той згаджаецца прыняць дрэва ў месца абяцаных 1 000 рублёў. Не прайшло яшчэ і некаль гадзін, як яўрэі бачачы, што гульня не атрымалася, прапануюць ксяндзу 3 000 рублёў. Але ксёндз не саступае. Забірае дрэва і часткова прадае за некалькі тысяч рублёў, а акрамя гэтага атрымлівае неабходны матэрыял. Умеў прыцягнуць народ да працы ксёндз Бернатавіч. А тыя спяшаліся са сваімі ахвяраваннямі. На чале гэтай працы стаяў касцёльны камітэт. Не такі камітэт, як гэта часта бывае, калі нязгода чальцоў і іх няўзгодненыя дзеянні становяцца перашкодай у працы. Не, тут гармонія і разуменне свайго пасланніцтва прыводзяць да вялікіх рэчаў. Усе спяшаюцца да агульнай працы, а першым чынам — магнаты. Разумеючы, што праўдзівы высакародны дух засноўваецца на службе Божай, а не са стварэння сабе прыяцеляў з мамоны, як кажа святое Пісанне, спяшаюцца яны з дапамогай свайму плябану.

Найвялікую, шчодрую дапамогу аказаў чалец Дзяржаўнай рады спадар Сенажэнскі. Некалькі тысяч у нашы цяжкія часы — вялікае ахвяраванне. Нават дзень асвячэння касцёла ён адзначыў новым шчодрым дарункам, уручаючы плябану зноў 1 000 рублёў. Вядо-

мы сваімі ахвяраваннямі на грамадскія справы спадар Сенажэнскі зразумеў высакародную думку плябана.

Ахвяраванні свае нясуць таксама спадары: Клатніцкі і Хадасевіч. Спяшаецца з дапамогай небаягая шляхта, даюць свае ахвяраванні і долю працы ў меру магчымасці. І так на працягу паўтара года з'явіўся прыгожы цагляны, у гатычным стылі касцёл, пабудаваны коштам 30 з лішнім тысяч рублёў. У дзень (Ператварэння Гасподня) 6 жніўня 1912 года плябан святкаваў сапраўдны трыумф і каранаванне сваей працы ў прысутнасці 10 ксяндзоў, якія памкнуліся на гэтыя свята і вялікай колькасці радасных граждан і прыбылых з розных месцаў гасцей. Быў асвечаны новы касцёл, быў аддадзены на хвалу Бога. Там, дзе ўжо на працягу шматлікіх дзясяткаў гадоў мы абвыклі аплакваць страты.

Сёння касцёл адзначыў вялікае свята набыцця новага выдатнага храма.

У натоўпе людзей, прадстаўнікоў розных парафій, бачылі набожных людзей, аж з-пад Менска. І глядзячы на гэтых людзей, можна было ўбачыць не адну слязу ў вачах сівога старога, і слязу не гаротнасці і распачы, але радасці і надзеі на ўсіх тварах. Можна было ўбачыць усмешкі радасці і надзеі, што Рагачоў ужо пачне новую эру, эру жыцця і духоўнага развіцця. Дарма, аднак, шукалі б плябаны, як заўсёды не ахвотнік хвал. Як заўсёды меў звычку выяўляцца: “касцёл сам вырас з зямлі”, не яго працамі і клопатамі. Але аднак гэты быў дзень яго трыумфу, за яго энергію, зацятасць

Nowy Kościół w Rochaczewie.

Новы касцёл у Рагачове, 1912 год

і каханне касцёла Божага — дзякуе парафія за пабудаваны касцёл.

Але і касцёл святкаваў свой трыумф. Дзіўныя жыхары Рагачова са здзіўленнем глядзелі на гэты храм, які стварыла вера католікаў. Гэта набожнасць людзей і іх ахвяраванні — для іх, не знаёмых з жыццём касцёла, было рэччу зусім незразумелай.

Гонар Вам, землякі, за гэту працу, за гэта прысвячэнне і ахвяраванні, за гэта адзінства, якое велізарныя рэчы можа стварыць. Вы кінулі на алтар Бога і алтар радзімы гэту жменю золата, а яно для вас у жэмчугі пераўтварылася, веры і каханні радзімы няхай зменіцца. Гонар табе, слуга Божы, за вялікую выкананую працу, але нельга табе ісці на супакой. Ідзі далей у тваёй творчай працы, а калі будзеш адчуваць пакрыўджаным, скажы “Табе Радзіма, табе Божа!” [...]

Пераклад з польскай мовы Шлык Алены Боліславаўны.

Антушоўскі касцёл

У пачатку XX стагоддзя на тэрыторыі Рагачоўскага раёна працаваў Антушоўскі касцёл, да 1933 года абслугоўваў яго ксёндз Мустэйкіс Казімір Ігнатавіч, доўгі час пражываўшы ў Антушах.

Узнікла вёска дзесь у XVI стагоддзі, калі Беларусь была ў складзе Рэчы Паспалітай. Польскі кароль узнагародзіў воіна Антушэвіча Анджэя за храбрасць і мужнасць у бітвах шляхецкім тытулам і надзелам

зямлі. Прайшло больш за два стагоддзі і з патомкаў Анджэя ўтварылася вялікая веска на беразе ракі Добасна. Калі пачалося паўстанне пад кіраўніцтвам Тадэуша Касцюшкі (1794 – 1795 гг.), то гэта вёска прымкнула да яго. Паўстанне, як вядома, было падаўлена, усіх жыхароў выслалі ў Сібір, вёску спалілі і забаранілі на гэтым месцы сяліцца.

*Касцёл у вёсцы Антушы.
Здымак з прыватнай калекцыі Альха М.Н.*

Жаўнераў, якія трымалі ўдзел у падаўленні паўстання, цар вырашыў узнагародзіць. Іх вызвалілі ад воінскай службы, далі па надзелу зямлі. За казённы кошт пабудавалі ўсім хаты, праваслаўную царкву і школу. Вёска існуе і зараз, толькі ў 90-х гадах XX стагоддзя зніклі ад старасці і непатрэбнасці школа і разбурылася царква.

І вось у 1848 годзе тут пачаў будавацца касцёл, якому быў дан тытул Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі. Узнікае пытанне, чаму менавіта тут пачаў будавацца касцёл, тут у невялікай вёсачцы, калі побач ёсць даволі вялікія вёскі. Дакладных звестак пра гэта няма. Але хутчэй за ўсё, было так: у той час Чырвоным Берагам валодаў вядомы на Беларусі і вельмі багаты (меў 92 маёнткі па ўсім свеце, нават у Канадзе) магнат Паклеўскі. Хадзілі чуткі, што яго стрыечны брат быў актыўным удзельнікам паўстання 1794-1795 гадоў і быў забіты. Не выключна, што і сам Паклеўскі спачуваў паўстанцам. Таму, мусіць, ён і вырашыў узвесці своеасаблівы помнік у той загінуўшай вёсцы і ўсім, хто змагаўся за волю. Сімвалічна і тое, што Антушоўскі касцёл узвышаўся якраз насупраць той царскаслабадзкой царквы, і яго званы і арган магутна гучалі на ўсю акругу, нібы абвяшчалі — не загінула памяць аб загінуўшых, не загінула каталіцкая вера.

Касцёл быў драўляны, але пабудаваны надзейна і прастаяў бы яшчэ не адно стагоддзе, збіраючы на свае службы ўсіх католікаў акругі. А 15 жніўня, у свята Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі тут праходзіла святочнае набажэнства, на якое з'язджаліся

людзі не толькі сваёй, але і з суседніх парафій. Ладзіўся кірмаш, на якім бойка гандлявалі ўсялякімі прысмакамі, гучала музыка. Праходзіў фэст, пра які людзі згадваюць і цяпер.

Але насталі часы Савецкай улады, калі пачалося ганенне на рэлігію.

У 1923 годзе ў апошняга Антушоўскага ксяндза Мустэйкіса канфіскавалі дом, дзе ён жыў і дзе быў невялікі гатэль для наезжых. У ім адкрылі школу з польскай мовай навучання, адгарадзіўшы яе ад касцёла высокім плотам. Ксёндз пасяліўся ў вёсцы на кватэры, касцёл па ранейшаму дзейнічаў.

Але ўжо стаяў на парозе трагічны і жудасны 1929 год, пачаліся арышты, з вёскі забралі 31 чалавека. Антушэвіч Гэлю арыштавалі толькі за тое, што ў яе на кватэры жыў ксёндз Мустэйкіс. Усе яны былі аб'яўлены “ворагамі народа”.

А ў асірацеўшай вёсцы засталася адна толькі аддушына, адна надзея — пан Бог і малітва да Яго. І разам з удовамі і сіротамі галасілі сумна і надрыўна званы Антушоўскага касцёла па сваіх загубленых сынах. Але хутка ў людзей адабралі і гэту радасць. Побач з касцёлам школа, і малеча ў час набажэнства на перапынку, а то і з урока, крадучыся, цераз агароджу, уцякала да матак і бабуль у касцёл, каб памаліцца хоць трохі за сваіх бацькоў і сваю сіроцкую долю. Улады вырашлі пакласці гэтаму канец, але зрабілі гэта “законна”.

Увясну 1934 года, у канцы навучальнага года, быў аб'яўлены агульны бацькоўскі сход. Школа старанна

рыхтавалася да яго. Бацькі на сход прыйшлі дружна. А напрыканцы бацькоў запрасілі распісацца ў паперы, што яны, маўляў, прысутнічалі на сходзе. Людзі без аніякай трывогі паставілі свае подпісы. Дырэктарам школы быў Ян Адамовіч.

А праз нейкі час прыехалі гарадскія ўлады знішчаць касцёл. Узрушаным людзям, якія збегліся бараніць яго, аб'явілі, што гэта робіцца па просьбе саміх жа вяскоўцаў і паказалі тую самую паперу, дзе стаялі іхнія подпісы. Толькі загалавак у гэтай паперы быў не аб тым, што яны прысутнічалі на сходзе, а аб тым, што яны просяць закрыць касцёл, таму што трэба павялічыць школу. Што ні галасілі, што ні прасілі — усё было марна. Разбурылі званіцу, паскідалі крыжы, спалілі ў вялікім вогнішчы абразы і харунвы, з аргана дзецям загадалі рабіць шпакоўні. З касцёла зрабілі школу.

У гады Вялікай Айчыннай вайны вернікі, як маглі, адрадзілі касцёл, і ён зноў пачаў дзейнічаць. Ксёндз наязджаў з Бабруйска толькі ў святочныя дні. Пасля вайны, у 1946 годзе, з касцёла зноў зрабілі савецкую ўстанову — Чырвонабярэжскі дзіцячы дом, які знаходзіўся тут да 1965 года. З 1965 года па 1978 год у будынку былога касцёла размясцілі Побалаўскую бальніцу. Ёй хапіла першага паверха, а другі сталі паціху бурыць і расцягваць. Пачалося гэта пры галоўным лекарам Дзеравянка В.А.

Але касцёл яшчэ трымаўся. Трэба адзначыць, што яму яшчэ добра пашанцавала, таму што ў тыя ліхія гады ён меў прыстойнае прызначэнне: дзіцячы дом,

бальніца, школа. Дзякуй Богу не зрабілі з яго які склад, альбо канюшню. Але як толькі бальніца пераехала ў Побалава, прыйшлі апошнія дні яго існавання. Улады махнулі на яго рукой і адмовіліся, хаця ўсім добра было вядома, што гэты будынак з’яўляецца архітэктурным помнікам. Але да яго захавання не было зроблена нічога. І пачаўся вялікі разгром. Бурьлі і вывозілі ўсё. Спачатку расцягнулі ўсе гаспадарчыя пабудовы, а калі засталіся толькі сцены касцёла, разбурэнне спынілася на нейкі час — сцены не паддаваліся ні тапару, ні лому, ні кувалдзе, стаялі непарушна. І, што дзіўна, касцёл быў зроблены без аніводнага жалезнага цвіка, толькі дрэва. А бярвенні так падагнаны, так адзеланы, што паміж імі нельга было прасунуць нават вострае лязо нажа.

Але перапынак быў кароткі. Наш народ на што іншае, а на разбурэнне (“до основанья, а затем...”) вельмі здатны. Ды і чаго дзівіцца — так выходзілі з самага 1917 года. Карацей, падагналі трактар, зачэпілі трасамі... Гінуў касцёл як жывая істота. Такі скрыгат стаяў, нібы цяжкі стогн. Людзі, якія бачылі гэта і чулі, казалі: адчуванне было такое, што касцёл плакаў. Плакалі і людзі разам з ім.

Але тым, хто бурыв, было, відаць, не страшна. Кажуць, пабудавалі з касцёла два дамы ў Жлобіне. Цікава, як ім живеца ў тых сценах? Антушоўцы ў гэтым пагромае ўдзелу не бралі. Яны з вялікім сумам і болем, але моўчкі развіталіся са сваім касцёлам. Маўчалі, бо з уладай спрачацца іх адвучылі назаўсёды. Знік касцёл, і толькі вялікі ксяндзовы сад і алея з ве-

кавых дрэў нейкі час трымалася, а зараз і іх няма. І касцёл за стогоддзе ўсё ж выканаў сваё прызначэнне. Ён паднімаў з кален паўшых духам, усяляў надзею ў часы адчаю і распачы, дапамог людзям выстаяць у суровыя гадзіны, не забыцца свайго веравызнання і дачакацца тых часоў, калі можна адкрыта і дзіця сваё перахрысціць, і Богу памаліцца, і не баяцца называцца католікамі.

Сабраў і апрацаваў успаміны Барановіч Іван Мацвеевіч, 1925 года нараджэння з вёскі Антушы.

Дакументы сведчаць

З ведамасці

Па стану царквей па Рагачоўскай добрапрыстайнасці сяла Азяраны за 1842 год.

Землі пры гэтай царкве знаходзяцца, як бачна з дакумента, дадзенага на ўгоддзе гэтай царквы ў 1759 годзе, мінуўшчынай, уладальнікам Азяранскага маёнтка настаяцелем Быхаўскага каталіцкага манастыра, ксяндзом Рэмічыушэм Пехнікевічам, тры увалокі, але з сапраўднай дачы пры царкве не маецца і дзвюх увалок, урэшце свяшчэнна і царкоўнаслужыцелі апрацоўваюць яе самі.

Свержаньскі касцёл упамінаецца пасля 1-га падзелу Рэчы Паспалітай (1772 год), калі мястэчка Свержань стала ў складзе Расійскай імперыі.

Справа

Аб ліквідацыі Сверханьскага і Азяранскага
рыма-каталіцкіх касцёлаў Рагачоўскага павета.

Пачата 5 ліпеня 1866 года.
Закончана сакавік 1870 года.
Канфідэнцыяльна.

Яго Правасхадзіцельству Магілёўскаму губернатару.
Ад Рагачоўскага павятовага спраўніка.

Рапарт.

У дапаўненне да рапарта за №4 траўню, гонар падаць пры сім Вашаму Правасхадзіцельству прашэнне дзяржаўных сялян Азяран, якія хадатайствуюць аб закрыцці Азяранскага касцёла. Прымаючы пад увагу, што да Азяранскага касцёла прыпісана вельмі мала прыхаджан, а таксама, што прыхаджане могуць быць прыпісаны да Рагачоўскага касцёла і таксама да Быхаўскага касцёла, як частка прыхаджан раскідана па Быхаўскаму павету.

№83 ліпеня 13-га дня 1866 года.

Яго Правасхадзіцельству
Магілёўскаму губернатару
Ад Рагачоўскага павятовага спраўніка.

Рапарт.

У выкананне прадпісання — 10 верасня 1866 года за №974 маю гонар данесці Вашаму Правасхадзіцельству, што Азяранскі і Сверханьскі рыма-каталіцкія касцёлы мною запячатаны, першы 13-га кастрычніка, а апошні 17-га кастрычніка...

Зважаючы на тое, што Доўская і Сверханьская праваслаўныя цэркві маюць далека нядобрыя званы, а таксама, што абраз Божай Маці зняты спрадвеку з праваслаўнай царквы Сверханьскай, хадатайнічаць: аб дазvole перадаць званы Азяранскага і Сверханьскага касцёлаў у найменаваныя цэрквы, а таксама панаснога абраза Божай маці ў Сверханьскую царкву.

№2446.

Павятовы спраўнік.

Выпіс

Царкоўных рэчаў і ікон Святых Угоднікаў, якія аказаліся ў зачыненым Азяранскім касцёле.

1. Ікона Збавіцеля на крыжы.
2. Ікона Святога Міхаіла.
3. Ікона Прасвятой Багародзіцы кармячай у залатых рамах.
4. Ікона Святога Іосіфа з феранкамі.
5. Ікона Святога Антонія.
6. Ікона Святога Казіміра.
7. Ікона Святой Фёклы.
8. Ікона Зачація Святой Ганцы.
9. Ікона Святых Троицы,
10. Карон срэбных на іконах Збавіцеля і Божай Маці Чэнстахоўскай.
11. Крыж срэбрны з мошчамі Святога Антонія.
12. З галоўнага трона мармуровы камень з асобнымі мошчамі.
13. Рэліквіі: Cum Linqо сувусіс, з мошчамі Святога Іаана і Святога Казіміра, вызалачаныя.
- (астатнія рэчы — 138 найменняў).
- 20 кастрычніка 1866 года.

**Віленскі, Ковенскі, Гродзенскі і Мінскі генерал
Губернатар**

Магілёўскаму губернатару.

На прадстаўленне ад 24-га чэрвеня 1867 года за №5084, траўню гонар паведаміць, што я не су-стракаю перашкод да перадачы прычту Азяранскай праваслаўнай царквы Рагачоўскага павета, усёй зямлі, якая знаходзілася ва ўладанні ліквідаванага Азяранскага касцёла ў колькасці 50,80 дзесяцін.

**Віленскі, Ковенскі, Гродзенскі і Мінскі генерал
Губернатар, і Галоўны начальнік Віцебскай, і
Магілёўскай губерні 31 жніўня 1866 года №1254**

У Вільні па асобай канцэлярыі

Аб ліквідацыі Свержаньскага і Азяранскага касцёлаў. Магілёўскаму Губернатару па павагай, выкладзеным у даванні Вашага Правасхадзіцельства ад 17-га жніўня за №888.

Праваслаўная царква і дзяржаўныя сяляне сяла Азяран, прызнаўшы са свайго боку магчымым рыма-каталіцкія касцёлы, якія знаходзяцца ў мястэчку Свержань і ў Азяранах, ліквідаваць. Я дазваляю вам зрабіць па гэтаму прадмету адпаведнае распараджэнне ва ўстанаўленні парадка, а прыхаджан сіх касцёлаў дазволіць рыма-каталіцкаму Епархіяльнаму начальству размеркаваць да бліжэйшых касцёлаў.

Генерал-ад'ютант.

Правадзейны Стацкі Саветнік.

**Віленскі, Ковенскі, Гродзенскі і Мінскі генерал
Губернатар**

Магілёўскаму Губернатару.
Упраўленне Дзяржаўнай маёмасцю.
4 снежня 1867 года.

Свяшчэннік Азяранскай Мікалаеўскай царквы Рагачоўскага павета ад 14 кастрычніка 1867 года за № 104 просіць Упраўленне Дзяржаўнай маёмасцю аб дазволу прычту азначанай царквы разабраць недакончаны, паўразбураны мураваны касцёл і скарыстаць яго на пабудову цёплай праваслаўнай царквы... У Азяранах знаходзяцца два будынкі ліквідаванага касцёла: адно драўлянае, перададзенае ў духоўнае ведамства на пабудову малельнага склепа, а іншыя — сцены мураванага касцёла, які пачаўся будавацца ў 1825 годзе, і спынілася будаўніцтва ў тым жа годзе.

**Віленскі, Ковенскі, Гродзенскі і Мінскі генерал
Губернатар**

Магілёўскаму Губернатару.

На прадстаўленне Вашага правасхадзіцельства ад 14 снежня 1866 года за №1304, у гонар Вашай міласці паведамляю, што з майго боку не сустракаецца перашкод да аддання Азяранскаму праваслаўнаму грамадству запячатанага будынка ліквідаванага Азяранскага касцёла, для будаўніцтва малельнага склепа на могілках...

Выпіс з артыкула

“Аграмястэчка — ад Аскеркаў да нашых дзён”

У 1778 годзе на сродкі ад прыбыткаў маёнтка ў Ціхінічах быў пабудаваны каталіцкі касцёл, які пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай стаў выкарыстоўвацца як праваслаўная царква, а з 1864 года, як званіца адноўленага праваслаўнага храма. Пасля рэвалюцыі тут размяшчалася народная хата чытальня (клуб). **Мікалай Жылінскі “Краязнаўчая газета” 2009 год.**

Журавіцкае добраахвотна-пажарнае грамадства (Мястэчка Журавічы Быхаўскага павета).

Кіраванне: старшыня — протаіерэй Зміцер Чарнаўскі, праваслаўны.

Чальцы: купецкі сын — Анатоль Маркавіч Шаблоўскі, праваслаўны. Ксёндз — Эдуард Вайцяховіч — рыма-каталіцкая духоўная семінарыя, плябан Журавіцкага касцёла.

Памятная кніжка Магілёўскай губерні На 1910 год

Быхаўскі касцёл, плябан-ксёндз Пётр Януковіч (ён жа Рагачова-Быхаўскі дэкан), рыма-каталіцкая духоўная семінарыя.

Антушоўскі касцёл, плябан-ксёндз Аляксандр Болтуць, рыма-каталіцкая духоўная семінарыя.

Выпіс з артыкула

Мой далёкі сваяк працаваў у маёнтку Арэхаўна (магчыма, настаўнікам). Адам Антонавіч Пржэляскоўскі нарадзіўся ў фальварку Чыгрынка 22.04.1862 года. Хрышчоны ў Азяранскім касцёле 02.05.1862 года. — ксёндз Адам Каркоўскі, копію сведчання падпісаў ксёндз Рагачова-Быхаўскага дэканата Пётрыца. Хросныя: дваранін Юсіф Булгак і дваранка Мацільда Гонвальд. У 1891 ці 1898 гадах жыву ў маёнтку Арэхаўна (Ушацкай воласці Лепельскага павета) — сын Браніслаў Адамавіч Пржэляскоўскі. Аркадзій П.Раляскоўскі.

Вытрымкі з артыкула “Дрэва жыцця”

...Юзэфа Іванаўна (яе бацька Ясь “Іван” Ігнатавіч з дваранскай сям’і. Пасля разгрому паўстання яны былі выселены і пазбавіліся свайго радавога маёнтка-вёскі Сенажаткі) напачатку 30-х гадоў вышла замуж за Эдуарда Антонавіча Сенажэнскага. У суседніх Антушах дзейнічаў касцёл, у якім маладыя бралі шлюб... Пайшла ў школу Фелікса. Яна наведвала польскую школу ў Антушах, якую змесцавалі ў зачыненым касцёле. Там вучыліся дзеці-католікі з навакольных вёсак. У школе быў вельмі добры падбор настаўнікаў, выкладалі музыку — было фартэпіяна, струнныя і духавыя прылады. Аднак у сярэдзіне 30-х гадоў нацыянальныя школы пачалі зачыняць. Зачынілі школу і ў Антушах...

Юля Несцярук, Пскоўская вобласць горад Вялікія Лукі.

Зеленскі Фелікс Ігнатавіч

Нарадзіўся каля 1833 года ў Віцебскай губерні, пражываў там жа. Дваранін. Ксёндз Антушоўскага касцёла Магілёўскай губерні. “За прывад да прысягі людзей, якія паступілі ў хеўру мяцежнікаў і таму прызнаны нядобрадзейны, і шкодным для знаходжання ў Заходнім краі”, высланы з Магілёўскай губерні на жыхарства ў Архангельскую губерню, пад сакрэтны нагляд паліцыі. З 10.04.1864 года адбываў пакаранне ў Пінечы. Нічым не займаўся. Атрымліваў дапамогу ад казны для прэвелегіраваных саслоўяў: кармавых грошай — 15 капеек у суткі, на найманне кватэры — 1 рубель 50 капеек у месяц. Халасты. Меў двух братоў і замужнюю сястру, якая жыла ў Віцебскай губерні. 01.11.1871 года вызвалены ад нагляду. Далейшы лёс не вядомы.

ГААО, Ф.1. Оп.4, Т.5а, Д.670: Ф.37, Оп.1. Д.1694: Д.2360, Л324 об.

Кнігі ў храмах статутных канонікаў лютэранскіх на Беларусі

Статутныя канонікі — адна з найбольш старажытных формаў арганізацыі манастырскага жыцця ў рыма-каталіцкай царкве. У Беларусі яны, аднак, з’явіліся толькі ў XVII стагоддзі з прыходам сюды канонікаў лютэранскіх.

У сярэдзіне XIX стагоддзя ў вядзенні Магілёўскай рыма-каталіцкай духоўнай Кансісторыі Рагачова-Быхаўскага дэканата ўваходзіла ўсяго 6 рыма-каталіцкіх

прыхадскіх касцёлаў, а менавіта: Стара-Быхаўскі, Азяранскі і Журавіцкі. У вызначаным сэнсе быў злучаны з канонікамі і Антушоўскі касцёл, збудаваны сродкамі вернікаў на ахвяраванай панамі Антусевічаў зямлі. Ён не меў фондуша, і, мабыць, таму за парадкам у ім сачыла прыслуга з Азяранскага манастыра. Аднак, як вынікае з дакументаў, канонікаў ён не прыналежаў і верагодна таму яго кніжны збор адрозніваўся ад звычайных набажэнскіх бібліятэчак прыхадскіх касцёлаў.

Захавальныя акты візітацыі сярэдзіны XIX стагоддзя дэманструюць, што храмы гэтага дэканата, якія знаходзіліся пры манастырах канонікаў лютэранскіх, былі непараўнальна лепш забяспечаны неабходнай для набажэнства літаратурай нават у адносінах да былога Рагачоўскаму бернардынскаму. Так, у прыватнасці, згаданых храмаў у Рагачове сярод іншай маёмасці ў 1843 годзе мела толькі 5 кніжных назваў у 7 тамах. Свержанскі касцёл — 6 назваў у 7 тамах, а ў Антушоўскім касцёле — 7 кніг, па адным асобніку кожная. У той жа час у рэест кніг: Азяранскі касцёл — 11 выданняў у 12 тамах і Журавіцкі касцёл — 14 выданняў у 17 тамах. Такім чынам, набажэнскія бібліятэчкі касцёлаў, якія належалі канонікам, перавышалі іншыя аналагічныя па ліку выданняў.

Рэестр збору пры Азяранскім касцёле ўтрымлівае 4 служэбнікі, 2 “жалобных служэбнікі”, кнігу “Патроны канонікаў рэгулярных”, па адным экзэмпляру наступных кніг: рытуал, працэсіанал, анціфанарый, агенда і “Евангелічка”. Першыя 4 кнігі — у скураной вокладцы, пра астатнія звестак няма.

Спіс кніг Журавіцкага касцёла ўтрымлівае 6 звычайных служэбнікаў, 2 “жалобных”, кнігу “Заступнікі

Канонікаў Лютэранскіх”, 1 рымскі анціфанарый, 1 рытуал, 1 працэсіанал, 5 трэбнікаў і “Евангелічка”. З іх толькі адна кніга выйшла ў XVII стагоддзі (Кракаўскі рытуал 1631 года) і яшчэ адна “Канадаменскі” (Кануанскі місал 1805 года). Выданні — Айсбурга (92), Венецыі (2), Кракава (3), Варшавы (1), Вільня (2) і Полацку (1). Па меры ўхілення каталіцкіх манастыроў на тэрыторыі Расійскай імперыі — або ліквідаваліся, або пераўтвараліся ў звычайныя прыхадскія. У месцы з касцёламі, такая ж улічнасць спасцігла і кнігі.
Ю.Н.Лаўрык. Мінск 2007 год.

Свяшчэннаслужыцелі

Хадасоўскі Зыгмунд — ксёндз, нарадзіўся ў вёсцы Хадасовічы Рагачоўскага раёна, жыві і быў свяшчэннаслужыцелем у Польшчы. У 90-я гады дапамагаў аднаўленню касцёла ў Магілёве (Святога Станіслава) і ў Рагачове (памёр у Польшчы).

Ян Саламон — ксёндз, абслугоўваў 3 прыходы: горад Светлагорск, горад Жлобін і горад Рагачоў з 1992 года па 1997 год. У цяперашні час — рэктар вышэйшай духоўнай семінарыі ў горадзе Пінску.

Леанард Акалатовіч — ксёндз, абслугоўваў 2 прыходы: горад Жлобін і горад Рагачоў з 1997 па 2008 год. У цяперашні час — настояцель Жлобінскага прыхода.

Андрэй Шут — ксёндз, нарадзіўся ў горадзе Баранавічы, закончыў Гродзенскую вышэйшую духоўную семінарыю. У Рагачоўскім прыходзе з 16 верасня 2008 года.

Частка III.
Гістарычныя даведкі
аб праваслаўных і
каталіцкіх тэрмінах і іншых
рэлігійных культурах

Скапулір

Святы Скапулір — гэта адзенне Бязгрэшнай Панны Марыі. Яно папярэджвае ўвесь час захоўваць чысціню (нявіннасць) і пазбягаць усякага граху. Святы Скапулір гары Кармель павінен быць з ваўнянай тканіны. Абрэскі на ім могуць быць розныя. Акрамя адлюстравання Сэрца Ісуса і Маці Божай з дзіцём Ісусам, зрэдку сустракаецца і адлюстраванне Святога Сымона Шток з подпісам: “Хто зканчаецца ў гэтым адзенні, той не ўбачыць полымя пекла”.

Святы Скапулір, нашэнне якога уласна з’яўляецца адной з найважных абавязкаў кожнага вераванага прыхільніка Марыі.

Святы Скапулір вельмі садзейнічае ўзняццю рэлігійнага ўзроўню жыцця вернікаў і атрымлівае ўсё большае распаўсюджванне.

Святы Скапулір з’яўляецца сродкам аб’яднання з Кармеліцянскім манаскім ордэнам, каб мець долю ў духоўнай карысці яго ў выразе далікатнага дзіцячага кахання да Марыі.

Асвечаны Скапулір неабходна насіць увесь час — днём і ўначы. Таму як тканіна зношваецца, то Святы Скапулір неабходна з часам замяняць. Калі ён быў першапачаткова ўрачыста пакладзены, то новы Скапулір не абавязкова асвятчаць, але калі ёсць магчымасць, лепш яго асвятціць. А вось Скапулір-медалію ў любым выпадку абавязкова трэба асвятціць.

Накладанне Святога скапуліра можна распачаць у любы дзень, але больш за ўсё падыходзіць 16 ліпеня — Свята Святога Скапуліра. Вырабляецца яно паводле рымскага рытуала ў прадпісанай форме.

Святар акрапляе Скапулір(ы) святой вадой, пасля чаго ён іх накладвае вернікам, чытаючы малітву для кожнага верніка ў асобнасці.

Святы Скапулір з гары Кармель складаецца з двух карычневых кавалачкаў тканіны, якія злучаны адзін з адным двума шнуркамі. Пры нашэнні Святога Скапуліра адзін кавалачак тканіны звісае спераду на грудзях, а другі звісае ззаду паміж лапаткамі, пры гэтым шнуркі ляжаць на плячах. Тканіна абавязкова павінна быць выраблена з поўсці, але не з бавоўны, матэрыял павінен быць вытканы. Вязаная ці вышытая тканіна для Скапуліра непрыгодная.

Каталіцкі храм

Каталіцкі храм з'яўляецца цэнтрам усяго жыцця прыхадской абшчыны і выконвае разнастайныя функцыі. Тут вернікі ўсведамляюць сваё адзінства і разам выпрабоўваюць пачуццё сустрэчы з Богам. Але галоўнае прызначэнне храма ў тым, што ён з'яўляецца месцам правядзення літургіі. Адно з адрозненняў каталіцкага храма ад праваслаўнага складаецца ў тым, што яго галоўны алтар звернуты на Захад. Бо на Захадзе, па вучэнні каталіцкай царквы, размешчана сталіца сусветнага хрысціянства Рым. Месца знаходжання Папы рымскага — часткі ўсёй хрысціянскай царквы. У каталіцкіх храмах, у адрозненне ад праваслаўных, няма іканастасаў. Алтары (іх можа быць шмат), дазваляюцца ўладкоўваць у заходняй, паўднёвай і паўночнай сценах храма. Алтар у каталіцкім храме адпавядае праваслаўнаму пасаду, але не алтару: гэта пакрыты пакрывалам стол з набажэнскімі кнігамі і начыненнем. У алтара адбываецца асноўнае святадзейства. Над алтаром змяшчаецца галоўная храмавая выява. Алтар упрыгожвае дарахраніцельніца-табернакль. На алтары абавязкова ёсць скульптурнае распяцце, чаша для дзеяпрыметніка, пацена-плоскі сподак для гасцей і карпорал-сурветка, на якую ставяць чару і пацену, каб пасля асвячэння дарункаў сабраць з яе часціцы хлеба. У каталіцкіх храмах, у адрозненне ад праваслаўных, вернікам дазваляецца сядзець падчас набажэнства. Яго ўдзельнікі павінны ўставаць толькі ў вызначаныя моманты — падчас чытання Евангелля,

узнiманнi Святых Дарункаў, благаславеннi святара i гэтак далей.

Як правiла, каталiцкiя храмы багата ўпрыгожаны маляўнiчымі i скульптурнымi адлюстраваннямi. Каталiцкая царква, як i праваслаўная, шануе абразы. У каталiцкiм багаслоўi абраз трактуецца першым чынам як сведчанне пра тое, што Бог прыняў сапраўдную чалавечую прыроду, выказаў сябе ў чалавечай асобе. Кожны каталiцкi храм, пачынае з часоў старажытнай царквы, iмкнецца здабыць мошчы i рэліквii якога-небудзь мясцовага ci асоба ўшанаванага святога, а таксама прадметы, злучаныя з жыццём Хрыста, Багародзiцы i святых.

Каталiцкiя медальёны

Святы Францыск, 17-18 стагоддзi

Мадонна і Рымскі Папа, 1909 год

Мадонна і Хрыстос, другая палова 20 стагоддзя

Пацеркі

Ва ўжытку каталіцкай і іншых рэлігій — шнурок з нанізанымі на яго каралямі для адлічэння прачытаных малітваў і зробленых паклонаў.

Пацеркі ўяўляюць сабой некалькі разнавіднасцей пэўнай культывай належнасці манахаў і вераваных

Пацepкi Ядлоўскай Я.П.

парафіян у розных сусветных рэлігіях.

Той ці іншы выгляд пацерак вызначаны ўстойнымі формамі пэўных канфесій.

Самі насадкі, гэта значыць пацepкi ці квадраты вырабляюцца з любога больш ці меней каштоўнага матэрыялу: дрэва — алейнае, чырвонае, чорнае, дуб, ясьень, таполя і іншыя. Мінералы — карал, горны крышталі і іншыя. Плады і нават костачкі ад пладоў — насенне раслін і іншае.

Канцы ніткі (вяровачкі) з нанізанымі на яе прадметамі — асадкамі злучаюць паміж сабой. Тым самым, пацepкi ў гатовым выглядзе ўяўляюць сабою замкнёнае кальцо (круг), алегарычнае значэнне якіх — вянок ці вянок веры. Пасля злучэння двух канцоў ніткі ў вузельчык, да вузельчыка падвязваюцца крыжык і пэндзлік (тры зерні і пэндзлік, крыжык і тры зерні і таму падобнае): у праваслаўным хрысціянстве — толькі крыжык, у каталіцкім хрысціянстве — два пэндзлікі ці некалькі пацерак на абодвух канцах ніткі.

У Старажытнай Русі ў побыце па культавых пацераках выраблялі «чыт», гэта значыць “чыталі малітвы”. Па іх лічылі накланы, гэта значыць выраблялі “рахунак”. “Счытка” і “рахунак” у канчатко-

вым выніку прывялі да з'яўлення адзінай імяннай назвы малітоўнага атрыбуту — пацерак (цотны лік ушэсця малітваў да Бога). “Усё што цот — Богу, усе, што не цот — нячысціку” (народная прыказка). Дакладна не вядома пэўная дата з'яўлення пацерак у хрысціянстве. Ні Хрыстос, ні яго сабратнікі апосталы, ні іх паслядоўнікі нават не згадвалі пра пацэркі як пра рытуальна-малітоўным прадмеце. А перыяд ранняга хрысціянства наогул не ведаў пра іх (аж на пачатку V стагоддзі, калі ў шэрагі хрысціян уваходзілі сотні тысяч манахаў і ўжо існавалі храмы і манастыры, нават у гэту эпоху пра пацэркі практычна не ведалі і не ўжывалі іх у культавых мэтах). Прычым пра пацэркі ў гэтых заповедзях не згадана наогул. Бо маленне, гэта значыць зварот да Бога, павінна быць, як узніманне розуму і сэрца, а рахунак малітваў (па пацэрках) магчымы толькі пры шматразовым паўторах адных і тых жа малітваў. У хрысціянскіх летапісах і адданнях няма пэўнага вызначанага згадвання адносна з'яўленні і паходжанні пацерак.

Пацэркі з'явіліся ў хрысціянскім кульце на мяжы XI-XII стагоддзяў, але не як раней.

Асноўнай нагодай для набыцця і ўкараненні ў хрысціянскі культ пацерак магло паслужыць і тое, што пацэркі мелі 33 збожжа — гэта лік быў святым і ўшанаваным у памяць 33 гадоў зямнога жыцця Ісуса Хрыста. У сувязі з літаральна павальным укараненнем пацерак у побыт вернікаў, пацэркі былі прыняты да ўжывання сярод манахаў Афона. Афонскія манахі прынялі да ўжывання пацэркі ў 100 зерняў і паклалі

хрысціянскую традыцыю выкарыстанні пацерак для выгоды чыткі малітваў з рахунку паклонаў пры гэтым. Дзякуючы рускім паломнікам-хрысціянам, якія наведвалі Святыя землі, традыцыя выкарыстанні пацерак распаўсюджылася і на Русі. Спачатку сярод манахаў, затым, як прыклад для пераймання, і сярод парафіян. Пацеркі ў праваслаўных выкарыстоўваюцца двух выглядаў: плеченыя з поўсці ці заменнікаў, і зробленыя са скуры з драўлянымі ўкладышамі. У месцы злучэння ў іх звычайна прымацаваны два скураныя трыкутніка з адлюстраваннем крыжа. Ваўняныя пацеркі маюць круглыя пацеркі. У іх, у месцы перапляцення выплецены крыжык з пэндзлікам, які ўжываецца для мацавання святой вады. Лік пацерак бывае розны ад 10 да 100, але часцей за ўсё 100. Да драўляных пацерак прыладжваецца праваслаўны крыжык з дрэва.

Каталіцкія пацеркі таксама з дрэва і металічных (алюмініевых) ланцужкоў і звёнаў. Да іх прымацаваны крыжык з каталіцкім распяццем (нага на нагу). Што дазваляе іх легка распазнаць як каталіцкія. Ва ўлонні каталіцкай царквы з'яўленне пацерак як атрыбут манаства злучана з імем Аміёнскага Пятра Пустэльніка, які быў пілігрымам, паломнікам. Менавіта ён пасля наведвання Усходу, у тым ліку Іерусаліма, прынёс на Захад свой кудмень-талісман — пацеркі. Пацеркі каталіцкія падчас апісаных падзей складаліся з 33 пацерак (зерняў) — у памяць а 33 зямных гадах жыцця Ісуса Хрыста. 50 пацерак (зерняў) — па каталіцкім адданям першая біяграфічная кніга пра Ісуса Хрыста

была напісана пра 50 гадоў пасля яго фізічнай смерці і ўшэсця на нябёсы.

Пацеркі Ядлоўскай Я.П. знаходзяцца ва ў прыватнай калекцыі Сушчэўскага А.М.

Сутнасць ужывання пацерак пры звароце ба Бога складаецца ў тым, што іх трымаюць і адпаведна, перабіраюць збожжа за збожжам у левай руцэ. Правай ахінаюць лоб (чало). Улонне (жывот, чрэва). Правае і затым левае плячо (рамены), па аналогіі паслядоўнасці прыбівання рук Хрыста да крыжа хросным знакам, гэта значыць накрэсццем.

Па чытанні чарговай малітвы адкладаюць адно збожжа. І так штораз, пакуль не завершыцца кругавы цыкл чыткі малітваў, гэта значыць датуль, пакуль не выканаюць усяго правіла, адпаведна ім ліку паклонаў і накладанні хроснага знака на цела. Па завяршэнні цыклу чыткі, пацеркі вешаюць да абразоў, калі маленне ў хаце, ці прыбіраюць у кішэню, калі маленне было ў царкве. Гэта тычыцца праваслаўных вернікаў. А каталікі апранаюць іх на шыю (100, 150 зерняў) ці на галаву ў выглядзе вянка (33 збожжа).

У традыцыйных хрысціянскіх кратнах (праваслаўных і каталіцкіх) пацеркі выкарыстоўваюцца як у духоўных пастыраў, так і ў свецкіх парафіян. У царскай Русі, а затым у СССР, пацеркі, а дакладней, былі галоўным чынам у ходзе ў старавераў. Праваслаўныя хрысціяне аддавалі перавагу нацельным крыжыкам (хрысцільным). У нядаўнім, даперабудоўным часе, на тэрыторыі СССР, у гады аднапартыйнага камуністычнага рэжыму было вельмі небяспечна ад-

крыта наведваць храмы і цэрквы. Таму людзі вернікі, асцерагаючыся за сябе і сваіх блізкіх, хавалі прыналежнасць да хрысціянскіх асноў. Натуральна не насілі ў адкрытую пацеркі, аддавалі перавагу патаемнаму нашэнню крыжыка на шыі.

Імяны паказальнік

- Адамовіч Я. — 158
Акалатовіч Л. — 169
Альха М.Н. — 140, 155
Анісімаў Н. — 74
Антушэвіч А. — 154
Арыстарх — 103-105
Аскера — 126, 130,
137-139, 165
Аўсейкова К. — 86-88
Баброўскі М. — 29
Бароновіч І.М. — 160
Барысевіч А. — 20
Бекарэвіч Ф. — 112
Бернатавіч — 148-151
Блін У. — 5, 145
Болтуць А. — 165
Булгак Ісафат — 29, 34
Булгак Іосіф — 39, 166
Вадзіла П. — 110
Вадкоўскі А. — 113
Вайцеховіч А.Ф. — 145
Вайцяховіч Э. — 165
Васькоў У. — 145
Вейга Я. — 121
Вінакураў М.З. — 118
Война С.М. — 20
Гадлеўскі С. — 17
Галавінскі І. — 23
Галынскі А. — 73-75
Галынец А.А. — 126, 128-129
Гандаровіч А. — 47
Гарадкоў У. — 131
Гаруча І. — 58
Гашкевіч І. — 58
Гермаген — 77
Гінтаўт-Дзвалтоўскі А. — 23
Гладкоў А. — 52
Гласка І. — 128
Глякоўскі С. — 17
Грынкевіч В.Ю. — 111-118
Гудкова Н.Л. — 60, 63
Дабавіч С. — 114
Дадэрка Я. — 13
Даўцяла А. — 23
Дзенісевіч С.А. — 13, 23
Дмахоўскі К. — 23
Домніч У. — 103
Дойнікаў А.М. — 92
Дунін-Марцінкевіч В. — 11
Жылінскі М. — 165
Жылінскі У. — 23
Жыскара Я. — 146
Жудро В. — 112
Жудро Ф. — 112
Журбенка Л. — 77
Зайцава Н.С. — 90
Зайцава Н.Ц. — 90
Зеленскі Ф.І. — 167
Зубко А. — 30-31, 33
Зыгмунд — 169
Івашкевіч Е. — 23
Ігнатвічус З. — 20
Каешка Г. — 60
Казлоўскі Ш. — 23
Калман С.Я. — 135
Калман В.І. — 135

- Калмакова П.Ф. — 136
 Камінські Я. — 75
 Каралёў У.Н. — 83-84
 Караткевіч У. — 111, 119
 Карбоўскі К.А. — 129
 Калумна-Цецішоўскі К. — 23
 Качураў І. — 114
 Кедраў П. — 59
 Кедраліванскі П. — 120
 Клапатоўскі Б. — 23
 Клатніцкі — 152
 Клімянкоў М. — 64
 Ключынскі У. — 23
 Корвін-Паўлоўскі І. — 23
 Красоўскі І. — 26, 28, 129
 Куцакова Т.Ф. — 66
 Кунда У.Е. — 16
 Лазараў С.М. — 133
 Лаўрык Ю.Н. — 169
 Левішко Т.Р. — 4, 81, 89, 99,
 139-140
 Лісоўскі І. — 26, 28, 42
 Ласкі М. — 23
 Лужынскі В. — 25-42
 Лужынскі С. — 25
 Мазікаў М.І. — 43-51
 Мазікава М. — 44, 46-48
 Малічаў М. — 47
 Манефа — 47
 Мар'яніна М.Р. — 123
 Мармоляў Е. — 124
 Масальскі — 7
 Мацеушэў І. — 58
 Мешчаракоў С. — 35
 Мурашка І. — 135
 Мустэйкіс К. — 154-160
 Мялкін А.В. — 50-51
 Мялкін І.В. — 50-51
 Недзялкоўскі К. — 23
 Немацэвіч А. — 17
 Несцярук Ю. — 166
 Нікалс У.Ф. — 119
 Опцінскі Н. — 58
 Патоцкі А. — 47
 Пехневіч Р. — 160
 Пікарская В.Л. — 136
 Піменава А. — 64, 67-68,
 71-72, 74
 Піянткоўскі І.С. — 135
 Пржэляскоўскі Б.А. — 166
 Пржэляскоўскі А.А. — 166
 Радзевіч А. — 130
 Расолаў М.М. — 99-106
 Расолава В.А. — 99
 Рафановіч Г. — 61, 65
 Рафановіч М. — 60
 Рафановіч Н. — 65-66
 Рафановіч П. — 65
 Рафановіч Р. — 60, 63, 65
 Рафановіч С. — 57, 60
 Рафанові Ф. — 56-78
 Раляскоўскі А.П. — 166
 Ропп Э. — 23
 Рубаноўскі В. — 127
 Ружанцоў А.С. — 52-53
 Русаленка В. — 77
 Сакалоўскі У. — 118
 Салаш Д. — 145
 Саламон Я. — 169
 Сасноўскі П. — 29
 Сафійскі Н. — 112
 Свёнтак К. — 5, 23, 141

- Сямашка І. — 30-33
 Сенажэнскі Э.А. — 151-152, 166
 Сідарэнка Т.К. — 123-125
 Сідарэнка Р. — 136
 Сімакоў А.В. — 121, 140, 145
 Сімон Ф.А. — 13
 Слоскан Б. — 14-15, 17, 20
 Сестранцэвіч С.-Ян Б. — 5,
 12, 23
 Сокалаў Г.М. — 51
 Станкевіч А. — 17
 Станеўскі Ю. — 23
 Стратановіч Д.М. — 136
 Сухоцкі А. — 77
 Сушчэўскі А.М. — 123-124,
 140, 143, 179
 Сушчэўскі І.А. — 83, 85
 Сушчэўская А.А. — 82
 Сцяпанаў М. — 92
 Сцяпанавя В. — 91-92
 Траянаў А. — 136
 Уліцёнак Г. — 81
 Унукоўскі А. — 23
 Факсінскі Р. — 6
 Фіалкоўскі А. — 23
 Хадасевіч — 152
 Хадасоўскі З. — 169
 Харэвіч К. Ц. — 90
 Харэвіч М.Ц. — 82-86, 93-99
 Харэвіч С.М. — 92
 Храмянкоў А.І. — 82, 85
 Храмянкоў П.Р. — 82, 84, 93
 Цітовіч І. — 135
 Ціхаміраў С. — 35
 Цяпляк Е. — 23
 Чарнаўскі З. — 165
 Чудоўскі Г. — 115
 Чулкевіч Ф.К. — 130
 Шаблоўскі А.М. — 165
 Шафраноўскі М.В. — 131-
 133
 Шлык А.Б. — 154
 Шуканаў М.В. — 4, 122
 Шут А. — 169
 Шутаў П.С. — 83, 85
 Шутаў С.П. — 91-92
 Шутава Г.А. — 91-92
 Шутовіч В. — 20
 Шчыт Я. — 23
 Шэйдак У. — 37
 Юркевіч А. — 79-81
 Юркоўская В. — 59
 Ядлоўская Я.Л. — 142-143,
 176, 176
 Якушаў М. — 65
 Яновіч К. — 134-135
 Януковіч П. — 165
 Ярашэнка А. — 114
 Ясенчык-Кмёнка В. — 23

Бібліяграфічныя, палітычныя скарачэнні

АДПУ — Аб'яднанае галоўнае палітычнае ўпраўленне.

БХД — Беларуская Хрысціянская дэмакратыя.

ВМП — Вышэйшая мера пакарання.

ГУЛАГ — Галоўнае ўпраўленне папраўча-працоўных лагераў.

КДБ — Камітэт дзяржаўнай бяспекі.

МДБ — Міністэрства дзяржаўнай бяспекі.

НКУС — Народны камісарыят унутраных спраў.

ППК — Папраўча-працоўны канцлагер.

РІПЦ — Руская Ісцінная Праваслаўная Царква.

РПЦ — Руская Праваслаўная Царква.

Літаратура

1. Краязнаўчыя матэрыялы з Магілёўскага Дзяржаўнага архіва.
2. Краязнаўчыя матэрыялы з Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна.
3. Газета «Свабоднае слова».
4. «Краязнаўчая газета».
5. Туронак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Пераклад з польскай. Мінск 1993 год.
6. А.Р. Ахініч, І.А. Марзалюк, І.А. Пушкін. Магілёўская даўніна ў пытаннях і адказах. Магілёў 1999 год.
7. Р. Рашкова. Рэлігія міра. Каталіцызм. С.-Пб. 2007 год.
8. Г.П. Пашкоў. Рэлігія і Царква на Беларусі. Мн. 2001 год.
9. В.В. Грыгор'ева, У.М. Завальнюк, У.І.Навіцкі, А.М.Філатава. Канфесіі на Беларусі. Мн. 1998 год.

Выказваю ўдзячнасць за аказаную дапамогу

1. Александровіч З. — старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага архіва, г. Гомель.

2. Альха М.Н. — супрацоўнік музея «Народнай славы», г. Рагачоў

3. Брель А.Н. — нам. Дырэктара СМР-праект, г. Мінск

4. Гулевіч Л.А. — ганаровы настаўнік Рэспублікі Беларусь.

5. Краўцоў М.М. — галоўны спецыяліст Рагачоўскага Раённага Савета дэпутатаў.

6. Кутузаў А.М. — праграміст, г. Рагачоў.

7. Левішко Т.Р. — прыхажанка храма Прападобнай Еўфрасінні Полацкай, г. Мінск.

8. Патапава А.А. — бібліятэкар педагагічнага каледжа, г.Рагачоў.

9. Рыкуноў А.Н. — навуковы супрацоўнік музея “Народнай славы”, г. Рагачоў.

10. Сімакоў А.В. — выканаўчы сакратар Беларуска-Індзейскага таварыства, г. Гомель.

11. Цітовіч Г.В. — дырэктар РЦДТіК, г. Рагачоў.

12. Шуканаў М.В. — супрацоўнік жлобінскай раённай газеты “Новы дзень”.

13. Яцкевіч В.І. — настаўніца СШ №4, г. Рагачоў.

Змест

Вынік руплівай працы	3
Уступ.....	4
Магілёўская рыма-каталіцкая епархія.....	5
Частка I. Людзі і царква	24
Частка II. Дакументы сведчаць	107
Частка III. Гістарычныя даведкі аб праваслаўных і каталіцкіх тэрмінах і іншых рэлігійных культах	170
Імяны паказальнік.....	181
Бібліяграфічныя, палітычныя скарачэнні	184
Літаратура	185

Навукова-папулярнае выданне

ПАТАПАЎ Аляксандр Фёдаравіч

**ВЫТОКІ. СТАНАЎЛЕННЕ ПРАВАСЛАЎЯ І ІНШЫХ
РЭЛІГІЙНЫХ АБШЧЫН НА РАГАЧОЎШЧЫНЕ**

3

Адказы за выпуск А. Г. Печанко

Падпісана да друку 16.04.2012. Фармат 60x84/16. Папера афсетная.
Лічбавы друк. Ум. друк. арк. 10,97. Ул.-выд. арк. 7,2.
Тыраж 99 экз. Заказ 301.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Печанко А. Г.
ЛІ 02330/0003954 ад 31.07.2006.
Вул П. Глебкі, 84-203, 220104, г. Мінск.
Тэл. +375 29 605 79 82, +375 25 900 27 49,
E-mail: pechenko_a@mail.ru